

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

другого (магістерського) рівня

АФОРИЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДЖОРДЖА БУША МОЛОДШОГО

Виконала:

студентка VI курсу, групи ГФ-313м
спеціальності 035 – «Філологія»
за ОПІ 035.04 – Германські мови та
літератури (переклад включно)

ЗАНЬКОВА ДАРІЯ ВАЛЕРІЇВНА

Керівник: *к.філол. н., доц. Е.О. Куш*

Рецензент: *к.філол. н., доц. К.А. Лут*

Запоріжжя
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет

Інститут, факультет ЕГІ, Гуманітарний факультет
Кафедра Теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти (освітній ступінь) другий (магістерський) рівень
Спеціальність 035 - Філологія
(код і назва)

Напрямок підготовки 035.04 Германські мови та літератури (переклад)
(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Офимодко А.М.
"14" грудня 2018 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ
Завикова Дарія Валеріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Апоризація загальнонародних і національних цінностей у поетичному дискурсі Джорджа Буна молодшого

керівник проекту (роботи) Кущ Євгена Олексійовича, к. філ. наук, доц.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від "31" 10 2018 року № 311

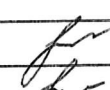
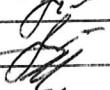
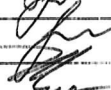
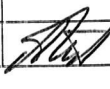
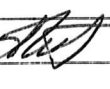
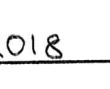
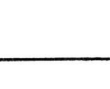
2. Строк подання студентом проекту (роботи) грудень 2018

3. Вихідні дані до проекту (роботи) Крилатий прапорець (Анастасєва О.А. "Англоамериканський афоризм як об'єкт миттєвистітського дослідження"; Harris Z. "Discourse Analysis"; Peterson Y. "In Praise of Phrases"), Лексикографічні джерела (Либерайт А.А. "Англійський афоризм"; Gray R. "A Treasury of Memorable Quotations").

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Загальна характеристика афоризмів; 2. Кодифікація цінностей у афоризмах; 3. Афоризми в поетичному дискурсі Дж. Буна молодшого; 3. Загальнонародні цінності та їх відображення в англомовній афористичній СММ; 4. Загальнонародні цінності в афоризмах поетичного дискурсу Дж. Буна молодшого; 5. Національні цінності та їх відображення в англомовній афористичній СММ; 6. Національні цінності в афоризмах поетичного дискурсу Дж. Буна молодшого.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Рис. 2.1. Джордж Бун молодший на церемонії посвячення індійки; Рис. 2.2. Дж. Бун мол. відвідує військовий кампус на День подяки; Рис. 3.1. Герб Сполучених Штатів Америки.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Куц Е.О.		
II	Куц Е.О.		
III	Куц Е.О.		
IV	Пуровель С.М.		
Нормоконт.	Пігорна А.Б.		

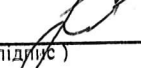
7. Дата видачі завдання Вересень 2018

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	Вересень 2018	Виконано
2.	Розробка завдання на роботу	Вересень 2018	Виконано
3.	Складання календарного плану виконання дипломної роботи	Вересень 2018	Виконано
4.	Збирання матеріалу для написання I та II розділів роботи	Вересень - жовтень 2018	Виконано
5.	Підготовка розділу I	жовтень 2018	Виконано
6.	Підготовка розділу II	листопад 2018	Виконано
7.	Розробка рекомендацій для написання розділів III та IV	листопад 2018	Виконано
8.	Підготовка розділів III та IV	листопад 2018	Виконано
9.	Написання вступу і висновків	листопад 2018	Виконано
10.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2018	Виконано
11.	Рецензування дипломної роботи	грудень 2018	Виконано
12.	Захист дипломної роботи	18 грудня 2018	Виконано

Студент

(підпис)

Занькова Д.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

Куц Е.О.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 154 с., 3 рис., 4 додатки, 105 джерел.

Об'єкт дослідження – афоризми політичного дискурсу президента Джорджа Буша молодшого.

Мета роботи полягає у визначенні афоризмів, що є засобами кодифікації загальнолюдських і національних цінностей у політичному дискурсі президента Джорджа Буша молодшого, аналізі їх прагматичного потенціалу.

Методи дослідження – методи опису, теоретичного узагальнення; семантичного, контекстуального, комунікативно-прагматичного аналізу.

У першому розділі відбувається огляд теоретичних засад дослідження афоризмів як засобів кодифікації загальнолюдських і національних цінностей у політичному дискурсі Джорджа Буша молодшого. У другому розділі визначаються та характеризуються афоризми на позначення загальнолюдських цінностей, що використовуються у політичному дискурсі Джорджа Буша молодшого. Третій розділ присвячено детальному аналізу афоризмів на позначення національних цінностей у політичному дискурсі Джорджа Буша молодшого, а також прагматичного потенціалу цих афоризмів. Четвертий розділ присвячено питанням охорони праці та безпеки у надзвичайних ситуаціях. У висновках викладено основні теоретичні та практичні результати запропонованої роботи, визначено перспективи подальших наукових досліджень.

АФОРИЗМ, КОДИФІКАЦІЯ, ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС,
ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ЦІННІСТЬ.

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. АФОРИЗМ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИКИ.....	10
1.1. Загальна характеристика афоризмів.....	10
1.2. Кодифікація цінностей у афоризмах.....	18
1.3. Афоризми в політичному дискурсі Джорджа Буша молодшого....	24
РОЗДІЛ 2. АФОРИЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДЖОРДЖА БУША МОЛОДШОГО.....	34
2.1. Загальнолюдські цінності та їх віддзеркалення в англомовній афористиці США.....	34
2.2. Загальнолюдські цінності в афоризмах політичного дискурсу Джорджа Буша молодшого.....	40
РОЗДІЛ 3. АФОРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДЖОРДЖА БУША МОЛОДШОГО.....	59
3.1. Національні цінності та їх віддзеркалення в англомовній афористиці США.....	59
3.2. Національні цінності в афоризмах політичного дискурсу Джорджа Буша молодшого.....	66
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	84
4.1. Аналіз потенційних небезпек.....	85
4.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	87
4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці.....	89
4.4. Заходи з пожежної безпеки.....	96
4.5. Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	99
ВИСНОВКИ.....	108
SUMMARY.....	111

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	116
ДОДАТКИ.....	125
Додаток А. Стаття на тему «Лінгвальний статус англомовного афоризму».....	125
Додаток Б. Тези на тему «Структурно-синтаксичні характеристики англомовних афоризмів».....	136
Додаток В. Тези на тему «Афоризми як характерна риса ідиостилю Марка Твена».....	142
Додаток Г. Тези на тему «Фахова компетентність сучасного перекладача».....	148

ВСТУП

Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених питанням афористики [2; 3; 5; 9; 15], ще й дотепер афоризми привертають увагу науковців різних галузей гуманітарного знання. Подібний інтерес пояснюється відсутністю єдиного погляду на природу та сутність цих висловів, їх амбівалентний характер, неабиякий прагматичний і стилістичний потенціал, широке застосування в різних сферах комунікації та типах дискурсу.

Недостатньо вивченою на сьогоднішній день є також проблема політичної афористики, що в значній мірі виявляє прагматичний потенціал політичного спілкування та дискурсу. Неабияку роль у політичному спілкуванні відіграє президентська риторика, яка є одним із основних засобів актуалізації та поширення ціннісних уявлень і переконань у сучасних суспільствах і всьому світовому співтоваристві.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом до афористично навантажених типів дискурсу, недостатнім вивченням афоризмів як засобів актуалізації ціннісних уявлень і переконань мовців у політичному дискурсі, необхідністю аналізу афористичного потенціалу президентського дискурсу.

Мета роботи полягає у визначенні афоризмів, що є засобами кодифікації загальнолюдських і національних цінностей у політичному дискурсі президента Джорджа Буша молодшого, а також аналізі їх прагматичного потенціалу.

Мета передбачає вирішення таких завдань:

- надати загальну характеристику та визначити лінгвістичний статус афоризмів та понять, суміжних із ними;
- схарактеризувати поняття «цінність» та виявити роль політичної афористики в актуалізації та поширенні загальнолюдських і національних цінностей;

- здійснити опис політичного дискурсу президента Джорджа Буша молодшого як контексту використання афористичних висловів;
- визначити афоризми на позначення загальнолюдських та національних цінностей у вказаному типі дискурсу та виявити їх прагматичний потенціал в ньому.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми № 61118 кафедри теорії та практики перекладу ЗНТУ «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тему роботи затверджено наказом ректора № 311 від 31.10.2018.

Об'єктом дослідження є афоризми політичного дискурсу президента Джорджа Буша молодшого.

Предметом дослідження є афористичні вислови на позначення загальнолюдських і національних цінностей у президентській риторичній політиці.

Матеріалом дослідження слугували афористичні вислови, отримані методом суцільної вибірки із сімдесяти двох промов президента Джорджа Буша молодшого за 2001-2008 рр. Загальний обсяг промов становить 610 сторінок.

У роботі було використано такі **методи дослідження**: *методи опису та теоретичного узагальнення* вжито для надання загальної характеристики ключових понять наукової праці («афоризм», «цінність», «політичний дискурс» та ін.) та понять, суміжних із ними; *методи семантичного, контекстуального, комунікативно-прагматичного аналізу*, застосовані для визначення типів афоризмів на позначення цінностей у політичному дискурсі президента Джорджа Буша молодшого, визначення їх прагматичного потенціалу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше здійснено дослідження афоризмів на позначення загальнолюдських і національних цінностей у англійському політичному дискурсі президента Джорджа Буша

молодшого. В роботі також уперше здійснюється аналіз прагматичного потенціалу політичної афористики американського президента.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати є певним внеском у такі галузі та напрями сучасної лінгвістики, як риторика, дискурсологія, прагмалінгвістика та комунікативна лінгвістика.

Робота має також **практичну цінність**, оскільки її результати можуть бути використані в навчальних курсах із лінгвокраїнознавства; у спецкурсах із дискурсології, політичної лінгвістики, теорії мовленнєвого впливу, лінгвістичної аксіології; при написанні курсових і дипломних робіт, укладанні лінгвокраїнознавчих словників, а також словників афоризмів.

Апробація роботи здійснювалася на XII Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (27 березня 2018 року, м. Кропивницький); на VIII Міжнародному науково-практичному семінарі «Мовні універсалії у міжкультурній комунікації», (23 березня 2018 року, Східноєвропейський національний університет, м. Луцьк); на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки» (16-20 квітня 2018 року, м. Запоріжжя), на Всеукраїнській інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів» (27 квітня, 2018 року, м. Запоріжжя). За результатами апробації надруковано фахову статтю [44] та тези [29-31].

Структура роботи визначається її метою та завданнями. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 105 найменувань. Загальний обсяг дипломної роботи складає 154 сторінки друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

АФОРИЗМ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИКИ

1.1. Загальна характеристика афоризмів

Афоризми з давніх-давен привертають увагу науковців різних галузей гуманітарного знання: літературознавства, риторики, філософії, пареміології, фольклористики, лінгвістики, міжкультурної комунікації та ін. Слово «афоризм» (від давньогрецьк. *ἀφορισμός* – визначення) з'явилося вперше в назві трактату, що присвячений мистецтву лікування давньогрецького лікаря, філософа та письменника Гіппократа (460-370 рр. до н.е.). У зв'язку з цим лінгвісти вважають Гіппократа засновником і родоначальником афористики, а його сентенції, написані на іонійському діалекті давньогрецької мови, часто цитуються на латині та перекладаються іншими мовами світу, зокрема: *poli nocere – не нашкодь* (головна заповідь лікаря, сформульована Гіппократом); *medicus curat, natura sanat – лікар лікує, природа зціляє*; *ars longa, vita brevis – життя коротке, мистецтво довговічне*; *Quae medicamenta non sanant, ferrum sanat; quae ferrum non sanat, ignis sanat – вогнем і мечем* (перефразовано з «те, що не лікується ліками, лікується залізом, що не лікується залізом, лікується вогнем»); *contraria contrariis curantur – протилежне лікується протилежним*; *omnium profecto artium medicina nobilissima – медицина, безумовно, найблагородніша з усіх наук*.

Ще в прадавні часи люди намагалися коротко висловити свої думки, формулюючи найбільш значущі з них у формі стислих висловів. Афоризми використовувалися на давньоєгипетських папірусах і клинописних табличках Межиріччя наприкінці IV століття до н.е. Дещо пізніше вони стали популярними в Китаї, Шумері, Вавилоні, Індії.

Афоризми віддзеркалюють особливості мислення людей різних країн і епох, представників різних релігійних поглядів. Вони відбивають не тільки етнокультурно зумовлені думки та погляди своїх авторів, але піднімають

загальнолюдські теми: зміст життя, особливості світоустрою, суспільства, держави. Подібними є афоризми давньогрецьких мислителів Піфагора, Демокрита, Сократа, Платона, Аристотеля та ін. Збірки афоризмів використовувалися для навчання у школах Давньої Греції. На сході афористична думка мала, перш за все, етичну спрямованість та визначалась ідеалом самовдосконалення. Неабияку роль у розвитку східної афористики відіграли Конфуцій, Лао-Цзи та інші.

Афористика розквітла в Західній Європі в період Відродження, коли на зміну релігійним і богословським текстам епохи Середньовіччя прийшла, так звана, світська література. Ключовими темами афоризмів епохи Відродження стали людина та її духовне життя, норми поведінки, проблеми моралі та етики.

Істотні зміни в афористику були привнесені за часів Просвітництва. Саме тоді іспанський мислитель та письменник Б. Грасіан (1601-1658 рр.) визначив, що афоризми слід вважати окремим літературним жанром. Проте, наприклад, німецький лінгвіст Р. Майер вважав, що афоризми було виокремлено в самостійний жанр завдяки французькому письменнику, автору творів філософсько-моралістичного характеру Франсуа VI де Ларошфуко (1613-1680 рр.) та Блезу Паскалю (1623-1662 рр.), який був не тільки відомими математиком і фізиком, але й літератором і філософом.

Знаним творцем афоризмів епохи Просвітництва був німецький письменник і науковець Г. К. Ліхтенберг (1742-1799 рр.). У XVIII столітті з'явилися та поширилися афоризми таких відомих французьких і німецьких письменників і філософів, як Ф.-М. А. Вольтер, Д. Дідро, Е. Кант, І. В. фон Гете, Ф. Шіллер. У ІХХ столітті багато афоризмів з'явилося завдяки Ф. Ніцше (1844-1900 рр.). Афоризмам німецького філософа властиві парадоксальність, індивідуалізм, ірраціоналізм.

Починаючи з ІХХ століття, афористика розвивається у двох напрямках: як самостійний жанр і у вигляді крилатих фраз, включених у контекст різних творів (наприклад, наукових робіт, поезії, прози, публіцистики тощо). У ХХ-

XXI століттях авторами афоризмів стають актори, кінорежисери, музиканти, політики, бізнесмени. Джерелами виникнення афоризмів стають їх виступи, інтерв'ю, анекдоти. Велика кількість іронічних, саркастичних і пародійних афоризмів, що віддзеркалюють ті чи інші явища сучасної дійсності, виникає не тільки в усному мовленні, літературі, але й у мережі Інтернет, за допомогою якої вони швидко поширюються та стають відомими.

Незважаючи на те, що афоризми з'явилися ще у прадавні часи, їх тлумачення та розуміння є далеко неоднозначним. На сьогоднішній день у науковій та довідковій літературі існує велика кількість визначень поняття «афоризм», зокрема: узагальнена думка, виражена в лаконічній, художньо загостреній формі [46, с. 104]; коротке, глибоке за значенням та закінчене за змістом судження, що належить певному автору, є образним і таким, що легко запам'ятовується [65, с. 12]; мудра думка, виражена стисло та оригінально [41, с. 3]; глибока повчальна думка чи судження [9, с. 56]; стислий вислів, що узагальнює життєвий досвід та формулює загальновідому істину чи поширену думку [60, с. 245]; будь-який лаконічний припис [68, с. 977]; короткий влучний вислів, що в стислій формі містить глибоку думку і є усталеним, крилатим [59, с. 32]. О. А. Анастасєва вважає афоризм стислим, комунікативно-орієнтованим висловом, що стверджує певну глибоку та загальнозначущу істину, має автора, вирізняється прагматичним потенціалом і художньо витонченою та завершеною формою, є стилістично та експресивно забарвленим [3, с. 166].

В англomовних джерелах знаходимо такі визначення афоризму: *short wise phrase* [80, с. 12] (коротка мудра фраза – перекл. наш); *short statement that says something wise and true* [78, с. 11] (коротке твердження, що містить в собі будь-яку мудру істину); *short pithy maxim* [84, с. 20] (коротка, змістовна максима); *a concise expression of doctrine or principle or any generally accepted truth conveyed in a pithy statement* [98, с. 38] (коротке вираження доктрини, принципу чи загальновідомої істини, переданої у змістовному висловленні); *short witty sentence which expresses a general truth or comment*

[82, с. 17] (коротке мудре твердження, що виражає загальновідому істину чи судження).

До основних характеристик афоризмів відносять дидактичний (повчальний) і образний характер, лаконічність форми та оригінальність змісту, семантичну цілісність, емотивність, оцінність, самодостатню естетичну вартість [59, с. 33-34]. Ознаками афоризмів є також глибина та оригінальність, висока інформативність, інтенціональний і аксіоматичний характер [65, с. 15]. До характеристик афоризмів О. А. Анастасьєва відносить їх стислість, оскільки більшість афоризмів є висловлюваннями, вираженими одним реченням; завершеність; узагальненість, яка виникає тому що афоризм з'являється внаслідок синтезу багатьох фактів і тому вважається правилом, висновком, яке сприяє глибині та істинності думки; виразність [3, с. 163-164].

Стислість афоризмів визначається на синтаксичному рівні. Проте не всі науковці вважають стислість обов'язковою ознакою афоризмів. Довжина афоризмів є дискусійною. Афоризм може складатися з трьох-п'яти слів, а може являти собою складне синтаксичне ціле (надфразову єдність), тобто групу взаємопов'язаних і закінчених речень, що утворюють особливу синтаксично-стилістичну одиницю – афористичний текст. На думку К. Г. Ваганової, подібний текст може містити до шести простих речень [15, с. 6]. До афористичних відносять також невеликі поетичні тексти, що містять до декількох рядків [38, с. 15].

Дещо спірною вважається також така характеристика афоризму, як наявність автора. Хоча більшість дослідників підкреслюють беззаперечність авторства афоризмів, науковці вважають, що авторський характер цих одиниць відбивається також в їх суб'єктивності, яка «дозволяє незвичайно та оригінально поставити те чи інше питання, інтерпретувати певну проблему, несподівано ідентифікувати явище в афоризмі» [46, с. 105]. Розрив зв'язку з джерелом або автором (деетимологізація) не призводить, як вважають певні дослідники, до ускладнення розуміння афоризмів, а лише сприяє їх переходу до загальної літературної мови [59, с. 42].

Американським дослідником Дж. Джірі було сформульовано основні вимоги, що висуваються до афоризмів, згідно з якими вони повинні бути короткими, авторитетними, філософськими, оригінальними, містити оригінальні судження та мати автора [77, с. 32-33]. Вищезазначені ознаки та характеристики афоризмів було узагальнено С. Г. Воркачовим, який запропонував також власну дефініцію афоризму: «авторський вислів, який вирізняється лаконічністю та виразністю форми, завершеністю та узагальненим змістом, його оригінальністю (інколи парадоксальністю), що розкривають відносність загальновідомих істин» [19, с. 14]

У вказаній дефініції виявляється ще одна характеристика афоризму: його парадоксальність. Вона полягає в протиріччі/конфлікті, а також у несподіваності судження, вираженого в дотепній формі. Одночасна взаємодія афоризму з дійсністю, відносно якої він верифікується, створює відносні мовні труднощі та, тим самим, може викликати в афоризмах протиріччя. На думку Б. Т. Ганєєва, поява нового мовного явища чи використання певної мовної одиниці для позначення нестандартної ситуації призводить до порушення регулярності, тобто до появи протиріччя, тобто ситуації при якій одна думка виключає іншу, не сумісну з нею [22, с. 37]. Таким чином, екзистенційна сутність протиріччя полягає у появі нового в старому. «Протиріччя – це нове в старому, а здивування, викликане новою мовною ситуацією, – це вже початок протиріччя» [22, с. 38].

Парадоксальність нерідко надає афоризмам оригінальності та новизни та лише на перший погляд сприймається як протиріччя загальноприйнятій думці. Парадоксальність також полягає в порушенні змістової правильності тексту, непослідовності мовленнєвих дій. Проте парадоксальність не є обов'язковою характеристикою афоризмів.

До обов'язкових ознак афоризму І. П. Шарапов відносить мудрість, оригінальність і несподіваність. На думку дослідника, афоризм – це «мудра думка, виражена коротко та оригінально» [65, с. 38]. Мудрість афоризму, глибина думки реалізується, перш за все, за допомогою генералізованого

висловлювання, що, в свою чергу, визначає зміст афоризму. В глибині думки виявляється мислення, особливості менталітету. Глибина думки в афоризмі може полягати в імпліцитному характері інформації, яку несе в собі афоризм: «сама по собі якість афористичності ... передбачає здібність висловлювання містити більш широку інформацію, ніж та, що експліцитно виражена в ньому. Збільшення імпліцитності, та, відповідно, інформаційної ємності афоризму, відбувається завдяки взаємодії різних видів інформації» [5, с. 119].

Науковці також відзначають амбівалентний характер поняття «афоризм», який відноситься до текстів малих форм і є одночасно жанром літератури. Поняття «літературний жанр» узагальнює риси, притаманні більш-менш загальній групі літературних творів [96, с. 324]. У цілому жанри розділяються за приналежністю творів до того чи іншого літературного роду та визначаються відповідно до їх естетичної якості, обсягу та загальної структури [63, с. 32]. Афоризми належать до дидактичного жанру текстів малої форми [38, с. 11; 48, с. 24].

Важливе місце у визначенні сутності афоризмів займає питання про те, як вони співвідносяться з іншими поняттями, спорідненими з ними, що являють собою тексти малої форми: фразеологізмами (прислів'ями та приказками), крилатими виразами та словами, епіграмами, максимами. Одним із найбільш спірних питань є відношення афоризмів до фразеологізмів, що зумовлено широким і вузьким розумінням фразеології та критеріями виокремлення фразеологізмів.

Дотримуючись позиції, так званого, «вузького» розуміння фразеології, багато лінгвістів не відносять афоризми до фразеологічних одиниць, оскільки вважають, що вони є одиницями комунікативного та номінативного характеру, «складові яких зберігають своє самостійне значення та можуть підлягати членуванню» [60, с. 247]. У зв'язку з цим вони позбавлені основних ознак фразеологізму: відносної постійності компонентного складу та семантичної цілісності, сталості граматичної будови, образності, відтворюваності, ідіоматичності (різний ступінь вияву) [1, с. 132].

Необхідно зазначити, що широке розуміння фразеології як розділу мовознавства про «сталі вислови, їх семантику, структуру, походження, роль у мові, взаємозв'язок із іншими мовними одиницями» [43, с. 29] все ж таки превалює в сучасній лінгвістиці. Незважаючи на це, афоризми не можна ототожнювати з фразеологізмами (прислів'ями та приказками), яким притаманний відносно постійний лексичний склад і граматична форма, у той час, як використання афоризмів у мовленні припускає порушення їх цілісності, зміни форми та змісту. Саме цей факт підтверджує, що афоризми не можна віднести до таких фразеологічних одиниць, як прислів'я та приказки.

Крилатими є, у першу чергу, образні вирази, що надійшли з певних фольклорних, літературних, публіцистичних або наукових джерел. На думку М. Г. Ашукіної та Н. С. Ашукіна, крилатими виразами слід вважати короткі цитати, образні вирази, вислови історичних та інших діячів, у той час як крилатими словами можуть бути імена міфологічних або літературних персонажів, що стали загальними, назви книг, героїв літературних творів, народних казок, міфів, біблійні образи, образні характеристики історичних осіб та ін. [8, с. 35].

Головна відмінність афоризмів від подібних одиниць полягає в тому, що останні не мають самостійного значення, вони асоціюються з тією ситуацією, в якій виникли та у зв'язку з цим можуть потребувати роз'яснень, яких ніколи не потребують афоризми, значення яких є зрозумілим. На відміну від афоризмів, які мають двочленну структуру, крилаті слова – одночленні. У афоризмах не тільки висловлюється думка, але й робиться висновок, у той час як крилаті слова містять тільки думку, що вказує на певне поняття [27, с. 40]. Зауважимо, що до крилатих виразів Є. М. Верещагін та В. Г. Костомаров відносять також заклики, девізи та лозунги, які є, на думку науковців, ідеологічно зумовленими крилатими виразами, що віддзеркалюють певні філософські, соціальні, політичні погляди [16, с. 39].

До малої текстової форми належать також і епіграми, що являють собою сатиричні віршовані мініатюри, за допомогою яких висміюються певні явища, особи, їх дії, якості, характеристики [48, с. 32]. Епіграми можуть бути позбавлені сатиричного забарвлення за умов їх віднесення до морально-філософської тематики. На відміну від афоризмів, епіграми є завжди персоніфікованими (присвяченими конкретній особі) і супроводжуються заголовком. Афоризми не потребують подібних заголовків, а їх зміст зрозумілий без будь-яких пояснень. Схожість епіграм і афоризмів виявляється в їх стислості, завершеності, влучності.

Максима (від лат. *maxima* – *вище правило*) та афоризм є також спорідненими поняттями, що у стислій формі виражають певну узагальнену думку. Під максимою розуміють коротко виражене моральне правило [48, с. 34]. Відмінність означених споріднених понять полягає в тому, що обов'язковою ознакою максими є дидактичність, а характерною ознакою афоризму є авторський характер. За певними ознаками афоризм відрізняється також від сентенції (лат. *sentential* – *думка, судження*) – повчального вислову; гноми (давньогрецьк. *gnoma* – *думка*) – повчального вислову у віршованій формі; каламбуру, що є грою слів, яка базується на застосуванні омографів, омонімів та ін.; парадоксу (давньогрецьк. *παράδοξος* – *несподіваний, дивний*) – вислову, який суперечить здоровому глузду [48, с. 35-36].

Є. М. Верещагін і В. Г. Костомаров розрізняють мовні (масові) та мовленнєві (індивідуальні) афоризми. Під мовним афоризмом науковці розуміють вислів, відомий усім та масово відтворюваний, у той час як до мовленнєвих (індивідуальних) афоризмів відносять ті вислови, що використовуються вперше в публічному мовленні та відповідають усім ознакам і характеристикам афоризмів [16, с. 88].

Незважаючи на те, що проблема виокремлення мовленнєвих афоризмів і їх розмежування з мовними залишається дискусійною, до основних ознак мовленнєвого афоризму відносяться наявність автора, глибина та «гострота»

думки, яка виявляється в актуальності, злободенності теми, що піднімається в афоризмі. Ознакою мовленнєвого афоризму вважають також його експресивність, що виявляється у використанні таких мовних засобів, які володіють «сукупністю семантико-стилістичних ознак та сприяють актуалізації експресивного потенціалу всього мовленнєвого афоризму» [46, с. 105]. До другорядних ознак мовленнєвих афоризмів відносять узагальненість, завершеність, парадоксальність, тобто несподіваність судження, що іноді розходиться з загальновідомою, традиційною думкою.

Таким чином, афоризми належать до найбільш давніх лаконічних форм вираження оригінальної, закінченої думки, що характеризується глибиною та узагальненим характером. Афоризми відносять не тільки до окремого літературного жанру, але й до текстів малої форми, а їх основними характеристиками вважають дидактичність, лаконічність, семантичну цілісність, естетичну вартість, експресивність, наявність автора. Розрізняють мовні та мовленнєві афоризми.

1.2. Кодифікація цінностей у афоризмах

Цінності є абстрактними позитивними чи негативними ідеями, що відображають людські переконання та настанови про об'єкти, суб'єкти, явища оточуючої дійсності, типи поведінки, цілі тощо [25, с. 12]. Під цінностями розуміють також «соціальні та соціально-психологічні ідеї та погляди морально-етичної сфери, що поділяються народом і успадковуються наступними поколіннями» [4, с. 36]. Цінності виявляють «соціально зумовлені значення матеріальних і духовних явищ, що визначають зміст буття людини та людських колективів» [49, с. 112]. Під цінністю споконвічно розуміли те, що є значущим, і те, до чого прагне людина.

Оскільки цінності «регулюють життя та діяльність людських колективів загалом і кожної людини зокрема» [11, с. 10], вони привертають

увагу науковців різних сфер соціального та гуманітарного знання: філософів, соціологів, психологів, соціальних психологів, конфліктологів, етнологів. Цінності є також об'єктом дослідження аксіології. Аксіологія (грецьк. *axios* – той, що має цінність, *logos* – теорія, наука) – теорія цінностей або оцінки, що займається вивченням природи цінностей, їхніх критеріїв, видів та ієрархії, природи та шляхів пізнання [32, с. 14].

Категорія цінності є визначальною і для сучасної лінгвістики. Поняття цінності розглядається лінгвістами в зв'язку з категорією оцінки [7, с. 13; 53, с. 12], оскільки саме цінності виступають тим критерієм, згідно з яким відбувається надання позитивного або негативного значення фрагментам, об'єктам, явищам дійсності.

Цінності безпосередньо пов'язані з критеріями та способами оцінки позитивного чи негативного значення об'єктів оточуючого середовища для людини, групи людей, суспільства в цілому. Такі критерії визначаються не властивостями цих об'єктів, а їхнім залученням до сфери людської діяльності, інтересів та потреб, соціальних відносин. В основі кожної цінності знаходиться уявлення – вірне чи невірне, свідоме чи підсвідоме, людське чи національно-культурне – відносно конкретного об'єкта та явища.

Отже, цінності є здебільшого соціально зумовленими. Вони формуються на основі суспільної практики та індивідуальної діяльності людини в межах певних суспільних відносин і форм спілкування людей. Система цінностей відіграє роль повсякденних орієнтирів у предметній і соціальній дійсності людини, визначаючи її ставлення до її суб'єктів, об'єктів, явищ. Цінності викликають певні емоції та мотивують людей до певних дій. Відхилення від цінностей, вчинки, які порушують ціннісні настанови, засуджуються суспільною думкою.

Система цінностей вважається «ланкою, що об'єднує суспільство з особистістю» [58, с. 7], включаючи її в систему суспільних відносин, визначаючи для чого відбувається та чи інша діяльність і якими засобами вона реалізується. Все розмаїття предметів людської діяльності, суспільних

відносин і природних явищ, які включаються в це коло, може виступати у вигляді предметних цінностей, як об'єктів ціннісного ставлення, таких, які оцінюються в аспекті добра і зла, істини або не істини, того, що дозволяється або забороняється, справедливого чи несправедливого. Засоби та критерії, на основі яких відбувається процедура оцінювання відповідних явищ, закріплюються в суспільній свідомості та культурі.

На ціннісне сприйняття світу та процес формування цінностей здійснюють вплив усі значущі фактори людського існування: біологічні, психологічні, соціальні, політичні, культурні. Кожна людина має певну систему цінностей. Різні цінності мають для неї різне значення, і саме з цим пов'язана ієрархія цінностей. Як і самі цінності, їх ієрархічна структура має конкретно-історичний і особистісний характер. Цінності особистості формують собою систему її ціннісних орієнтацій, які визначають особливості її мислення та поведінки.

Цінності не існують об'єктивно, вони являють собою концептуалізацію бажаного [47, с. 6] і знаходять своє відображення у вигляді моральних принципів та норм, ідеалів, настанов і цілей. Вони знаходяться під постійним впливом ситуативних факторів. Кожна конкретна суспільна група може бути охарактеризована специфічним набором цінностей, система яких виступає у вигляді вищого рівня соціальної регуляції.

Науковці пропонують різні класифікації цінностей. Розмежовують вищі та інструментальні, матеріальні та духовні цінності [25, с. 32-33]. Враховуючи соціальне значення та наслідки реалізації, визначають, що цінності можуть бути позитивними та негативними [13, с. 13]. За призначенням розрізняють егоїстичні та альтруїстичні цінності; рівнем узагальнення – конкретні й абстрактні; родом діяльності людини – термінальні та інструментальні [58, с. 10-11]. Існує також ціла низка цінностей (ідеальні, глобальні), які досить важко віднести до певної групи чи важко співвіднести тільки з однією групою, адже вони належать до багатьох з них.

Слід зазначити, що існує типологія цінностей, яка визначається за їх місцем у статусно-ієрархічній структурі ціннісної свідомості членів суспільства. У зв'язку з цим О. О. Ручка виділяє три групи цінностей. До першої належать цінності вищого статусу, що домінують в суспільному сприйнятті, інтегруючи соціальну спільноту в ціле. Вони поділяються більшою частиною населення. Другу групу складають цінності середнього статусу, що є типовими для певних соціальних груп. Останню групу становлять цінності нижчого статусу, які поділяє меншість суспільства [55, с. 42-43].

Дещо суголосною з вищезазначеною є класифікація цінностей, запропонована російським дослідником В. І. Карасиком, який розподіляє цінності на зовнішні та внутрішні, вказуючи, що між зовнішніми, що є соціально зумовленими, та внутрішніми, визначеними особистісно, чіткої межі не існує [35, с. 132]. Дослідник надає таку класифікацію цінностей: 1) загальнолюдські цінності; 2) цінності, що властиві певному типу цивілізації; 3) національні цінності, які властиві певній нації, народу, конкретному етносу; 4) цінності малих груп; 5) індивідуальні цінності [34, с. 87].

Здійснюючи комплексне дослідження цінностей та їх відображення в мові, дослідник відзначає, що цінності не існують ізольовано, вони є взаємопов'язаними, формують ціннісну картину світу, є складовою мовної картини світу [35, с. 132]. Ціннісна картина світу являє собою сукупність взаємопов'язаних оцінних суджень, які співвідносяться з юридичними, релігійними, моральними нормами, загальноприйнятими судженнями здорового глузду.

В будь-якому суспільстві існує ієрархія цінностей. Вона визначає переваги на шкалі цінностей певного суспільства в певний історичний час. «Сама ієрархія цінностей являє собою щось абсолютно незмінне, в той час як переваги є змінними, що зумовлено впливом різних факторів» [40, с. 138]. Зміни в системі цінностей відбуваються тому, що одні уявлення змінюються іншими в свідомості представників різних поколінь. Ціннісні системи

формуються і трансформуються в історичному розвитку суспільства [25, с. 67]. В результаті зміни авторитетів у суспільстві може відбуватись на певному етапі відмова від конкретних цінностей.

Зазначимо, що серед науковців сфери соціального знання існує на сьогоднішній день думка про те, що вибудовування ієрархії цінностей є неможливим у зв'язку з ситуативним характером, історичною та соціокультурною динамікою їх появи, поширення та зникнення [47, с. 11]. Вважають також, що «сама ієрархія цінностей являє собою щось абсолютно незмінне, в той час як змінний характер цінностей визначається особливостями історичного та соціокультурного розвитку людських спільнот і співтовариств» [40, с. 138]. Зміни в системі цінностей відбуваються тому, що одні уявлення змінюються іншими в свідомості різних поколінь. Ціннісні системи формуються і трансформуються в історичному розвитку суспільства. Ті чи інші соціальні, етнокультурні, історичні, економічні події, що відбуваються в суспільстві, зміна авторитетів і лідерів у ньому можуть спровокувати відмову від конкретних цінностей [25, с. 170].

Науковці наголошують також і на руйнації і втраті ціннісних домінант у постмодерних суспільствах [25, с. 172; 45, с. 34]. Проте людська свідомість потребує своєрідної системи координат, завдяки якій стають можливими систематизація та розгрупування системи цінностей, що належать до аксіосфери того чи іншого суспільства, визначають його ціннісні домінанти та константи у часі та просторі, схожі та відмінні риси соціумів і спільнот.

Система цінностей будь-якої нації, кожного народу представлена, в першу чергу, загальнолюдськими та національними цінностями, які можуть співпадати чи не співпадати в залежності від умов їх історичного, соціокультурного існування та розвитку, взаємовідносин із світовим співтовариством. Кожна нація може мати набір власних цінностей, які корелюють із загальнолюдськими, модифікуючись під впливом різних факторів [34, с. 172]. До загальнолюдських відносять наступні цінності: життя, здоров'я, свобода, краса, любов тощо [42, с. 34-38]. Зміст цінностей

визначається представниками різних націй по-різному. Національні цінності віддзеркалюють менталітет певної нації, особливості її світосприйняття світу та себе в ньому, риси національного характеру.

Загальнолюдські та національні цінності кодифікуються в людському мовленні, різних типах текстів і дискурсів. Кодифікація цінностей відбувається й в афоризмах, що являють собою зразки мовленнєвої творчості певного автора, «фіксують і віддзеркалюють його світоглядні позиції та ціннісні орієнтації, суб'єктність його мовної особистості як представника певних культурно-мовних і комунікативно-діяльнісних цінностей, які виникають не тільки на основі знання інформації, але і життєвого досвіду, виявляючи при цьому його особистісне ставлення до світу» [2, с. 6].

Афоризми можуть віддзеркалювати уявлення про ідеальний устрій суспільства, чесноти людини та людських колективів. Подібні афоризми є ціннісними морально-етичними судженнями [2, с. 4]. Оцінний характер афоризмів зумовлений їх кумулятивною та впливовою функціями. З одного боку, в афоризмах відображені суспільно й особистісно значущі уявлення їх авторів, а з іншого, афоризми використовуються задля здійснення впливу на адресата, що зумовлено авторитетністю репрезентованих в них узагальнень і оцінок, витонченістю і красою форм представлення думок.

Афоризми різнобічно та в максимально сконденсованій формі передають ціннісні уявлення своїх авторів, відображаючи одночасно особливості їх світосприйняття та світобачення. Відтворюваність афоризмів сприяє ретрансляції цінностей від покоління до покоління.

Неабияке значення в подібній ретрансляції відводиться політичній афористиці. Називаючи сукупність афоризмів політичного дискурсу вказаним терміном, російська дослідниця Є. І. Шейгал розглядає їх як «мовні рефлекси політичної комунікації, культурний слід, який залишає той чи інший агент політичної комунікації, який використовує вислови відомих політичних, історичних, літературних діячів, розхожі фрази та вислови, які стали популярними та відтворюваними, увійшовши в фонд прецедентних

висловлювань тієї чи іншої лінгвокультури» [67, с. 154]. Наведене визначення свідчить про те, що в поняття політичної афористики науковець включає афористичні вислови, які створюються самими політиками, та афоризми інших авторів, які використовуються ними. Політична афористика виступає засобом кодифікування загальнолюдських і національних цінностей.

Таким чином, цінності, що віддзеркалюють соціально зумовлені значення матеріальних і духовних явищ, об'єктів, феноменів, важливих для життєдіяльності людини та людських спільнот, кодифікуються в афоризмах, що віддзеркалюють світоглядні позиції, орієнтації та настанови їх авторів. Афоризми фіксують загальнолюдські та національні цінності, виступаючи засобом їх ретрансляції від покоління до покоління. Неабияке значення в цьому процесі відводиться політичній афористиці.

1.3. Афоризми в політичному дискурсі Джорджа Буша молодшого

Політичний дискурс завжди привертав увагу мовознавців, оскільки він був і залишається одним із ключових механізмів формування та регулювання державних і суспільних відносин. Використання афоризмів у вказаному типі дискурсу пояснюється його головним призначенням: бути засобом здійснення впливу з метою отримання та утримання влади. Для з'ясування характеристик означеного типу дискурсу загалом і англomовного політичного дискурсу 43-го президента США Джорджа Буша молодшого зокрема, визначення особливостей використання афоризмів та їх типів у дискурсі цього американського політика, з'ясуємо сутність понять «дискурс» і «політичний дискурс».

В перекладі з англійської «discourse» має значення «мова, бесіда, виступ, діалогічна мова», а у французькій мові «discours» – мовлення. Загальноприйнятого визначення поняття «дискурс» на сьогоднішній день у

лінгвістиці не існує. Про це свідчить і донині неусталений наголос в ньому: частіше він зустрічається на другому складі терміна, проте не рідкістю є наголос на його першому складі. Семантична неоднозначність даного терміна простежується з моменту його появи, що відбулася в 1952 році у журналі «Language» у статті американського дослідника З. Харріса [73] з назвою «Discourse Analysis» [7]. Означене словосполучення було використано лінгвістом для опису тексту із залученням соціокультурної ситуації.

З часом термін «дискурс» набуває різноманітних значень. У словнику Я. Грімма та В. Грімма дискурс тлумачиться як: 1) діалог, бесіда; 2) мова, лекція [100, с. 78]. Під дискурсом розуміють «особливу комунікацію, специфічний діалог, мета якого – аналіз реальності» [61, с. 84]; «занурений у життя текст, що вивчається разом з тими формами життя, які формують його: інтерв'ю, репортажі, наукові теорії, конференції, бесіди тощо» [28, с.11]; «складну єдність мовної практики і позамовних факторів (ситуація та мета спілкування, поведінка його учасників, їхні настанови, цілі, що визначають особливості породження та сприйняття їх взаємодії та ін.)» [69, с. 118]; «усіляке висловлювання, що зумовлює наявність комунікантів: адресата, адресанта, а також наміри адресанта певним чином впливати на свого співрозмовника» [83, с. 32].

Дискурс розглядають також як «соціолінгвальну формацію, яка твориться адресатом у конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях» [50, с. 32]; «реалізацію мови як системи знаків, мовлення, що актуалізує цю систему знаків для взаємодії людей через механізми їх свідомості, і мовленнєвої діяльності як цілеспрямованої соціальної дії для суспільної орієнтації та комунікації» [33, с. 24]. Дискурс як комунікативний процес виражають формулою «текст плюс дія» [12, с. 13]. Наше дослідження базується на визначенні дискурсу, наданому Н. Д. Арутюновою: «зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами;

текст, взятий в аспекті події; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмах їх свідомості (когнітивних процесах)» [6].

Неабиякого значення в вітчизняній лінгвістиці набула класифікація дискурсу Г. Г. Почепцова, який розрізняв його типи за сферами комунікації, в яких він функціонує: літературний, рекламний, політичний, релігійний (фідеїстичний), педагогічний, медичний, юридичний, інтернет-дискурс та ін. [52, с. 32]. Під політичним дискурсом науковець розуміє сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які оформилися згідно традицій, що існують та отримали перевірку досвідом [52, с. 34].

В лінгвістичній літературі термін «політичний дискурс» використовується у вузькому [17; 24] та широкому значенні [23; 52; 64; 71; 72; 76; 85]. У вузькому значенні під політичним дискурсом розуміється різновид дискурсу, метою якого є завоювання, збереження та здійснення політичної влади [17, с. 32]. Вузького розуміння політичного дискурсу дотримується і голландський лінгвіст Т. ван Дейк, який вважає, що цей тип дискурсу обмежений професійною сферою, власне діяльністю політиків. Одночасно він зауважує, що його слід віднести до інституційної форми спілкування, позначеної відповідними комунікативними ситуаціями, регулятивними нормами, тематикою, статусом самих учасників політичного спілкування [24, с. 37]. В широкому значенні цей тип дискурсу включає «будь-які мовленнєві утворення, суб'єкта, адресата або зміст яких належить до сфери політики» [64, с. 18], «сукупність дискурсивних практик, що ідентифікують учасників політичного спілкування чи формулюють конкретну тематику політичної комунікації» [52, с. 31].

Політичний дискурс реалізується в усній і писемній формах. До усних форм політичного дискурсу належать публічні виступи політиків, парламентські дебати, політичні переговори, інавгураційні промови та інш. Писемний політичний дискурс представлено різноманітними політичними

документами, резолюціями, партійними програмами, законами та законопроектами тощо. Поширенню політичного дискурсу в публічній сфері сприяє впливовість мас-медіа, розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, процеси глобалізації та комерціалізації політичної комунікації. Політичний дискурс використовується не тільки для передавання та підкреслення певної суспільно-політичної інформації, але для її приховування, встановлення меж і особливостей її інтерпретації, створення, так званої, «гіпотетичної» політичної реальності, маніпулювання свідомістю адресата.

Інтерес мовознавців до політичного дискурсу США зумовлений не тільки її пріоритетними позиціями, лідерством і впливовістю у світовому співтоваристві, високим рівнем економічного розвитку, демократичними свободами, що впливають на політичні структури країни та їх функціонування в ній, але й статусом англійської як мови «Lingua Franca», експансією американського варіанту англійської мови. Ключові позиції в політичному дискурсі значної кількості країн займає президентська риторика, тобто офіційний (інституційний) дискурс президентів країн.

Сорок третім президентом США на початку XXI століття став Джордж Вокер Буш або Джордж Буш молодший, який представляв партію Республіканців і обіймав президентську посаду два терміни: з 22 січня 2001 року по 20 січня 2009 року. Через майже вісім місяців після того, як він розпочав свою діяльність на посту президента (11 вересня 2001 року) в країні відбулися теракти, здійснені членами ісламської терористичної організації «Аль-Каїда». Внаслідок теракту загинуло 2996 осіб, понад 6000 людей було поранено, було зруйновано Всесвітній торговий центр в Нью-Йорку, а також прилеглі будівлі, що спричинило припинення роботи значної частини Нижнього Манхеттена та завдало збитків на 10 млрд. доларів [87, с. 414].

Саме після трагічних подій 11 вересня 2001 р. президент Дж. Буш оголосив глобальну війну проти тероризму. В 2001 році США ввели війська в Афганістан, а у 2003 році – в Ірак із метою повалення режиму Саддама

Хусейна. Хоча проблеми національної небезпеки були першочерговими для Дж. Буша молодшого, ним було також проведено низку реформ у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, значно скорочено податки, що було обіцяно ним у його інаугураційній промові. 16 березня 2006 року Дж. Буш молодший оприлюднив чергову стратегію національної безпеки країни. Вона закріплювала та розвивала принципи зовнішньої та внутрішньої політики держави, сутність яких полягала у поширенні ідеалів свободи, прав людини з метою захисту американських інтересів, нейтралізації антиамериканських режимів, ліквідації терористичної загрози, забезпеченні національної безпеки США.

В грудні 2007 року розпочалася найбільша після Другої світової війни криза, що змусило Дж. Буша молодшого та його адміністрацію активно втручатися в складні економічні питання країни. Хоча протягом першого терміну рейтинг політика був дуже високим і його підтримувала більшість населення країни, протягом другого терміну його рейтинг значно знизився. Це було викликано цілим рядом факторів: складною економічною ситуацією в країні; кризою, викликаною найбільш руйнівним у її історії ураганом Катріна (серпень 2005 р.); критикою частини населення США воєнних дій та зовнішньої політики Дж. Буша стосовно ряду східних країн.

Джордж Вокер Буш обіймав посаду президента в досить складний для країни час. Професіоналізм, правильне бачення та точне діагностування складних ситуацій, емоційний інтелект і неабиякі організаторські здібності – це далеко не всі риси та якості політичного діяча, що дозволили йому стати президентом країни та долати неабиякі труднощі, які виникали в ній у період його правління. Його вважають яскравим і сильним політиком, «здатним висувати контраргументи, обґрунтовувати власну позицію та переконувати в ній» [91, с. 377].

Політичні промови та виступи Дж. Буша молодшого характеризуються експресивністю та оригінальністю, свідчать про імпульсивність і емоційність його характеру, харизматичність його мовної особистості. Під мовною

особистістю розуміють людину як носія мови та суб'єкта мовленнєвої діяльності, що визначається комплексом етнокультурних і психофізіологічних характеристик, які впливають на його вербальну поведінку, засоби та способи її організації [18, с. 67], «сукупність здібностей і характеристик людини, що зумовлюють особливості творення нею мовленнєвих творів (текстів), які розрізняються ступенем структурно-мовної складності, глибиною та точністю відображення дійсності, цільовою спрямованістю» [37, с. 132].

Мовна особистість є багаторівневим утворенням, що містить, на думку Ю. М. Караулова, три рівні: вербально-семантичний, когнітивний (тезаурусний) та мотиваційний (прагматичний) [37, с. 134]. Критеріями виокремлення означених рівнів є типові мовні одиниці, що використовує мовна особистість, узагальнені поняття та концепти, що впливають на вибір мовних засобів і визначають особливості її мовлення, комунікативні наміри та цілі, що впливають на його організацію.

Дослідник вказує, що вербально-семантичний рівень мовної особистості визначається лексиконом індивіда, тобто всім запасом слів і словосполучень, якими він користується у вербальній комунікації. При цьому враховується вміння використовувати вербальні засоби у відповідності до норм соціальної диференціації та варіативності, функціонально-стилістичної цінності. Індивідуальний характер подібного вміння характеризується не тільки ступінню його оволодіння, але й порушеннями нормативних правил граматики, вимови, використання слів.

Когнітивний рівень мовної особистості пов'язаний з її інтелектуальною сферою, пізнавальною діяльністю людини, результатом якої є утворення понять, концептів, ідей, що віддзеркалюють її бачення світу. В свідомості індивіда вони представлені у вигляді певної ієрархії – системи соціальних і культурологічних цінностей, що формуються в умовах соціального досвіду та діяльності.

Прагматичний рівень визначається цілями та завданнями спілкування, намірами індивіда, його інтересами, мотивами та конкретними комунікативними настановами. Саме вмотивованість, що є, на думку Ю. М. Караулова, комунікативно-діяльнісною потребою, визначає прагматичний рівень мовної особистості, виступає найбільш істотним фактором, що зумовлює її індивідуальні особливості [37, с. 135]. Ці особливості залежать не тільки від знань індивіда, але й значною мірою від його емоцій та ситуативних факторів спілкування. Багатоплановість цих факторів та відсутність достатньо сталих формальних корелятивів у мовленні людини ускладнюють дослідження прагматичного рівня мовної особистості. Ю. М. Караулов підкреслює, що саме ідея про мовну особистість «пронизує вивчення мови, водночас руйнуючи межі між дисциплінами, що вивчають людину та її мову» [37, с. 137].

Основними темами політичної риторики сорок третього президента США були боротьба з тероризмом, безпека та захист країни, її процвітання та добробут, зміни та реформи, демократія та патріотизм, сила, свобода та єдність американської нації [75, с. 288]. Подібна тематики визначала не тільки ключові концепти промов Дж. Буша молодшого, але й той набір мовних засобів, який використовувався політиком у них, зокрема:

- мовні одиниці на позначення способів та ідей боротьби з тероризмом та захисту країни (*This Nation **will not wait to be attacked** again* [105, с. 32]; *There is only one course of action against them: **to defeat them abroad** before they attack us at home* [105, с. 111]; *...**to keep America safe at home**, ...we needed **to take the fight to the enemy abroad**...* [105, с. 119]);

- лексичні та граматичні засоби, що віддзеркалювали ідею єднання американської нації (*America has never been united by blood or birth or soil. We are **bound with each other** by ideals...* [105, с. 389]; *...There is not a black America and white America and Latino America and Asian America – there are **people of the United States of America**...* [105, с. 42]; *We worked to extend freedom...* [105, с. 514]; *We removed threatening regimes in...* [105, с. 56]);

- лексичні одиниці на позначення свободи та інших демократичних цінностей суспільства (...**freedom** is the universal gift of Almighty God [105, с. 402]; ...**freedom** belongs to all ... **freedom** is universal [105, с. 403]; the expansion of **liberties** is our duty [105, с. 111]; we are a nation of **justice and opportunity, democratic freedoms and rights** [105, с. 128]; an unfolding **American promise that everyone belongs, that everyone deserves a chance, that no insignificant person was ever born** [105, с. 39]) та ін.

Характерною рисою мовної особистості Дж. Буша молодшого, що виявлялася в непередбачених промовах і імпровізованих виступах політика, вважають також помилкові та алогічні слова та фрази, обмовки та ін., які отримали в лінгвістичній літературі назву *бушизми* (від англ. *bushism*). До бушизмів відносять *тавтологію* (від давньогрецьк. *ταυτο* – *теж саме*, *λόγος* – *думка, причина чи мовлення*), що являє собою безпідставне використання однакових або близьких за змістом слів (напр., *When I'm talking about-when I'm talking about myself, and when he's talking about myself, all of us are talking about me. I think the American people – I hope the American – I don't think, let me – I hope the American people trust me*), *ляпалісиади* – один із видів мовленнєвої надлишковості, твердження очевидних фактів, що межує з абсурдністю (*When I was young and irresponsible, I was young and irresponsible; I know what I believe. I will continue to articulate what I believe and what I believe – I believe what I believe is right*); *малапромізми* – помилкове використання співзвучних слів з іншим значенням (*I always jest to people, the Oval Office is the kind of place where people stand outside, they're getting ready to come in and tell me what for, and they walk in and get overwhelmed in the atmosphere, and they say, man, you're looking pretty. Keep good relations with the Grecians!*); *граматично некоректне узгодження підмета та присудка* та інші *граматичні огріхи* (*I appreciate people's opinions, but I'm more interested in news. And the best way to get the news is from objective sources. And the most objective sources I have are people on my staff who tell me what's happening in the world. Our priorities is our faith.*

We can have filters on Internets where public money is spent. You teach a child to read, and he or her will be able to pass a literacy test), нісенітницю (I know the human being and fish can coexist peacefully. Will the highways on the Internet become more few?), неправильно вимовлені слова [56, с. 11-60].

Дж. Буш молодший також створював нові слова, які надавали його мовленню експресивності, зокрема:

*This is an impressive crowd: the **Have's** and **Have-more's**. Some people call all you the elites. I call you my base [56, с. 22].*

*They **misunderestimated** me [56, с. 17].*

Зазначимо, що бушизми не тільки цитувалися в книгах і статтях, присвячених Джорджу Бушу, але й друкувалися окремими збірками [56; 92; 93], потрапляли в Інтернет, швидко поширюючись та стаючи афоризмами. Бушизми відносять до категорії мовленнєвих (індивідуальних) афоризмів Дж. Буша молодшого. Ці одиниці робили спонтанне та непідготовлене мовлення президента «*нікантним*» (*spicy*) [91, с. 399], привертаючи увагу не тільки лінгвістів, але й критиків політичного діяча.

Проте не тільки бушизми характерні для риторики Джорджа Буша молодшого. Експресії, образності, переконливості та впливовості його офіційних промов і виступів сприяло застосування в них афоризмів. Афористичні вислови (мовні афоризми) використовувалися політиком з метою привернення уваги адресата до представленої інформації, формування в нього певного ставлення до неї, здійснення впливу на адресата, прикрашання мовлення. Авторський характер афоризмів дозволяв політику апелювати до авторитету їх авторів, роблячи його мовлення більш ґрунтовним і ефективним. Авторами афоризмів, які використовувалися Дж. Бушем молодшим у політичних промовах, були не тільки історичні та політичні діячі, але й відомі письменники, філософи, мислителі тощо. Подібні афоризми віддзеркалювали систему ціннісних орієнтацій та світоглядних позицій політичного діяча та їх авторів, зокрема:

*Currently, an antiterrorism bill is being debated in the Congress. Actually debated is not the right word; rather it is being discussed, for no one would dare stand against it. It seems strange that a bureaucracy, so completely divided by party, can come together in a matter of days to put forth legislation which takes away more Constitutional rights than ever before. **The cost of freedom is eternal vigilance.** The American people have been sleeping on their watch and are now being mesmerized by fear [105, c. 39].*

У наведеному прикладі використовується афоризм «*The cost of freedom is eternal vigilance*», автором якого є Томас Джефферсон (1743-1826 pp.) – видатний політичний діяч, дипломат, учасник війни за незалежність США (Першої американської революції – 1775-1783 pp.), один із авторів Декларації незалежності (1778 p.), третій президент країни (1801-1809 pp.). Означена одиниця виявляє ціннісні уявлення про свободу та використовується Дж. Бушем молодшим у дискурсі, присвяченому проблемі тероризму та його наслідків для американців.

Отже, політичний дискурс 43-го президента США Дж. Буша молодшого виступає контекстом функціонування мовленнєвих (бушизмів) і мовних афоризмів. Бушизми не несуть додаткового прагматичного навантаження в дискурсі політика і є характерними для його непередбачуваних промов і імпровізованих виступів. Застосування мовних афоризмів є інтенціональним, спрямованим на привернення уваги до поданої інформації, здійснення впливу на адресата, формування у нього певних ціннісних уявлень і переконань, ставлення до поданої інформації та самого політика.

РОЗДІЛ 2

АФОРИЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДЖОРДЖА БУША МОЛОДШОГО

2.1. Загальнолюдські цінності та їх віддзеркалення в англomовній афористиці США

Загальнолюдські цінності є фундаментальними орієнтирами, нормами та стандартами для людини та людських колективів усіх культур і епох. Загальнолюдські цінності визначаються і як «світоглядні ідеали, моральні та правові норми, що базуються на доброті та розумі, істині та красі, миролюбстві та людинолюбстві, та віддзеркалюють історичний і духовний досвід людства, створюють умови для реалізації повноцінного існування людини та людських колективів, а також розвитку кожної окремої особистості в них» [42, с. 11]. Під загальнолюдськими цінностями розуміють також складні, певним чином згруповані принципи, що віддзеркалюють особливості мислення та мотиви діяльності людини, спрямовані на вирішення загальнолюдських проблем [11, с. 11].

Загальнолюдські цінності називають універсальними, вічними цінностями [14, с. 18]. Вони відображають інтереси людства, вільні від релігійних, політичних взаємовідносин і вподобань. Загальнолюдські цінності являють собою певну систему, основними елементами якої є не тільки моральні принципи, естетичні та правові ідеали, але й природний і соціальний світ, у якому існують люди та людські колективи. Подібні цінності не є уродженими. Вони прищеплюються в процесі виховання. Формуючись у вигляді ціннісних орієнтацій, вони визначають пріоритети соціокультурного розвитку особистості та людських спільнот, закріплені соціальною практикою та життєвим досвідом індивідів.

Загальнолюдські цінності відбивають ідеї гуманізму (лат. *humanis* – *людяний*) – системи світоглядних позицій, що визначають пріоритетність

людського життя та захист здоров'я, свободи, самоцінності людини, її права на щастя, розвиток, діяльність [14, с. 15]. Поняття гуманізму пов'язують також із людяністю та людинолюбством [42, с. 12]. Гуманізм запобігає появі та поширенню насильства, жорстокості та війни, сприяючи миру та злагоді у людських співтовариствах.

Хоча загальнолюдські цінності не є матеріальними, вони мають дуже важливе значення. Без подібних цінностей людині легко загубити свою індивідуальність, духовність, мораль. Загальнолюдські цінності сприяють гуманізації спільнот та людських взаємовідносин. Саме тому орієнтація на ці цінності повинна бути основою діяльності соціальних інститутів. Попрання загальнолюдських цінностей розглядається як злочин.

Найвищою цінністю вважається людське *життя*, що є найбільшим скарбом для людини, основою інших її цінностей. Життя пов'язане із *здоров'ям* людини, яке також відносять до ключових загальнолюдських цінностей. При цьому під здоров'ям розуміють не тільки відсутність хвороб та фізичних недуг, але й стан духовного, чуттєвого, морального благополуччя людини, що впливає на її фізичний стан та життєдіяльність.

До загальнолюдських цінностей належать справедливість, рівність, свобода. *Справедливість* є найважливішою морально-правовою цінністю. Вона включає в себе уявлення про належні взаємовідносини між людьми, між співвідношенням їх прав і обов'язків. Справедливість слугує критерієм оцінки людиною того, що відбувається у соціумі, якому вона належить. Ствердження справедливості викликає в індивіда задоволення, у той час як несправедливість призводить до образи, обурення, злоби, ненависті і т.і., штовхаючи на боротьбу за її відновлення.

Із соціальної точки зору *рівність* розглядається як однаковий доступ людей до соціальних свобод, прав, благ, рівні права по використанню ними природних ресурсів, засобів виробництва, матеріальних і духовних цінностей, створених суспільством. Зазначене підтверджує також словникова дефініція відповідної англійської лексики:

equality is the state of being equal, especially in having the same rights, status, and opportunities [102, с. 212].

Рівність протиставляється дискримінації – упередженому, негативному ставленню до людей внаслідок їх розрізнення за певними ознаками (етнонаціональними, гендерними, віковими тощо) [42, с. 17]. Рівність поряд із свободою вважається найголовнішими загальнолюдськими цінностями та загальновизнаними правами людини.

Для будь-якої людини, нації, народності *свобода* є однією з найголовніших цінностей і багатств. Саме свобода сприяє розвитку людини та людських спільнот. Саме тому свобода є однією з провідних ідей європейської й американської культур. Вона визначається здібністю суб'єкта чи групи, народу, нації діяти та жити вільно, незалежно, не бути обмеженими, пригнобленими, завойованими іншими. Свободу розуміють і як можливість людини робити вибір незалежно від обставин [42, с. 14].

Загальнолюдський характер означеного поняття не виключає його етнонаціонального розуміння. Так, наприклад, українці пов'язують свободу з незалежністю їх країни та нації, її соборністю, що зумовлено історичними, політичними та соціокультурними факторами існування та розвитку українського народу [39, с. 37]. Американці розуміють свободу як свободу вибору, коли людина може жити та працювати там, де краще чи там, де вважає за потрібне, вільно висловлювати думки, спілкуватися з тим, із ким хоче, бути членом демократичного суспільства, не зазнавати терористичних нападів [51, с. 17].

Аналіз словникових дефініцій англійської лексеми *freedom* вказує на те, що ця одиниця має не тільки значення відсутності обмежень у діях, прийнятті рішень, вільному житті людини, але й відсутності впливу негативних факторів на неї, зокрема:

freedom is ...the right to do what you want, make your own decisions, and express your own opinions; a situation where you are able to go where you want

because you are not in prison; a situation in which you are not affected by something unpleasant [102, с. 289].

До загальнолюдських цінностей відносять *творчість* [42, с. 17], оскільки саме творчість дозволяє людині реалізувати та виразити себе. Недарма творцями називають тих, хто створює матеріальні чи духовні цінності, а найвищим і наймогутнішим творцем є Бог [14, с. 22].

Однією з вищих естетичних цінностей, пов'язаних із творчістю, вважається *краса*. З часів античності поняття краси є найважливішим в філософії сприйняття буття. Давньогрецькими філософами краса сприймалася як явище, пов'язане з досконалістю Універсуму, найголовнішою ціннісною категорією світобудови, найвищим благом [42, с. 26]. Красу пов'язували, в першу чергу, з чистотою помислів і думок людини, а потім вже з її зовнішністю. Краса є духовним початком людства, що формує його морально-етичні якості. Краса вважається загальнолюдською цінністю, проте її розуміння є суб'єктивним, індивідуальним.

Хоча *щастя*, під яким розуміють «стан найбільшого внутрішнього задоволення людини» [58, с. 11], як і краса, є суб'єктивним індивідуальним поняттям, його також відносять до категорії загальнолюдських цінностей. Щастя пов'язано з духовно-емоційною стороною життя людини. Воно є також елементом її буття.

Кожній людині властиве бажання *добра*, краси та щастя. Бажання добра, яке б зробило людину щасливою, не є гіпотетичним, воно притаманно людській природі. І хоча саме поняття «добро» на противагу злу – руйнівному, негативному початку, всьому тому, що викликає в людині незадоволення, огиду чи взагалі оцінюється нею негативно, є позитивною, життєстверджувальною загальнолюдською цінністю, кожна людина, спільнота сприймає ці поняття по-своєму.

Ціннісно важливою для людини є також *любов*, що пов'язують з почуттям глибокої прихильності до іншої людини чи істоти, великим

зацікавленням, сильним інтересом, прив'язаністю до чого чи когось [58, с. 12]. До загальнолюдських відносять також такі цінності, як родина, дружба [42, с. 39-40].

Загальнолюдські цінності ставали об'єктом афоризації в різні часи та епохи в США. Подібні афоризми віддзеркалювали думки своїх авторів про:

- життя (*You must live in the present, launch yourself on every wave, find your eternity in each moment* (Henry David Thoreau); *Life consists in what a man is thinking of all day* (Ralph Waldo Emerson); *We cannot be sure what we have something to live for unless we are ready to die for it* (Eric Hoffer));

- любов (*In the arithmetic of love one plus one equals everything, and two minus one equals nothing; Love is the silent saying and saying of a single name* (Mignon McLaughlin); *A life without it is like a sunless garden when the flowers are dead* (Billie Holliday); *Nothing can bring a real sense of security into the home except true love* (Billy Graham); *Love, like a chicken salad or restaurant hash, must be taken with blind faith or it loses its flavor* (Helen Rowland); *Only the broken-hearted know the truth about love* (Mason Cooley); *The most important thing a father can do for his children is to love their mother* (Theodore Hesburgh));

- щастя (*Happiness is the result of a good conscience, good health, occupation, and freedom in all just pursuits* (Thomas Jefferson); *To find out what one is fitted to do, and to secure an opportunity to do it, is the key to happiness* (John Dewey); *Happiness is the natural flower of duty* (Phillips Brooks); *Happiness makes up in height for what it lacks in length* (Robert Frost); *Family and friendship are two of the greatest facilitators of happiness* (John C. Maxwell));

- свободу (*If the freedom of speech is taken away then dumb and silent may be led, like sheep to the slaughter* (George Washington); *The most important kind of freedom is to be what you really are* (Jim Morrison); *Freedom lies in being bold* (Robert Frost); *Education is the key to unlock the golden door of freedom* (George Washington Carver));

- родину та друзів (*A man should never neglect his family for business* (Walt Disney); *The family is link to our past, bridge to pur future* (Alex Haley);

All love comes from the family (John Updike); Family is not an important thing. It's everything (Michael J. Fox); The love of family and the admiration of friends is much more important than wealth and privilege (Charles Kuralt); Friends and family keep us grounded (Jeremy Merton Sisto)).

Американські політики досить часто використовують у своєму публічному мовленні афоризми, що відображають ті чи інші загальнолюдські цінності. Це сприяє його впливовості, експресивності, переконливості, авторитетності, зокрема:

You've now heard what I have to say; I want to hear what you have to say. I will fight for your values. Will you stand with me?

I will fight for lower taxes. Will you stand with me?

I will fight for your freedom. Will you stand with me?

I will fight to return honor and respect to the Oval Office. Will you stand with me?

*This campaign is for you. You've heard so many candidates come and say 'Believe in me'. I'm here to say I believe in you. I believe in your dreams, in your hopes, in your future and in your happiness. Be yourself. **Happiness is freedom and courage, courage to be oneself** [104].*

Наведений приклад є фрагментом однієї з передвиборних промов кандидата в 43-ті президенти США А. Гора. Відомо, що політик працював віце-президентом в адміністрації президента країни Б. Клінтона, брав участь в президентських виборах 2000 року, програвши своєму політичному опонентові Дж. Бушу молодшому. Заохочуючи виборців до того, щоб вони голосували за нього, політичний діяч не тільки використовує риторичне питання (*Will you stand with me?*), що неодноразово повторюється у його мовленні, але й обіцяє, що саме він зробить для американських громадян (*I will fight for lower taxes... I will fight for your freedom... I will fight to return honor and respect to the Oval Office*), вказує на те, чим він відрізняється від інших кандидатів в президенти (*You've heard so many candidates come and say 'Believe in me'. I'm here to say I believe in you*), визначає, що вірить в своїх

виборців, їх майбутнє та щастя (*I believe in you. I believe in your dreams, in your hopes, in your future and in your happiness*). Переконливості та авторитетності мовлення політика сприяє використання афористичного вислову «*happiness is freedom and courage, courage to be oneself*», що належить давньогрецькому історику, автору незакінченого історичного твору про війну між Спартою та Афінами Фукідиду (460-396 pp. до н.е.).

Таким чином, загальнолюдські цінності являють собою інваріантні ціннісні орієнтири, світоглядні ідеали, моральні норми, що віддзеркалюють ідеї гуманізму. До загальнолюдських цінностей відносять життя, свободу, справедливість, рівність, красу, творчість, щастя, добро. Подібні цінності кодифікуються в англomовних афоризмах. Застосування таких афоризмів у політичному дискурсі США сприяє авторитетності, впливовості, переконливості, експресивності мовлення американських політиків.

2.2. Загальнолюдські цінності в афоризмах політичного дискурсу Джорджа Буша молодшого

Джордж Буш молодший обіймав посаду президента США в непрості для країни часи. Його діяльність та риторика, що стосувалася проблем проведення реформ і захисту Америки, боротьби з міжнародним тероризмом, розв'язання та регулювання інших складних економічних, соціокультурних і політичних проблем, приковувала неабияку увагу співвітчизників і всієї світової спільноти. Ефективності та впливовості офіційного мовлення політичного діяча сприяло використання в ньому афоризмів, що виступають засобами кодифікації загальнолюдських цінностей, зокрема:

*We should save Social Security first, strengthen Medicare and expand it to cover life-saving prescription drugs, bring revolutionary improvements to our public schools, which will make us more competitive in the new century ahead; and enact the right kind of tax cuts for middle class families. **Life grants nothing***

to mortals without hard work. We can do this work together to improve life of American people [105, с. 311].

Наведений приклад є фрагментом промови Джорджа Буша молодшого перед виборцями в Новому Орлеані (штат Луїзіана) під час президентських перегонів. Поряд із реченнями, в яких визначається, що саме збирається зробити політик, якщо стане президентом, він використовує також афоризм «*Life grants nothing to mortals without hard work*». Автором означеного афоризму є відомий давньоримський поет Горацій (65-8 рр. до н.е), творчість якого припадає на період громадянських війн, що відбувалися в період кінця Римської республіки (509-27 рр. до н.е.) та початку правління засновника Римської імперії Октавіана Августа (31-14 рр. до н.е.). Афоризм виявляє уявлення Горація про життя простої людини та місце праці в ньому.

Відомо, що батько Горація не був багатим. Він був вільновідпущеником, тобто рабом, відпущеним на волю. Хоча з юридичної точки зору діти вільновідпущеників дорівнювалися до вільнонароджених, подібне походження вважалося римлянами соціально неповноцінним. Цей факт і вплинув на світоглядні позиції та творчість Горація. Його віддзеркалює і означений афоризм поета.

Застосування цього афоризму дозволяє Джорджу Бушу підкреслити, що він не тільки відносить себе до простих американців, яким відома подібна праця, але й готовий важко працювати на благо рідної країни та її мешканців. Про це також свідчить наступне речення, використане політиком у промові «*We can do this work together to improve life of American people*». Застосування афористичного вислову не тільки привертає увагу, але й сприяє впливовості, переконливості та авторитетності мовлення політичного діяча.

Проаналізуємо інший приклад, у якому спостерігається використання афоризму у виступі Джорджа Вокера Буша:

Life is a serious business to be entered upon with courage and in a spirit of self-sacrifice. And now we must choose: do we turn back now, or do we move forward? Do we move forward and build up our lives upon the strategy that is

working, keep the prosperity going not only for us but for our children and grandchildren, and use it to make sure no one is left behind? [105, с. 122].

Наведений приклад є також фрагментом однієї із передвиборчих промов політика, оголошеної ним у часи президентських перегонів у місті Літл-Рок (штат Арканзас). Риторичним питанням, які, безумовно, сприяють приверненню уваги потенційних виборців, передуює використання політичним діячем афоризму *«Life is a serious business to be entered upon with courage and in a spirit of self-sacrifice»*. Його автором є французький політичний діяч, міністр іноземних справ Франції (1849 р.), історик Алексіс де Токвіль (1805-1859 рр.), відомий як автор історико-політичного трактату про США *«Демократія в Америці»* (1835 р.).

Цей трактат було написано Токвілем після його поїздки до країни (1831 р.) у справах по дослідженню її пенітенціарної системи. Поїздка була приводом для Толквіля потрапити до США задля вивчення особливостей ідеології її демократії, устрою демократичних інститутів та децентралізованого демократичного суспільства у цілому [74, с. 49]. Повернувшись до Франції та перебуваючи під позитивним впливом від поїздки, Токвіль пише та видає книгу про Америку, яка швидко стає дуже популярною та майже через кілька років перекладається та видається в ряді європейських країн.

Означений афоризм Алексіса де Токвіля вперше з'являється саме в історико-політичному трактаті про США – книзі, в якій позитивно оцінюються особливості устрою та життя країни. Звернення Джорджем Бушем до цього афоризму, який вказує на уявлення Толквіля про Америку, дух та настрої її народу, особливості сприйняття ними життя, не є випадковим. По-перше, цей афоризм було використано вперше у книзі, в якій позитивно оцінюються особливості устрою та життя в країні. По-друге, цей афоризм виявляє ставлення американців до життя та ціннісні уявлення про нього, зафіксовані представником іншої нації. Крім того, використання

означеного афоризму сприяє впливовості мовлення політика та привертає увагу до його наступних фраз.

Пріоритетними завданнями на початку своєї роботи у якості президента, Джордж Вокер Буш вважав поліпшення економічного рівня життя країни, зменшення податків для її населення, розвиток прибуткових підприємств, більш ефективне балансування бюджету. Саме про це ведеться мовлення у його виступі, фрагмент якого наведено нами нижче:

*Economic improvement comes from the improved conditions of the whole population, not a small fraction. That's the formula today. And it works. We need to lift up all Americans, not just the wealthy few. You remember that **justice cannot be for one side, but must be for both**. We need to fight for all people, not just the well-connected and powerful. I've made my priorities clear, and they are the same priorities that brought us today's prosperity: balance the budget, pay down our debt, and invest in the best enterprise of all, the American people themselves. Put people first. Put their welfare first [105, с. 32].*

У зазначеному фрагменті дискурсу політика спостерігаємо використання афоризму «*justice cannot be for one side, but must be for both*». Означений афоризм належить Елеонорі Рузвельт (1884-1962 рр.) – американській суспільній діячці, політику, дружині тридцять другого президента США (1933-1945 рр.) Франкліна Рузвельта (1882-1945 рр.), яка була також племінницею двадцять шостого президента країни (1901-1909 рр.) Теодора Рузвельта (1858-1919 рр.).

Відомо, що чоловік Елеонори Рузвельт став президентом у складні для США часи економічної кризи (Великої депресії). Його безумовними заслугами вважаються економічні та соціальні реформи, які вивели країну із кризи, зробивши його одночасно популярним серед співвітчизників. Теодор Рузвельт був єдиним, хто обіймав посаду президента країни, більше двох термінів (чотири терміни). Незважаючи на загалом складні взаємовідносини між подружжям, Елеонора завжди підтримувала чоловіка, допомагала йому у

роботі, багато працюючи на користь країни. Активність і популярність Елеонори Рузвельт відзначали провідні ЗМІ країни.

Застосування афористичного вислову, автором якого є одна з найпопулярніших перших леді країни, сприяє популяризації ідей та пропозицій, висловлених у дискурсі Джорджа Вокера Буша, привертає увагу до його мовлення, роблячи його впливовим і переконливим. Застосування вказаного афоризму поряд із іншими реченнями, що визначають наміри та пріоритетні позиції діяльності політичного діяча, вказують на те, що він позиціонує себе як справедливий політик, готовий працювати на благо та відстоювати права усіх верств населення країни, незалежно від їх матеріального статку.

Використання афористичного вислову, що виступає засобом кодифікації загальнолюдських цінностей, спостерігаємо й у фрагменті іншого виступу політика:

*The teaching of our tradition is simple and permanent: 'love your neighbor as yourself'. Not just because this promotes the peace and good order of society. But because this is the proper way to treat human beings created in the image and likeness of God. We have these human characteristics in common. Every human being should be treated with dignity, respect, courtesy, fairness, and tolerance. No person should be subjugated or coerced or manipulated. **Justice is the greatest distinguishing feature of democracy** [105, с. 411].*

У наведеному фрагменті виступу політичного діяча, присвяченому ствердженню загальнолюдських та національних цінностей у країні, використовується не тільки алюзія *love your neighbor as yourself*, що відсилає адресата до рядків із Біблії (Євангелія від Матвія 19:19) [89, с. 311], але й афористичний вислів «*justice is the greatest distinguishing feature of democracy*», автором якого є американський філософ, один із президентів Чикагського університету Роберт Мейнард Хатчінс (1899-1945 pp.). Алюзія, застосована Джорджем Бушем молодшим у його мовленні, вказує на те, як саме людина повинна ставитися до інших за законом Божим. Алюзія є

«прихованим звертанням до певного історичного, міфологічного, біблійного, літературного факту або факту повсякденного життя» [20, с. 4].

Афоризм, вжитий політиком, є засобом декларування та пояснення таких цінностей як справедливість та демократія. Застосування вказаних одиниць сприяє впливовості, експресивності, переконливості, авторитетності виступу політика, привертає увагу широкого загалу до нього.

Звертаємося до аналізу ще одного прикладу:

Good evening. I am speaking to you from the city of New Orleans – nearly empty, still partly under water, and waiting for life and hope to return. Eastward from Lake Pontchartrain, across the Mississippi coast, to Alabama and into Florida, millions of lives were changed in a day by a cruel and wasteful storm... Hurricane Katrina is one of the strongest and destructive calamities we have ever had...

*Tonight so many victims of the hurricane and the flood are far from home and friends and familiar things. You need to know that our whole Nation cares about you – and in the journey ahead you are not alone. To all who carry a burden of loss, I extend the deepest sympathy of our country. To every person who has served and sacrificed in this emergency, I offer the gratitude of our country. And tonight I also offer this pledge of the American people: Throughout the area hit by the hurricane, we will do what it takes ‘we will stay as long as it takes’ to help citizens rebuild their communities and their lives. All who question the future of the Crescent City need to know: there is no way to imagine America without New Orleans, and this great city will rise again. **Faith, discipline and self-sacrificing devotion help to overcome everything** [105, с. 311].*

Наведений приклад є уривком із промови президента Джорджа Буша молодшого, виголошеної ним у Новому Орлеані після урагану Катріна (вересень 2005 р.). Ураган був найбільш руйнівним за всю історію США. Внаслідок нього загинуло тисяча вісімсот тридцять шість осіб, вісімдесят процентів міста Новий Орлеан (штат Луїзіана) опинилися під водою. Значно постраждали також інші штати країни. Більше ста тисяч американських

родин залишилися без житла. Економічні збитки, які завдав ураган Америці, було оцінено у сто двадцять п'ять мільярдів доларів.

У своїй промові президент країни не тільки вказує на руйнівні наслідки дії урагану Катріна, але й висловлює своє глибоке співчуття сім'ям загиблих і тим, хто постраждав від нього, а також дякує всім тим, хто бере участь у відновленні життя після руйнівних дій урагану, підтримує постраждалих і допомагає їм. Обіцяючи допомогу, політик використовує також афористичний вислів «*Faith, discipline and self-sacrificing devotion help to overcome everything*», в якому перераховуються чесноти людини, які допомагають долати їй життєві труднощі. Означений афоризм застосовується політиком з метою підтримки та підбадьорення своїх співвітчизників. Автором цього афоризму є видатний державний діяч, перший президент країни Джордж Вашингтон (1732-1799 рр).

Проаналізуємо ще один фрагмент дискурсу Джорджа Вокера Буша молодшого:

*The challenges we face at heart are moral and spiritual issues. They're about the moral compass we instill in our children. They're about our belief in the sanctity of human life. They're about our deep, abiding commitment to equal justice and racial reconciliation. **True equality means holding everyone accountable in the same way.***

These are the values that inspired the great civil rights battles of the past. These are the values central to Dr. King's dream. And these are the values that will guide us to what President Lincoln called 'a new birth of freedom' [105, с. 496].

У наведеному фрагменті дискурсу політик не тільки вказує на ті цінності, що є ключовими для його співвітчизників, але й згадує тих видатних поборників, що віддали життя за ці цінності (і Мартіна Лютера Кінга, і Авраама Лінкольна було вбито). Політичний діяч також використовує у своєму мовленні афористичний вислів «*true equality means holding everyone accountable in the same way*», автором якого є один із

відомих філантропів, засновник кількох великих благодійних фондів у США Лін Шустерман (1939 р. народж.). Означений афоризм віддзеркалює уявлення автора та політика про рівність як одну із ключових цінностей людського життя.

Проаналізуємо фрагмент ще однієї промови політичного діяча, де спостерігається застосування афоризму:

*Success, prosperity and strength of our nation is impossible without genuine, individual opportunity, without faith in the future, without a society based on trust and cooperation. **Trust starts with trustworthy leadership.** Establishing, growing and extending trust are my main tasks as a president* [105, с. 69].

Звертаючись до своїх співвітчизників у перші дні після обрання на посаду президента (20 січня 2001 року), Джордж Буш молодший вказує на ті фактори, що визначають успіх, процвітання та силу американської нації (*genuine, individual opportunity, without faith in the future, without a society based on trust and cooperation*). Поряд із цим політик використовує афоризм «*trust starts with trustworthy leadership*», автором якого є відомий американський політичний діяч, дипломат, письменник, журналіст, лідер війни за незалежність країни, її національний герой Бенджамін Франклін (1706-1790 pp.).

Відомо, що саме Бенджамін Франклін був тим політичним діячем, який скріпив своїм підписом основні історичні документи, що стали основою утворення США як окремої держави. Зазначений афоризм виявляє уявлення політика про те, з чого повинна починатися довіра у суспільстві. Вочевидь, означене поняття Бенджамін Франклін пов'язував із керівництвом та політикою. Застосування вказаного афоризму Джорджем Бушем сприяє виклику довіри представників американської нації до нього, роблячи одночасно його мовлення більш переконливим, авторитетним і впливовим.

На думку Б. Сміта, використання відомих висловів, афоризмів, фрагментів із промов видатних політиків минулого тієї чи іншої країни, а також тих, хто відігравали ключову роль у її появі, становленні та розвитку,

сучасними державними та суспільними діячами викликає довіру до них, сприяє завоюванню ними авторитету серед широкого загалу, оскільки дозволяє імпліцитно вказати їм, що вони продовжують справу великих предків [85, с. 32].

У своїх найбільш важливих політичних промовах Джордж Буш молодший завжди використовував афористичні вислови, що належать «батькам-засновникам США» (*the Founding Fathers*) – політичним діячам, що зіграли ключову роль у заснуванні та становленні американської державності, завоюванні країною незалежності та створенні принципів її самостійності. Американськими істориками було визначено сім політиків, які брали участь у найбільш важливих для становлення країни процесах (організації та проведенні американської революції (1775-1783 рр.), проголошенні незалежності (4 липня 1776 року) та створенні конституції країни (17 жовтня 1778 року)) та вважаються батьками-засновниками США: Бенджамін Франклін (1706-1790 рр.), Джордж Вашингтон (1739-1799 рр.), Джон Адамс (1735-1826 рр.), Томас Пейн (1737-1809 рр.), Томас Джефферсон (1743-1826 рр.), Джон Джей (1745-1829 рр.), Джеймс Медісон (1751-1836 рр.), Алекс Гамільтон (1755-1804 рр.).

Використання афористичного вислову, що належить одному із вищезазначених політиків, спостерігаємо й у іншій промові Джорджа Вокера Буша, фрагмент із якої наведено нижче:

*America at its best is a place where personal responsibility is valued and expected. **Encouraging responsibility is a call to conscience.** And though it requires sacrifice, it brings a deeper fulfillment. We find the fullness of life not only in options but in commitments. And we find that children and community are the commitments that set us free... God bless you all, and God bless America* [105, с. 392].

Політичний діяч використовує у своїй промові афоризм *encouraging responsibility is a call to conscience*, який належить іншому видатному політику США, її першому віце-прем'єру (1789-1797 рр.) та другому

президенту країни (1797-1801 рр.) Джоню Адамсу (1735-1826 рр.). Джон Адамс був дуже совістливою, кришталюно чесною та відповідальною людиною [81, с. 96]. Наведений афористичний вислів виявляє його уявлення про зв'язок таких чеснот людини, як її відповідальність і совість.

Проаналізуємо фрагмент іншої промови Джорджа Вокера Буша, із афористичним висловом, що належить одному із батьків-засновників країни:

*... Our nation was founded on a clear, simple and easily stated premise 'all men are created equal and they are endowed by their creator with certain unalienable rights...' This statement proves that equality and human rights don't come from the Constitution, laws passed by the Congress or decisions made by the Supreme Court. **Equality and human rights rest on the power and the will of Almighty God, not on a human foundation*** [105, с. 459].

Наведений приклад є фрагментом із промови президента Джорджа Вокера Буша, оголошеної ним у День подяки (Thanksgiving Day) 2003 року, що є одним із найдавніших і найулюбленіших свят американців. День подяки святкується в країні кожний четвертий четвер листопада. В цей день американські родини ідуть до церкви, а ввечері збираються за столом із традиційною для цього свята індичкою з журавлиним соусом, солодким гарбузовим пирогом, кукурудзою, яблуками, виноградом та іншими продуктами та стравами, що символізують дари осені, моляться та дякують Богу та одне одному за них. У цей день по всій країні відкриваються пункти, що безкоштовно дають їжу, а напередодні роздають гроші, подарунки, їжу тим, хто їх потребує.

Традиція підносити індичку до столу президента країни існує в країні багато років. Вже більше 25 років, оголошуючи промову, президенти США дарують помилювання одній-двом індичкам, призначеним для столу президента (див. Рис. 2.1):

Рис. 2.1. Джордж Буш молодший на церемонії помилування індички

Цей день є святом висловлення вдячності Богу, сім'ї та друзям за добробут та гарне ставлення до себе. Традиція святкування Дня подяки сягає часів заснування Америки, коли, прибувши до Нового Світу, навчившись після суворої зими за допомогою корінного населення обробляти землю, вирощувати гарбузи, кукурудзу, бобові та отримавши восени гарний врожай, перші переселенці вирішили висловити подяку Богу та запросили на свято індіанців, які допомогли їм залишитися живими.

День подяки став державним святом у 1789 році завдяки першому президенту країни Джорджу Вашингтону, який виступив перед американцями з офіційною промовою, дякуючи Богу та співвітчизникам і вшановуючи відповідну традицію. Джорджем Вашингтоном був також підписаний наказ про святкування Дня подяки 26 листопада кожного року, а з 1941 року цей день почали святкувати кожного останнього четверга листопада. Зазначимо, що День подяки святкується не тільки в США, але й у Канаді (другий понеділок жовтня кожного року) і вважається загальним південноамериканським святом.

Вшановуючи традиції предків і звертаючись до своїх співвітчизників у День подяки 27 листопада 2003 року, президент Джордж Вокер Буш використовує у своїй промові афористичний вислів *«Equality and human rights rest on the power and the will of Almighty God, not on a human foundation»*. Автором афористичного вислову є видатний американський державний діяч, четвертий президент країни (1809-1817 рр.), один із авторів її Конституції та Білля про права, що закріплювали права та свободи громадян країни в ній (1791 р.), Джеймс Медісон молодший (1751-1836 рр.).

Зазначений афоризм виявляє уявлення політика про такі загальнолюдські цінності, як рівність та людські права людини. Застосування цього вислову робить мовлення Джорджа Буша більш експресивним, сприяє здійсненню впливу на адресата. Традицію вшановування Дня подяки президент Буш молодший підкріплював не тільки виступами, подарунками членам родини та друзям, але й поїздками до військових кампусів та пригощанням американських солдат (див. Рис. 2.2).

Рис. 2.2. Джордж Буш молодший відвідує військовий кампус на День подяки та пригощає солдат

Проаналізуємо ще один фрагмент дискурсу урочистої промови президента Джорджа Вокера Буша:

Well, thank you all very much for that warm welcome. Laura and I are honored to be here this morning. I did a pretty good job when it came to picking my wife, by the way. She's going to be a fabulous First Lady. Mr. Vice President, it's good to see you; of course, your wife, Lynn. And I want to thank the members of my Cabinet who are here. I appreciate you, Senator Frist, for your commitment and strong comments. And, Zach, thanks for your introduction. And thank you both for organizing this important event. I want to thank the members of the House and Senate who are here. I appreciate the number of foreign dignitaries who are here.

*It just goes to show that **faith crosses every border and touches every heart in every nation**. And our country, from its beginnings has recognized the contribution of faith. We do not impose any religion; we welcome all religions. We do not prescribe any prayer, we welcome all prayers. This is the tradition of our nation, and it will be the standard of my administration. We will respect every creed. We will honor the diversity of our country and the deep convictions of our people.*

There's a good reason why many in our nation embrace the faith tradition. Throughout our history people of faith have often been our nation's voice of conscience. The foes of slavery could appeal to the standard that all are created equal in the sight of our Lord. The civil rights movement had the same conviction on its side – that men and women bearing God's image should not be exploited and set aside, and treated as insignificant. The same impulse over the years has reformed prisons and mental institutions, hospitals, hospices, and homeless shelters.

The Reverend Martin Luther King, Jr. said this: 'The church must be reminded that it is not the master or the servant of the state, but rather the conscience of the state'. As in his case, that sometimes means defying the times, challenging old ways and old assumptions. This influence has made our nation

more just and generous and decent. And our nation has need of that today [105, с. 27].

Наведений фрагмент дискурсу є уривком із урочистої промови, оголошеної Джорджем Бушем молодшим першого лютого 2001 року на Національному молитовному сніданку (National Prayer Breakfast). Цей сніданок є заходом аполітичного характеру, який традиційно проводиться у Вашингтоні в готелі «Хілтон» у перший четвер лютого кожного року з метою демонстрування єдності людей різної віри. Президент країни є обов'язковим учасником Національного молитовного сніданку, який відвідують також високопоставлені особи країни та іноземні гості.

На сьогоднішній день за молитовним сніданком збираються від трьох с половиною до чотирьох тисяч гостей. Організують цей захід для того, щоб представники еліти країни та світу могли зустрітися в неформальній обстановці, обговорити проблеми, налагодити стосунки та попросити підтримки. Стати учасником молитовного сніданку можна не тільки за запрошенням президента країни, але й придбавши білет, вартість якого визначається в залежності від розташування столу (чим ближче до сцени, тим дорожче) та становить від 15 до 150 тисяч американських доларів. Перший Національний молитовний сніданок був організований у США 34 президентом країни (1953-1961 рр.) Дуайтом Ейзенхауером (1890-1969 рр.). Традиція Національного (Парламентського) молитовного сніданку існує також і у Великобританії. Він проводиться в одному з найстаріших і найбільших холів для засідань Вестмінстерського палацу (Westminster Hall) за два дні до початку липня.

Фрагмент урочистої промови свідчить про те, що президент Буш визначає важливість віри для американської нації та країни загалом, її роль у їх розвитку, вказуючи, при цьому, на існування представників різних віросповідань та шанобливе ставлення до них у багатонаціональній країні. Роль такої цінності, як віра, для людства визначається в мовленні політичного діяча афоризмом *«faith crosses every border and touches every*

heart in every nation», автором якого є один із батьків-засновників країни, її другий президент Джон Адамс.

Дискурс Джорджа Буша містить також цитату, автор якої заздалегідь визначається ним *The Reverend Martin Luther King, Jr. said this: 'The church must be reminded that it is not the master or the servant of the state, but rather the conscience of the state'*. Використання цієї цитати у дискурсі на честь молитовного сніданку не є випадковим. Її автор, Мартін Лютер Кінг (1929-1968 pp.) – перший відомий афроамериканський проповідник, борець за громадянські права темношкірого населення в США, якого було вбито, вважається національним героєм країни, тим її лідером, що уособлював і сповідував ідеї віри, соціальної рівності та християнської любові до всіх [81, с. 214].

Мартін Лютер Кінг вважав керівництво рухом за захист громадянських прав співвітчизників продовженням своєї пастирської служби та спирався в ньому на афроамериканський релігійний досвід. Використання цитати відомого громадського діяча та проповідника Джорджем Вокером Бушем вказує на те, що він вшановує цю велику людину, поділяє, підтримує та поширює її погляди й нині. Цитата та афоризм, використані політиком в урочистій промові на честь молитовного сніданку, додають їй емоційності та авторитетності, сприяють її впливовості.

Проаналізуємо фрагмент дискурсу іншої урочистої промови Джорджа Вокера Буша:

President Ilves, Foreign Minister Schwarzenberg, distinguished guests: Laura and I are pleased to be back in Prague, and we appreciate the gracious welcome in this historic hall. Tomorrow I attend the G-8 Summit, where I will meet with the leaders of the world's most powerful economies. This afternoon, I stand with men and women who represent an even greater power – the power of human conscience.

In this room are dissidents and democratic activists from 17 countries on five continents. You follow different traditions, you practice different faiths, and

*you face different challenges. But you are united by an unwavering conviction: that freedom is the nonnegotiable right of every man, woman, and child, and that the path to lasting peace in our world is liberty. **There is a certain enthusiasm in liberty, that makes human nature rise above itself in acts of bravery and heroism*** [105, с. 328].

Наведений фрагмент дискурсу є уривком із урочистої промови президента США на міжнародній конференції з питань демократії та безпеки, проведеної в Чехії (м. Прага) 5 червня 2007 року. Звертаючись до гостей конференції, Джордж Вокер Буш не тільки визначає значення такої цінності, як свобода, для кожної людини у світі, але й вказує, які почуття може викликати свобода, і що для її отримання може зробити людина. Для цього політик використовує афористичний вислів «*There is a certain enthusiasm in liberty, that makes human nature rise above itself in acts of bravery and heroism*», який належить відомому державному діячу та учаснику Війни за незалежність США, видатному конституційному адвокату і філософу країни, одному з її батьків-засновників – Александру Гамільтону (1755-1804 рр.). Застосування означеного афоризму сприяє експресії та впливовості промови політика, вказує на те, що він підтримує та сповідує ідеї тих своїх великих співвітчизників, які заснували країну.

Однією із ключових цінностей для життя кожної людини та американського суспільства у цілому Джордж Вокер Буш вважав родину. Про це свідчать такі фрагменти його промов:

*Our public interest depends on private character, on civic duty and **family bonds** and basic fairness, on uncounted, unhonored acts of decency which give direction to our freedom* [105, с. 14].

*Because **family** and work are **sources of stability and dignity**, I support welfare reform that **strengthens family** and requires work* [105, с. 271].

*So many of my generation, after a long journey, **have come home to family and faith, and are determined to bring up responsible, moral children.** Government is not the source of these values, but government should never*

*undermine them. Because **marriage is a sacred institution and the foundation of society**, it should not be redefined by activist judges. For the good of families, children, and society, **I support a constitutional amendment to protect the institution of marriage*** [105, с. 129].

У своїх офіційних промовах президент країни неодноразово також згадував свою дружину. У 1977 році він одружився з Лорою Велч (1946 р. народж.) – бібліотекаркою та вчителькою за освітою. У 1981 році у подружжя народилися дві доньки-близнючки Барбара та Дженна. Дружина завжди підтримувала Джорджа, активно займалася суспільною діяльністю та добродійністю, заснувала фонд підтримки видавництв, що друкували книжки для родинного читання. Після терактів 2001 року була патронатом служби волонтерів. Життя однієї із перших леді країни відображено у бестселерах американських письменників Роналда Кесслера «*Laura Bush: An Intimate Portrait of the First Lady*» (2006 р.) та Кертис Сіттенфільд «*American wife*» (2008 р.). Джордж Буш завжди дуже шанобливо ставився до своєї дружини. Про це свідчать такі фрагменти з його промов:

*My family and I are blessed by the prayers of countless Americans. Over the last several months, **Laura** and I have been touched by the number of people who come up and say, “We pray for you.” Such comforting words. I hope Americans will continue to pray that everyone in my administration finds wisdom, and always remembers the common good* [105, с. 22].

*Thank you. Good evening. **Laura** and I welcome you to the White House. Mr. Attorney General, thank you for being here. Secretary Chertoff, and family. Hanukkah is a time of joy and festivity in the Jewish religion. We’re honored to gather with members of the Jewish community to celebrate this holiday* [105, с. 401].

***Laura** and I had the honor of hosting the Ford family for Gerald Ford’s 90th birthday. It’s one of the highlights of our time in the White House* [105, с. 212].

*I've been looking forward to coming to the museum, and there's an added benefit, and that is, I get to be introduced by **my wife** on Valentine's Day. Happy Valentine's. This morning **Laura and I** join all Americans in honoring the life of Congressman Tom Lantos. In his remarkable 80 years Tom Lantos survived the Nazi camps of Hungary to reach the halls of Congress. As a representative from California, he was a fearless defender of democracy, a powerful advocate of human rights, and a strong supporter of the fight against HIV/AIDS [105, c. 96].*

*There's important work to do in the months ahead, and I will continue to conduct the people's business as long as this office remains in my trust. During this time of transition, I will keep the resident-elect fully informed on important decisions. And when the time comes on January the 20th, **Laura and I** will return home to Texas with treasured memories of our time here – and with profound gratitude for the honor of serving this amazing country [105, c. 49].*

Проаналізуємо фрагмент промови президента Джорджа Буша молодшого, в якому застосовується афоризм, що виявляє уявлення його автора та самого політика про те, чим є родина:

*In this world of change, some things do not change: the values we try to live by, the institutions that give our lives meaning and purpose. Our society rests on a foundation of responsibility and family commitment. **The family is link to our past and bridge to our future.** Family supports and gives us strength. Family helps us to cope with problems and overcome difficulties. The role of family can not be overestimated. This fundamental institution links every individual to a society and performs the mediating function in it [105, c. 501].*

Вказуючи на роль родини в житті кожної людини та суспільства в цілому, політичний діяч застосовує також афоризм *The family is link to our past and bridge to our future*, автором якого є американський письменник Алекс Хейлі (1921-1992 рр.). Письменник став відомим завдяки своєму автобіографічному роману «Коріння: сага американської родини» (*Roots: The Saga of an American Family*), в якому він описав історію своєї родини до африканських предків. Роман вийшов у 1976 році, отримавши дуже швидко

популярність. Його було перекладено тридцятьма сьома мовами, за його сюжетом було також знято міні-серіал, а сам автор отримав за роман Пулітцерівську премію (1977 р.). Афористичний вислів виявляє уявлення його автора про ключову роль родини у зв'язку між поколіннями. Застосування означеного вислову не тільки привертає увагу до мовлення політичного діяча, робить його більш впливовим і авторитетним, але й акцентує цінність родинних зв'язків.

Афористичні вислови, що слугували засобами кодифікації та пояснення розуміння таких загальнолюдських цінностей, як життя, справедливість, рівність, свобода, віра, сім'я, широко використовувалися Джорджем Вокером Бушем у політичному дискурсі. Авторами подібних афоризмів були не тільки відомі історичні, політичні та громадські діячі США, але й священники, письменники, філософи, мислителі країни та світу. У своїх ключових політичних промовах президент Джордж Вокер Буш використовував ті афористичні вислови на позначення загальнолюдських цінностей, авторами яких були батьки-засновники країни. Застосування подібних висловів дозволяло вказати політику, що він вшанує своїх предків-співвітчизників, підтримує, сповідує та поширює їх ідеї, думки та погляди, продовжує їх велику справу. Афоризми, які вживалися політиком, сприяли емоційності, авторитетності, переконливості та впливовості його промов.

РОЗДІЛ 3

АФОРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДЖОРДЖА БУША МОЛОДШОГО

3.1. Національні цінності та їх віддзеркалення в англomовній афористиці США

Самобутність та унікальність національних цінностей американців зумовлені їх історією, системою ідей і поглядів на соціальну, політичну, економічну, культурну та інші сторони життя. Національні цінності визначаються особливостями менталітету американців. М. В. Осадчий відзначає наступні ідеологічні складові, що є основою системи американських цінностей: протестантська віра, демократія, американський націоналізм, приватна власність та свобода підприємництва [51, с. 28-29]. Вказані фактори накладають неабиякий відбиток на національну свідомість американців і визначають їх ставлення до світу та представників інших націй. Американський політолог Д. Девос визначив такі базові ціннісні орієнтації своєї нації: *свобода, демократія, приватна власність, рівність можливостей, індивідуалізм* [74, с. 31-32].

До американських цінностей відносять також *практичність, активність, наполегливу працю, ініціативність, впевненість у собі* [54, с. 505]. Активність і наполеглива праця були обов'язковими для виживання переселенців, що прибули до нового континенту і самі несли відповідальність за свою долю. Необхідність спільної праці сприяла формуванню переконання про їх рівність. Крім того, основою американського суспільства завжди вважалося право на свободу та приватну власність. Головним історичним документом американська нація вважає Декларацію незалежності, що була прийнята 4 липня 1776 року в Філадельфії. В документі британські колонії Північної Америки було вперше названо Сполученими Штатами Америки та було зазначено їх незалежність

від Великобританії. В Декларації незалежності вказано, що усі люди є рівними, мають певні права, зокрема право на особисту свободу та пошук щастя. Четверте липня святкується як День незалежності країни нині. Національні цінності віддзеркалені в афоризмах, що з'являлися в ті чи інші часи в США, зокрема: *From every mountain side let Freedom ring* (Samuel Smith); *where liberty dwells, there is my country* (Benjamin Franklin); *I love my freedom. I love my America* (Jessi Lane Adams).

Якщо в багатьох країнах світу людина не може уявити себе поза родиною або будь-якою іншою групою людей, в США завжди підтримувалася ідея самостійності та незалежності людини. Більшість американців залишають рідну домівку у вісімнадцять років або навіть раніше, від'їжджаючи вчитися. Як правило, з цього часу вони ведуть самостійне життя. Американці з підозрою ставляться до тих молодих людей, що довгий час живуть із батьками, вважаючи це ознакою незрілості та несамостійності. Жити власним життям, діяти самостійно вважається в країні обов'язком молодих людей.

Відомо, що першими переселенцями у Новий Світ були пуритани, які успадкували та поширили ідею віри в себе та відповідальності за свою долю. Саме тому «людина, що сама себе зробила» (*self-made person*) і донині залишається ідеалом американців, а орієнтація на дії, активність і здатність людини володіти ситуацією, знаходити вихід із скрутних обставин завдяки наполегливій праці та власному розуму стають однією з цінностей американського суспільства, що позначається лексичною одиницею *self-help* [57, с. 63].

Зазначимо, що в англійській мові існує велика кількість слів із семі-афіксом *self-* (напр., *self-denigration self-control, self-sufficiency, self-reliance, self-help, self-respect, self-seeking, self-being, self-improvable, self-knowing, self-perfect, self-prize, self-contented, self-confidence, self-created, self-acting, self-asserting, self-assured, self-wise, self-substantial, self-dependent, self-determined, self-governed, self-supported, self-absorbed, self-centered, self-involved, self-*

minded і т.і.). По-перше, цей афікс відповідає досить продуктивній моделі англійської мови, що відображає ідеологію індивідуалізму, по-друге, слова із афіксом *self-* позначають індивідуальні досягнення людини, що власне й сприяло появі та широкому поширенню відповідних слів в англійській мові, які знайшли своє відображення в американських афоризмах, зокрема: *The first and best victory is to conquer self* (Mark Twain); *self-confidence is the best outfit, rock it and own it* (Krister Nebb); *The quickest way to acquire self-confidence is to do exactly what you are afraid to do* (Jim Rohn); *If you would have a faithful servant and one that you like serve yourself* (Benjamin Franklin). Ідея індивідуальності та унікальності людини відбивається в інших американських афоризмах, зокрема: *If you want to be somebody, somebody really special, be yourself* (James A. Garfield).

Одним із найважливіших ціннісних орієнтирів американського народу є його *спрямованість на майбутнє*, що є невичерпним джерелом оптимізму американців [66, с. 34]. Вони вірять, що Бог допоможе їм, лише треба докласти зусиль, щоб досягти поставлених цілей. Це не могло не знайти відображення в афористичних висловах, які з'явилися в США: *The God makes us stronger* (George Washigton); *The God is always with us* (Abraham Lincoln); *God helps them that help themselves* (Benjamin Franklin); *God bless America* (Irving Berlin). Вислів *God bless America* є назвою відомої американської патріотичної пісні, яка вважається неофіційним гімном країни. Його було написано у 1918 році американським композитором Ірвінгом Берліном.

Патріотизм вважається однією з основних цінностей і важливіших рис американського характеру. Загальновідомими є любов американців до Батьківщини, державного прапора, гімну, герба. Зазначимо, що герб США містить латинський крилатий вираз *E pluribus unum* (англ. *out of many, one; one out of many; one from many*; укр. *з багатьох – єдине*) давньогрецького політичного діяча, філософа та оратора Цицерона. Подібний вираз віддзеркалює ідею єдності американської нації, що вважається однією із головних цінностей країни [90, с. 32] (див. Рис. 3.1):

Рис. 3.1. Герб Сполучених Штатів Америки

Ключовими цінностями після трагічних подій, що відбулися в Нью-Йорку 11 вересня 2001 року, американці вважають *свободу* та *безпеку* своєї країни та її громадян. Оскільки «система національних цінностей утворює правову, філософську та етичну основу для забезпечення подальшого існування держави, а їх руйнування може призвести до зникнення нації як самостійного суб'єкта міжнародних відносин» [39, с. 105], цілком зрозумілим є той факт, що *свобода* та *національна безпека* стали вважатися одними з ключових цінностей американського суспільства.

Саме після подій, які умовно позначаються нині в США 9/11, відомий американський кіноактор, культурист, політик Арнольд Шварценеггер висловив свою думку щодо ролі уряду в забезпеченні безпеки країни та її населення «*Public safety is government's first duty and highest obligation*» (цит. за: [88, с. 79]). Реакцію діячого на той час президента країни Джорджа Вокера Буша на події 9/11 узагальнює його вислів «*Freedom itself was attacked this morning, and freedom will be defended*» [105, с. 38]. Питання національної безпеки залишається актуальним для американського суспільства, оскільки після трагічних подій вересня 2001 року, теракти повторюються в країні: 15.04.2013 (Бостон, штат Массачусетс), 2.12.2015

(Сан-Бернардіно, штат Каліфорнія), 12.06.2016 (Орlando, штат Флорида), 31.10.2017 (Нью-Йорк, штат Нью-Йорк).

Американці – це, перш за все, нація протестантів. Протестантська віра не заперечувала дух підприємництва та пошук власної користі. Релігійна доктрина вчила, що основою успіху є прагнення до нього та наполеглива праця. Американці вважають, що саме від людини залежить її життєвий успіх. Важливість успіху в житті американців, а також умови, необхідні для його досягнення підтверджуються наступними афоризмами: *Success isn't a result of spontaneous combustion* (Arnold H. Glasgow); *things turn out best for the people who make the best of the way things turn out* (John R. Wooden); *success doesn't come to you... you go to it* (Lilly Collin); *success consists of going from failure to failure without loss of enthusiasm* (Winston Churchill); *there are no shortcuts to any place worth going* (Helen Keller); *success isn't everything but it makes a man stand straight* (Lillian Hellman); *success is getting what you want, happiness is wanting what you get* (Dale Carnegie).

Результатом впливу протестантської релігії є розвиток американської демократії, що сповідує приналежність влади народу, принципи політичної та громадянської рівноправності [90, с. 19]. Принцип рівноправності передбачає рівність можливостей, саме тому американці завжди сприймали свою країну як країну можливостей: *America is another name for opportunity* (Ralph Waldo Emerson); *as I would not be a slave, so I would not be a master* (Abraham Lincoln).

Особистий успіх американців пов'язують із матеріальним статком, їх орієнтацією на діяльність і наполегливу працю. Самі американці вважають, що наявність грошей свідчить про активну діяльність людини та її корисність для суспільства [54, с. 507]. Тема грошей і матеріальних благ знаходить своє відображення в афоризмах американців: *Money, not morality, is the principle of commerce and commercial nations* (Thomas Jefferson); *The highest use of capital is not to make more money, but to make money do more for the betterment of life* (Henri Ford); *How much money is enough? Just a little more than you have*

(John Rockfeller); *He that is of the opinion money will do everything may well be suspected of doing everything for money; he does not possess wealth that allows it to possess him; wealth is not his that has it, but his who enjoys it* (Benjamin Franklin).

Неабияке значення приділяють американці також часу, що має в їхньому житті першочергове значення. *Час і здатність керувати ним*, не втрачати та не витратити його даремно американці вважають однією з найважливіших цінностей. Вони не дарма говорять «*Time is money*», оскільки вважають, що правильне й ефективне використання часу дозволить їм досягти матеріального добробуту й успіху в житті [66, с. 114]. Ціннісні уявлення про час відображено в таких афоризмах: *Lost time is never found* (Ralph Emerson); *nine-tenths of wisdom consists in being wise in time* (Theodore Roosevelt); *time killing destroys human's life* (Henru Thoreau); *we must use time as a tool, not as a crutch* (John Kennedy); *one today is worth two tomorrows* (Benjamin Franklin).

Американські політичні діячі досить часто використовують у своєму офіційному мовленні афоризми, що віддзеркалюють ті чи інші національні цінності. Подібний дискурс сприяє здійсненню впливу, консолідації нації, мотивує американців до певних дій, наприклад:

Ask not what your country can do for you; ask what you can do for your country. *I was reminded of that not so long ago talking to Iowa famers about corporate agriculture. I was reminded of that in New Hampshire not so long ago when there were individuals who'd lost their health insurance. I was reminded of that in Los Angeles in February where it took 10 years before home health-care workers in that city ended up being represented by a union* [105, с. 319].

Автором афористичного вислову *ask not what your country can do for you; ask what you can do for your country*, який використав в одній із своїх промов 44-ий президент США Барак Обама, є відомий політичний діяч, 35-ий президент країни Джон Кеннеді. Означений афоризм віддзеркалює ціннісні уявлення про необхідність громадян країни займати активну позицію

та працювати на її користь. Застосування подібного афоризму у дискурсі політика спрямовано також на формування патріотичних почуттів у представників американської нації.

Використання афористичного вислову спостерігаємо й у дискурсі тридцять шостого президента США Ліндона Джонсона:

When people quit seeing themselves as part of something greater than self-interest, and the bonds of community are severed by cynicism, the virtues of shared national purpose give way to the temptations of selfishness, bigotry and hate.

*Our synagogues and churches have always taught us to be tolerant out of love and compassion for our fellow man. And patriotism has always given tolerance and our sense of national unity its dearest expression. **United we stand, divided we fall*** [105, с. 482].

Афоризм «*United we stand, divided we fall*» належить Дж. Дікінсону (1732-1808 pp.) – відомому політичному діячу країни, автору її відомої патріотичної пісні «The Liberty Song», у якій було вперше використано цей вислів. Слова пісні було опубліковано у 1978 році в одній із бостонських газет:

Then join hand in hand, brave Americans all,

By uniting we stand, by dividing we fall

In so righteous a cause let us hope to succeed

For heaven approves of each generous deed [87, с.419].

Афоризм було популяризовано іншим видатним політиком США А. Лінкольном у його промові «*House divided*», виголошеній у 1858 році у Сенаті країни. Означений афоризм актуалізує ціннісну ідею єдності та згуртованості нації. Афористичний вислів є зараз також офіційним девізом одного з штатів США (штат Кентуккі). Зазначимо, що національні цінності ставали об'єктом афоризації у різні часи та епохи в країні, поширюючись її політичними діячами та ретранслюючись від покоління до покоління.

Таким чином, ключовими національними цінностями американського суспільства є свобода, безпека, рівність можливостей, індивідуалізм,

демократія, приватна власність, матеріальні блага, наполеглива праця, єдність нації, патріотизм, спрямованість на майбутнє, час. Зазначені цінності відображають риси характеру, особливості менталітету, історичні, соціокультурні, економічні й інші фактори формування та розвитку американської нації. Засобами кодифікації та віддзеркалення національних цінностей виступають англомовні афоризми, що з'являлися в США в ті чи інші часи.

3.2. Національні цінності в афоризмах політичного дискурсу Джорджа Буша молодшого

Аналіз афористичного потенціалу політичного дискурсу Джорджа Вокера Буша виявляє значну кількість афоризмів на позначення національних цінностей американської спільноти. Апелювання до цих цінностей відбувається, в першу чергу, в найбільш важливих промовах політика, адресованих своїм співвітчизникам і всьому світу. Однією із таких промов є звернення президента до нації 11 вересня 2001 року, фрагмент якого наводимо нижче:

Good evening. Today, our fellow citizens, our way of life, our very freedom came under attack in a series of deliberate and deadly terrorist acts. The victims were in airplanes, or in their offices; secretaries, businessmen and women, military and federal workers; moms and dads, friends and neighbors. Thousands of lives were suddenly ended by evil, despicable acts of terror...

*America and our friends and allies join with all those who want peace and security in the world, and we stand together to win the war against terrorism. Tonight, I ask for your prayers for all those who grieve, for the children whose worlds have been shattered, for all whose sense of safety and security has been threatened. **The safety of the people is the highest law.** And I pray they will be comforted by a power greater than any of us, spoken through the ages in Psalm*

23:4 *'Even though I walk through the valley of the shadow of death, I fear no evil, for You are with me.'*

This is a day when all Americans from every walk of life unite in our resolve for justice and peace. America has stood down enemies before, and we will do so this time. None of us will ever forget this day. Yet, we go forward to defend freedom and all that is good and just in our world.

Thank you. Good night, and God bless America [105, с. 26].

Звертаючись до представників американської нації, президент країни визначає жахливість наслідків терористичних актів (*The victims were in airplanes, or in their offices; secretaries, businessmen and women, military and federal workers; moms and dads, friends and neighbors. Thousands of lives were suddenly ended by evil, despicable acts of terror*), вказуючи, що не тільки американська нація, але й друзі та союзники країни об'єдналися в боротьбі проти тероризму, підтримуючи США (*America and our friends and allies join with all those who want peace and security in the world, and we stand together to win the war against terrorism*). Закликаючи співвітчизників молитися за невинні жертви, політик використовує афористичний вислів «*the safety of the people is the highest law*», що виявляє його уявлення про значущість безпеки для людини та людських колективів. Зазначимо, афоризм належить відомому давньоримському політичному діячу, оратору та філософу Цицерону (106-43 рр. до н.е.), твори якого вважаються найважливішими джерелами про життя Риму в I столітті до н.е. Заклик до молитви супроводжується в мовленні політика також тими рядками із книги Псалмів Старого Заповіту, в яких зазначається, що при підтримці Бога людина не повинна боятися зла (*Even though I walk through the valley of the shadow of death, I fear no evil, for You are with me*). У мовленні політика Псалом дещо перефразовано в порівнянні з Біблією (*Even though I walk through the darkest valley, I will fear no evil, for you are with me*) [89, с. 317]. Використання означених рядків із Біблії не тільки додає експресії мовленню політичного

діяча, але й надає можливість вказати йому, що Бог не покинув його націю та буде підтримувати її.

Проаналізуємо фрагмент дискурсу іншої промови Джорджа Вокера Буша, присвяченої трагічним подіям 11 вересня 2001 року:

*A great writer has said that **the struggle of humanity against tyranny is the struggle of memory against forgetting**. When we fight terror, we fight tyranny; and so we remember. We remember the perfect blueness of the sky that Tuesday morning. We remember the children traveling without their mothers when their planes were hijacked.*

We remember the cruelty of the murderers and the pain and anguish of the murdered. Every one of the innocents who died on September the 11th was the most important person on earth to somebody. Every death extinguished a world...

In time, perhaps, we will mark the memory of September the 11th in stone and metal – something we can show children as yet unborn to help them understand what happened on this minute and on this day.

*But for those of us who lived through these events, the only marker we'll ever need is the tick of a clock at the 46th minute of the eighth hour of the 11th day. We will remember where we were and how we felt. We will remember the dead and what we owe them. We will remember what we lost and what we found. And in our time, we will honor the memory of the 11th day by doing our duty as citizens of this great country, freedom's home and freedoms defender. And **those who deny freedom to others deserve it not for themselves**. God bless [105, с. 202].*

Наведений фрагмент дискурсу є уривком із урочистої промови президента Джорджа Вокера Буша «Світ завжди буде пам'ятати 11 вересня» («The World Will Always Remember September 11»), оголошеної ним в Білому домі через три місяці після трагічних подій 9/11 (11 грудня 2001 р.). Мовлення політика розпочинається з афористичного вислову, який належить відомому французькому письменнику чеського походження Мілану Кундері (1929 р. народж.) – «*The struggle of humanity against tyranny is the struggle of memory against forgetting*». Використання політичним діячем означеного

вислову на початку своєї промови є символічним, оскільки воно спрямовано на підкреслення необхідності боротьби з тиранією та тероризмом, збереження пам'яті про ті трагічні події, що призвели до загибелі людей та інших жахливих наслідків у країні.

Мовлення Джорджа Вокера Буша містить також афористичний вислів *«And those who deny freedom to others, deserve it not for themselves»*, автором якого є національний герой американського народу, шістнадцятий президент країни Авраам Лінкольн (1809-1865 pp.). Цей політик є однією із ключових фігур в історії розвитку США. Вважається, що саме він запобіг розпаду країни, внес значний вклад у розвиток її економіки, сприяв відміні рабства, що було основою перепорою її нормального розвитку [81, с. 72]. Йому належить також формулювання принципів демократичного уряду *«The government of the people, by the people, for the people»* [81, с. 73].

Авраам Лінкольн був першим президентом, якого було смертельно поранено (4 квітня 1865 р.). Після його вбивства економіка США почала динамічно розвиватися, що дозволило країні стати світовим лідером на початку XX століття. Він вважається одним із найбільш інтелектуальних та найулюбленіших президентів країни. На подяку від американського народу йому було побудовано меморіал у Вашингтоні (1922 р.), який символізує віру президента в те, що всі люди повинні бути вільним. Застосування афористичного вислову Авраама Лінкольна президентом Бушем молодшим наприкінці промови не є випадковим. За його допомогою Джордж Буш молодший не тільки підкреслює, що він сповідує ідеї та принципи розвитку демократичного та вільного суспільства країни, закладеного його пращурами, але й вказує, що може чекати тих, хто порушив безпеку та свободу його країни. Застосування зазначених афористичних вислів робить мовлення політика більш експресивним, урочистим і впливовим.

Використання афористичних висловів, що виявляють цінності американської нації, спостерігаємо в іншій промові президента Джорджа Вокера Буша, пов'язаної із трагічними подіями 9/11:

My fellow citizens, for the last nine days, the entire world has seen for itself the state of our Union – and it is strong. Tonight we are a country awakened to danger and called to defend freedom. Our grief has turned to anger, and anger to resolution. Whether we bring our enemies to justice, or bring justice to our enemies, justice will be done...

Americans have many questions tonight. Americans are asking: Who attacked our country? The evidence we have gathered all points to a collection of loosely affiliated terrorist organizations known as al Qaeda. They are the same murderers indicted for bombing American embassies in Tanzania and Kenya, and responsible for bombing the USS Cole...

*Americans are asking, why do they hate us? They hate what we see right here in this chamber – a democratically elected government, **the government of the people, by the people, for the people**. Their leaders are self-appointed. They hate our freedoms – our freedom of religion, our freedom of speech, our freedom to vote and assemble and disagree with each other.*

*Americans are asking: What is expected of us? I ask you to live your lives, and hug your children. I know many citizens have fears tonight, and I ask you to be calm and resolute, even in the face of a continuing threat. I ask you to uphold the values of America, and remember why so many have come here. We are in a fight for our values and our first responsibility is to live with them. **When America is united it is totally unstoppable**. America is successful because of diversity, hard work, creativity, individuality and enterprise of our people. These were the true strengths of our economy before September 11th, and they are our strengths today [105, с. 89-90].*

Наведений приклад є фрагментом промови-звернення президента Джорджа Вокера Буша до учасників спільної сесії Конгресу 20 вересня 2001 року (*Address to the Joint Session of the Congress, September 20, 2001*). У вказаному фрагменті використовується речення із словосполученням на позначення принципів формування та функціонування демократичного уряду «*the government of the people, by the people, for the people*», автором якого є

Авраам Лінкольн. У цьому фрагменті визначаються також цінності американського суспільства (*our freedom of religion, our freedom of speech, our freedom to vote and assemble... hard work, creativity, individuality and enterprise of our people*). Позначення однієї з ключових цінностей американської нації – її єдності – відбувається за допомогою афористичного вислову «*When America is united it is totally unstoppable*», який належить одному із батьків-засновників країни, учаснику Війни за її незалежність, автору Декларації незалежності, третьому президенту Томасу Джефферсону.

Проаналізуємо інший фрагмент із визначеної промови, де має місце застосування афористичного вислову:

*... Great harm has been done to us by al Qaeda. We have suffered great losses. Many innocent people died. Many people are in grief and anger. And in our grief and anger we find our mission at the moment. Our main value and priority, our freedom is in danger. **Freedom is the spirit of our country.** The advance of our freedom – the great achievement of our time, and the great hope of every time – now depends on us. Our nation – this generation – will lift a dark threat of violence from our people and our future. We will rally the world to this cause by our efforts, by our courage. We will not tire, we will not falter, and we will not fail...*

Fellow citizens, we'll meet violence with patient justice – assured of the rightness of our cause, and confident of the victories to come. In all that lies before us, may God grant us wisdom, and may He watch over the United States of America [105, с. 319].

Визначаючи жахливі наслідки терористичних нападів Аль-Каїди, президент країни вказує також, що ключовою цінністю американської нації є свобода, що знаходиться під загрозою (*Our main value and priority, our freedom is in war*). Позначення цієї цінності, пояснення її змісту та значення для країни відбувається у мовленні політика за допомогою афористичного вислову «*Freedom is the spirit of our country*», автором якого є Томас Джефферсон. Використання афористичних висловів, що належать батькам-

засновникам країни, робить мовлення президента більш емоційним та впливовим, сприяє апелюванню до патріотичних почуттів співвітчизників.

Використання афористичного вислову, що належить одному із батьків-засновників країни, спостерігаємо й в інаугураційній промові Джорджа Вокера Буша, фрагмент із якої наведено нижче:

Thank you, all. Chief Justice Rehnquist, President Carter, President Bush, President Clinton, distinguished guests, and my fellow citizens. The peaceful transfer of authority is rare in history, yet common in our country. With a simple oath, we affirm old traditions and make new beginnings.

As I begin, I thank President Clinton for his service to our Nation, and I thank Vice President Gore for a contest conducted with spirit and ended with grace.

I am honored and humbled to stand here where so many of America's leaders have come before me, and so many will follow. We have a place, all of us, in a long story, a story we continue but whose end we will not see. It is a story of a new world that became a friend and liberator of the old, the story of a slaveholding society that became a servant of freedom, the story of a power that went into the world to protect but not possess, to defend but not to conquer...

*Our unity, our Union, is a serious work of leaders and citizens and every generation. And this is my solemn pledge: I will work to build a single nation of justice and opportunity. I know this is in our reach because we are guided by a power larger than ourselves, who creates us equal, in His image, and we are confident in principles that unite and lead us onward. **The God who gave us life gave us liberty at the same time**... [105, с. 298].*

У наведеному фрагменті з інаугураційної промови Джорджа Вокера Буша використовується афоризм «*The God who gave us life gave us liberty at the same time*», автором якого є Томас Джефферсон. Зміст вказаного афоризму не тільки виявляє уявлення політика про божественний початок нації, але й про те, що свобода була заповіщена їй Богом.

Як свідчить промова, президент Джордж Буш апелює до Бога та біблійних мотивів не тільки через зазначений афоризм, але й за допомогою речення *«when we see that wounded traveller on the road to Jericho, we will not pass to the other side»*, в якому використовується назва одного з святих міст землі обітованої – Єрихона. За Старим Заповітом, після смерті Мойсея Бог наказав Ісусу Навіну очолити частину єврейського народу, перейти з ним через ріку Йордан, взяти Єрихон та оселитися в ньому та його околицях. Промова політика закінчується також реченням *«God bless you all, and God bless America»*.

Проаналізуємо фрагмент промови-звернення президента Джорджа Вокера Буша до американського Конгресу 27 лютого 2001 року:

Mr. Speaker, Mr. Vice President, members of Congress: It's a great privilege to be here to outline a new approach for governing our great country....

Ideals of opportunity and equality come to us across the generations. And they have attracted millions from across the world. Yet America's purpose is never found only in statues or history.

*America's purpose stands before all of us now. Our generation must show courage in a time of blessing, as our nation has always shown in times of crisis. And our courage, issue by issue, can gather to greatness and serve our country. This is the privilege and responsibility we share. And if we work together sucessfully, we can prove that public service is noble. We all came here for a reason. We all have things we want to accomplish and promises to keep. Juntos podemos – together we can. **United we stand, divided we fall.***

We can make Americans proud of their government. Together we can share in the credit of making our country more prosperous and generous and just, and earn from our conscience and from our fellow citizens the highest possible praise. Well done, good and faithful servants.

May God bless you, and may God continue to bless America [105, с. 114].

Звертаючись до представників Конгресу та визначаючи мету своєї промови, президент також вказує на те почесне та відповідальне завдання,

яке стоїть перед усіма американськими політиками (*America's purpose stands before all of us now. ... can gather to greatness and serve our country. This is the privilege and responsibility we share*). Закликаючи їх до співпраці, та зазначаючи, якою вона повинна бути (*And if we work together sucessfully, we can prove that public service is noble... We can make Americans proud of their government. Together we can share in the credit of making our country more prosperous and generous and just, and earn from our conscience and from our fellow citizens the highest possible praise*), Джордж Вокер Буш використовує іспанський вислів, що дублюється ним англійською мовою «*Juntos podemos – together we can*», а також афоризм «*United we stand, divided we fall*», автором якого є відомий американський політичний діяч XVIII століття Джордж Дікінсон. Хоча означений афоризм зазвичай використовується для позначення ціннісної ідеї єдності та згуртованості усієї американської нації, президент вживає його, звертаючись до конгресменів країни. Застосування означеного афоризму робить мовлення Джорджа Вокера Буша більш урочистим, промовистим і впливовим.

Проаналізуємо фрагмент іншої промови Джорджа Вокера Буша, де має місце застосування афоризму, що виявляє означену ціннісну ідею:

We are here in the middle hour of our grief. So many have suffered so great a loss, and today we express our nation's sorrow. We come before God to pray for the missing and the dead, and for those who love them.

... We see our national character in rescuers working past exhaustion; in long lines of blood donors; in thousands of citizens who have asked to work and serve in any way possible.

And we have seen our national character in eloquent acts of sacrifice. Inside the World Trade Center, one man who could have saved himself stayed until the end at the side of his quadriplegic friend. A beloved priest died giving the last rites to a firefighter.

Two office workers, finding a disabled stranger, carried her down sixty-eight floors to safety. A group of men drove through the night from Dallas to Washington to bring skin grafts for burn victims.

*In these acts, and in many others, Americans showed a deep commitment to one another, and an abiding love for our country and its integral unity. **Unity of every faith and every background is the backbone of America.** That is what Franklin Roosevelt also called the warm courage of our national unity [105, с. 196].*

Наведений приклад є фрагментом із промови президента Джорджа Вокера Буша у національний День служіння та пам'яті загиблим і жертвам терористичних атак 11 вересня 2001 року (*National Day of Prayer and Remembrance for the Victims of the Terrorist Attacks on September 11, 2001*), оголошений ним 14 вересня 2001 року. Вшановуючи пам'ять загиблих і висловлюючи співчуття їх рідним і близьким, політичний діяч також вказує на героїчні дії американців щодо усунення наслідків терактів і надання допомоги постраждалим. Визначаючи чесноти своїх співвітчизників, політик наголошує на їх єдності, пояснюючи при цьому, чим єдність є для країни. З цією метою він використовує афористичний вислів «*Unity of every faith and every background is the backbone of America*», автором якого є відомий політичний діяч країни, її тридцять другий президент (1933-1945 рр.) Франклін Рузвельт (1882-1945 рр.).

Зазначимо, що цей політик вважається однією з ключових фігур світових подій першої половини ХХ століття. Він очолював країну в часи, що були важкими для неї: під час Великої депресії – світової економічної кризи, що охопила США (1929-1939 рр.), та Другої світової війни (1939-1945 рр.). Франклін Рузвельт є також єдиним президентом США, що обирався більш на два терміни (чотири). Діяльність президента сприяла поступовій ліквідації кризи. Під його керівництвом було проведено ряд економічних і соціальних реформ, важливих для країни. За внеском, який зробив Франклін Рузвельт у її

розвиток, його дорівнюють до інших видатних президентів США: Джорджа Вашингтона, Томаса Джефферсона, Авраама Лінкольна.

Застосування афористичного вислову, що належить Франкліну Рузвельту, є символічним, оскільки політик також керував країною в часи, важкі для неї. Крім того, він всіляко наголошував на необхідності єднання американської нації задля подолання кризи. Використання афоризму робить виступ президента Буша більш промовистим та впливовим, дозволяє вказати йому, що він не пасує перед випробуваннями та продовжує справу своїх великих предків. З 21 квітня 2009 року 11 вересня оголошено Днем патріота, а також Національним днем служіння та пам'яті. У 2017 році діючий президент країни Дональд Трамп оголосив 8-10 вересня Національними днями служіння та пам'яті, а 11 вересня – Днем патріота [88, с. 34]. У цей день о 8-46 ранку за східним часовим поясом у США оголошується хвилина мовчання. Саме у цей час у північну башню Всесвітнього торгового центру врізався перший літак під керівництвом членів терористичної організації Аль-Каїда.

Застосування афористичного вислову спостерігаємо й у іншій промові політичного діяча, фрагмент якої наводимо нижче:

For centuries America has served as a beacon of hope and freedom for those outside her borders, and as a land of limitless opportunities for those risking everything to seek a better life. They came to the country, worked hard, supported their families, practiced their faith, and led responsible lives. Their talents and contributions enriched our country.

*We honor the great American tradition of the melting pot, which has made us one nation out of many peoples. Americans are bound now by common shared values, an appreciation of our history, respect for the flag we fly and for the hymn we sing. **Out of many one that's what America's about.***

But issue of immigration stirs intense emotions now. And in recent weeks, Americans have seen those emotions on display. On the streets of major cities, crowds have rallied in support of those in our country illegally. At our southern

border, others have organized to stop illegal immigrants from coming in. Across the country, Americans are trying to reconcile these contrasting images. And in Washington, the debate over immigration reform has reached a time of decision. Tonight, I will make it clear where I stand, and where I want to lead our country on this vital issue [105, с. 470].

Наведений фрагмент є уривком із промови президента Джорджа Вокера Буша з питань імміграції, зверненої до американської нації та оголошеної ним 15 травня 2006 року (Address to the Nation on Immigration, May 15, 2006). Визначаючи той факт, що США є країною іммігрантів, політичний діяч всіляко підкреслює їх чесноти та внесок, який вони зробили у розвиток Америки. Ціннісна ідея єдності американської нації та її одночасного розмаїття актуалізується в словосполученні *one nation out of many peoples*, а також афористичному вислові «*Out of many one that's what America's about*», автором якого є відомий політичний, державний і суспільний діяч країни, її тридцять п'ятий президент (1961-1963 рр.) Джон Кеннеді (1917-1963 рр.). Його віднесено до десяти найвидатніших президентів країни [81, с. 299].

Афористичний вислів Джона Кеннеді фактично походить від латинського крилатого виразу *E pluribus unum*, закарбованого на гербі США, автором якого є давньогрецький, оратор, філософ і політик Цицерон (див. 3.1.). Відомими афоризмами Джона Кеннеді є також: *If a free society cannot help the many who are poor, it cannot save the few who are rich; Leadership and learning are indispensable to each other; The ignorance of one voter in a democracy impairs the security of all; We must never forget that art is not a form of propaganda; it is a form of truth; We must use time as a tool, not as a crutch.*

Зауважимо, що ідею єдності та розмаїття нації актуалізує у мовленні Джорджа Вокера Буша також метафоричне позначення США *melting pot* (плавильний казан), що віддзеркалює уявлення про неї як про країну іммігрантів, в якій відбувалося злиття різних народів та національних

культур, результатом чого є утворення єдиної американської нації. Засобами метафоричного позначення країни, що вказує на її мультинаціональні та мультикультурні особливості, є також *American quilt* (американська клантикова ковдра), *salad bowl* (салатниця), *pizza* (піца) [88, с. 32].

Проаналізуємо інший приклад, де спостерігається використання афоризму Джорджем Вокером Бушем:

Good morning. Thank you all for coming. I take great joy in making this announcement. It's going to be one of the most important initiatives that my administration not only discusses, but implements. First, it's good to have so many groups represented here: Catholic, Jewish, Protestant, and Muslim; foundations and other non-profits. I want to thank you all for coming.

*This is a collection of some of the finest America has got to offer people who lead with their hearts, and in turn, have changed the communities in which they live for the better. This meeting is a picture of the strength and diversity of our country. **Diversity of thought and culture and religion and ideas has always been the strength of America.***

This is a diverse group, but we share things in common. They provide more than practical help to people in need. They touch and change hearts. And for this America is deeply appreciative... [105, с. 65].

Зазначений приклад є фрагментом із першої промови-звернення до представників Управління віросповідання та суспільних ініціатив (Office of Faith-Based and Communicative Initiaves – OFBCI) 29 січня 2001 року. Зазначена структура є відомством, що входить до складу адміністрації президента США. Його було створено президентом Джорджем Вокером Бушем у 2001 році з метою подолання бюрократичних бар'єрів у вирішенні проблем віросповідання та інших соціальних проблем мультикультурного американського суспільства [75, с. 287].

Звертаючись до представників новоствореного відомства, президент визначає, що вони належать до різних віросповідань, різних організацій країни (*...First, it's good to have so many groups represented here: Catholic,*

Jewish, Protestant, and Muslim; foundations and other non-profits), висловлює їм подяку (*I want to thank you all for coming*) та підкреслює при цьому, що означена структура та її представники уособлюють собою силу та розмаїття нації (*This meeting is a picture of the strength and diversity of our country*). Для цього він використовує також афористичний вислів, за допомогою якого ще раз підкреслює зазначене, «*Diversity of thought and culture and religion and ideas has always been the strength of America*», автором якого є Джордж Герберт Вокер Буш (Джордж Буш-старший – 1924-2018 рр.) – 41-ий президент країни (1089-1993 рр.) та батько Джорджа Вокера Буша (Джорджа Буша молодшого). Підкреслення розмаїття представників супроводжується у мовленні політика зазначенням того факту, що є спільним для них (*This is a diverse group, but we share things in common. They provide more than practical help to people in need. They touch and change hearts*) та висловлює їм подяку від імені всієї країни (*And for this America is deeply appreciative*).

Відомо, що ідея створення подібного управління належала президенту Джорджу Бушу старшому, але не була втілена ним у зв'язку з вирішенням інших нагальних проблем американського суспільства: подолання економічної кризи 1989-1992 рр., боротьба з організованою злочинністю, наркоманією, реформування системи охорони здоров'я тощо [91, с.179]. Джорджу Бушу молодшому вдалося створити подібну структуру. Використання афористичного вислову, що кодифікує одну з ключових ціннісних ідей американського суспільства та належить Джорджу Бушу-старшому вказує на те, що його син не тільки сповідує та підтримує цю ідею, але й втілює у життя те найкраще, що не зміг зробити його батько.

Звернемося до аналізу фрагмента іншої промови президента Джорджа Вокера Буша з афористичним висловом:

We don't declare our diversity – we're united by it. We don't proclaim democracy – we live according to its principles. We don't just talk about our material wealth – we create it. We don't insist on any opportunity given by our

country and its society because we know that America itself is another name for opportunity [105, с. 516].

У вказаному фрагменті відбувається перелік американських цінностей (*diversity, democracy, material wealth, opportunity*). Означені цінності по-особливому представлені політиком. Він говорить про них не як про ті, що лише декларуються, проголошуються і т.і. американцями (*we don't declare...; we don't proclaim...; we don't just talk...; we don't insist ...*), а як про такі, керуючись якими, живуть його співвітчизники, або ж які створюються ними (*we're united by, we live according to, we create*).

Уваги заслуговує в мовленні політичного діяча використання афористичного вислову «*America itself is another name for opportunity*», що виявляє уявлення політичного діяча та самого автора афоризму про Америку як країну можливостей для людей. Автором зазначеного вислову є видатний американський письменник і поет, пастор, філософ і суспільний діяч Ральф Емерсон (1803-1882 рр.). Використовуючи означений вислів, Джордж Буш фактично вказує на можливість здійснити американську мрію (*American Dream*), тобто реалізувати себе та досягти успіху в американському суспільстві кожній людині.

Ідея американської мрії була сформульована батьками-засновниками США, під якою розуміли ідеал свободи та можливостей, що існують у країні [86, с. 33]. Вперше означене словосполучення з'явилося в історичному трактаті «Епос Америки» («*The Epic of America*», 1931), написаному в період Великої Депресії американським письменником та істориком Джеймсом Адамсом (1878-1949 рр.): «*American dream is about land in which life should be better and richer and fuller for every man with opportunities for each according to ability or achievement*» (цит. за: [86, с. 34]). Цей трактат було створено письменником з метою підтримки та підбадьорення його співвітчизників, нагадування ним про призначення Америки та її великі досягнення. Своїми коріннями поняття «американська мрія» сягає ключового історичного документа країни – Декларації її незалежності (*United States Declaration of*

Independence, 1776 р.), в якій британські колонії Північної Америки оголосили себе незалежними від Великобританії. Саме у цьому документі стверджувалася рівність всіх людей та їх права на життя, свободу та щастя

Проаналізуємо фрагмент іншої промови політика:

*Democracy is founded on the natural equality of mankind. There are fundamental elements that all democracies share – freedom of speech, religion, press, and assembly; rule of law enforced by independent courts; private property rights; and political parties that compete in free and fair elections. **One virtue of democracy is that it reflects local history and traditions.** That's why Americans believe that every person, of every religion, on every continent, has the right to determine his or her own destiny. We believe that freedom is a gift from an almighty God, beyond any power on Earth to take away. And we also know, by history and by logic, that promoting democracy is the surest way to build security [105, с. 354].*

Вказаний фрагмент є уривком із промови «The Ideological Struggle of the 21st Century» президента Джорджа Вокера Буша, адресованої представникам з'їзду Американського легіону (31 серпня 2006 р.) – однієї із найбільших організацій ветеранів-учасників бойових дій у країні, яка була заснована військовослужбовцями американських експедиційних військ після Першої світової війни (1919 р.) з метою захисту її ветеранів. Діяльність цієї організації була визнана легітимною 16 вересня 1919 року Конгресом країни [87, с. 564]. Мета діяльності організації полягає у підтримці та захисті конституції США, закону та порядку країни, розвитку почуття обов'язку окремих громадян перед суспільством та державою, поширенні національних ідей і цінностей.

Звертаючись до учасників з'їзду, президент визначає засади, на яких будується демократія та демократичні суспільства (*Democracy is founded on the natural equality of mankind. There are fundamental elements that all democracies share – freedom of speech, religion, press...*). Політик вказує також, у чому полягає своєрідність американської демократії та поглядів своїх

співвітчизників на неї, а також якими факторами визначається їх формування (*That's why Americans believe that every person ... has the right to determine his or her own destiny... promoting democracy is the surest way to build security ... And we also know by history and by logic, that promoting democracy is the surest way to build security*). Для цього він використовує афоризм «*one virtue of democracy is that it reflects local history and traditions*», який слугує поясненням національно зумовленого характеру американської демократії та поглядів на неї. Автором означеного афоризму є другий президент країни, один із її батьків-засновників Джон Адамс. Застосування афоризму сприяє авторитетності, впливовості, переконливості мовлення президента.

Проаналізуємо фрагмент промови президента Джорджа Вокера Буша з афоризмом, який виявляє ціннісні уявлення американців про те, що є запорукою успіху їх нації:

Democratic countries may be constitutional monarchies, federal republics, or parliamentary systems. And working democracies always need time to develop – as did our own. We've taken a 200-year journey toward inclusion and justice – and this makes us patient and understanding as other nations are at different stages of this journey.

*There are, however, essential principles common to every successful society, in every culture. **Successful society is the result of perfection, hard work, loyalty, and persistence of its members.** Successful societies limit the power of the state and the power of the military – so that governments respond to the will of the people, and not the will of an elite. Successful societies protect freedom with the consistent and impartial rule of law, instead of selecting applying – selectively applying the law to punish political opponents.*

Successful societies allow room for healthy civic institutions – for political parties and labor unions and independent newspapers and broadcast media. Successful societies guarantee religious liberty – the right to serve and honor God without fear of persecution. Successful societies privatize their economies, and secure the rights of property. They prohibit and punish official corruption, and

invest in the health and education of their people. They recognize the rights of women. And instead of directing hatred and resentment against others, successful societies appeal to the hopes of their own people. These vital principles have been essential for our society [105, с. 309].

Зазначений приклад є фрагментом із промови президента, адресованої членам Генеральної Асамблеї ООН. Вказуючи у своїй промові, що устрій демократичних країн може бути різним (*Democratic countries may be constitutional monarchies, federal republics, or parliamentary systems*), Джордж Вокер Буш стверджує, що обов'язковою умовою розвитку дійсної демократії є час (*And working democracies always need time to develop*), наводячи при цьому приклад своєї країни та розвитку демократії в ній (*...as did our own. We've taken a 200-year journey toward inclusion and justice...*). Крім того, він визначає найважливіші принципи розвитку успішних (демократичних) суспільств, до яких, безумовно, відносить, у першу чергу, США.

Постулювання цих принципів розпочинається із афористичного вислову «*Successful society is the result of perfection, hard work, loyalty, and persistence of its members*», за допомогою якого президент країни визначає, що стало запорукою успішності американського суспільства. Автором вказаного афоризму є Бенджамін Франклін. Використання означеного афоризму робить промову Джорджа Вокера Буша більш урочистою та впливовою, дозволяючи одночасно політику імпліцитно вказати, що він продовжує справу своїх великих предків, сповідуючи та поширюючи їх ціннісні ідеї.

Таким чином, афористичні вислови, що використовуються у політичному дискурсі президентом Джорджем Вокером Бушем, виступають засобами кодифікації та пояснення таких ключових національних цінностей американського суспільства, як: його демократія, єдність і різноманітність, свобода та безпека, успіх і можливість реалізувати себе в ньому. Авторами більшості афоризмів, до яких звертається політик, є батьки-засновники країни, а також видатні та найбільш відомі політичні діячі США.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Охорона праці є важливою складовою будь-якого підприємства, відзначаючи людину, як головну цінність, адже її безпека і хороше здоров'я дозволяють зробити виробничий процес більш чітким, що в свою чергу підвищить рентабельність самого підприємства. Людське життя не повинно бути розмінною монетою заради гарної заробітної плати, або особливо цінного продукту, який виробляє підприємство. Ніщо не повинно бути понад забезпечення захисту людини від загроз її здоров'ю і життю.

Охорона праці спрямована не тільки на безпеку трудового процесу, а й на профілактику захворювань, організацію харчування і відпочинку працівників, забезпечення їх засобами гігієни. Саме тому, правильно організована охорона праці дозволяє працівникам відчувати себе захищеними, в результаті чого підвищується зацікавленість в роботі і зменшується плинність кадрів. Охорона праці повинна перебувати на такому високому рівні, щоб стимулювати робочий процес, підвищувати якість роботи, безперервно вдосконалювати і поліпшувати умови праці та її безпеку, знижувати рівень виробничого травматизму і профзахворювань.

Знання основ охорони праці є надзвичайно важливим як для фахівців виробничої сфери, так і економіко-гуманітарної. Для останніх, зважаючи на те, що більшість фахівців економіко-гуманітарної сфери є офісними працівниками, дуже важливою складовою є правильна організація робочого місця.

Робочі місця фахівців економіко-гуманітарної сфери мають бути оснащені засобами праці, що необхідні при виконанні тих або інших робочих функцій. Сюди належать засоби автоматизації, механізації, інструменти та різні пристосування, що забезпечують безпеку праці при виконанні предметної діяльності. Продумане оснащення і розташування технологічного

обладнання дає можливість найбільш ефективно використовувати робочу поверхню, уникати зайвої тісноти, створювати умови для безпечного та ефективного виконання робіт.

4.1. Аналіз потенційних небезпек

Діяльність фахівців економіко-гуманітарної сфери, зокрема перекладачів, характеризуються підвищеною психологічною та емоційною напруженістю праці, наявністю небезпечних та шкідливих факторів трудового процесу, які можуть бути причинами нещасних випадків або професійних захворювань. Основними потенційними небезпеками, яких може зазнати перекладач на своєму робочому місці, є:

- ураження електричним струмом, внаслідок несправності електрообладнання, яке використовується під час виконання трудових обов'язків, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;
- механічне травмування внаслідок нераціонального розташування робочих місць;
- нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників економіко-гуманітарної сфери, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час певних короткотривалих негативних ситуацій, що може призвести до появи захворювань нервової системи, зниження насаги до праці та стресових станів;

- кістково-м'язові порушення, що з'являються у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;
- негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;
- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, у зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, у зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;
- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини, її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;
- незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітрообмін, та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;
- вірогідність загоряння, в зв'язку з використанням несправного електрообладнання, обігрівачів з відкритим теном, недотриманням, або порушенням правил протипожежної безпеки, відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;
- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;
- неякісне робоче обладнання, результатом виконання роботи з використанням якого є травматизм на робочому місці;
- залучення до роботи некваліфікованих робітників, які можуть нашкодити як виконанню роботи, так і іншим робітникам;

- фізичні перевантаження організму працюючого, пов'язані з тяжкістю трудового процесу, що характеризуються фізичним динамічним навантаженням, статичним навантаженням, робочою позою.

4.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила улаштування електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення – 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Электрообладнання специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожежезабезпеченої зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту

людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів»

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок нераціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

У зв'язку зі стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру. З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг та фізичного перевантаження організму, пов'язаного з тяжкістю трудового процесу, що характеризуються фізичним динамічним навантаженням, статичним навантаженням, робочою позою, необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

З метою підвищення якості робочого обладнання, результатом виконання роботи з використанням якого є травматизм на робочому місці, керівні органи підприємств мають періодично проводити оновлення робочого обладнання та повністю замінювати старе неякісне обладнання на таке, що має задовільну якість і не буде чинити перешкод успішному виконанню робочих завдань працівниками.

Важливо припинити залучати до роботи некваліфікованих робітників, які можуть нашкодити як виконанню роботи, так і іншим робітникам. Для цього керівництво підприємств має дотримуватися усіх критеріїв правильного обрання працівників. Особи, що відповідають за підбір персоналу, мають підходити до цієї справи з усією уважністю та серйозністю, адже потім доведеться знову витратити гроші на пошук нових людей. Це може істотно збільшити витрати будь-якої організації.

4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования

безпеки», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях, обладнаних ПК, встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлюються жалюзі або штори.

З огляду на важливість забезпечення працівників задовільним освітленням робочого простору для якісного виконання робочих завдань, необхідно провести розрахунок штучного освітлення для офісних приміщень.

Вихідними даними для розрахунку штучного освітлення для офісних приміщень є:

- Розміри приміщення (А х В х Н), м – 6х6х3;
- Тип світильника – ЛПО (растровий);
- $L/h = 1,4$;
- Колір стелі, стін, підлоги (рст, рс, рп), % – 50%, 30%, 10%.

Для виконання розрахунку необхідно виконати наступні дії:

1. Визначити нормовані показники штучного освітлення для кабінетів і робочих кімнат згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Природне і штучне освітлення»:

- Площина нормування освітленості, висота площини над підлогою (h_p) Г – 0,8 м;
- Розряд і подразряд зорової роботи – Б-1
- Освітленість робочих поверхонь при загальному освітленні (E_n) – 300 лк;
- Коефіцієнт запасу K_z при проектуванні штучного освітлення – 1,4

2. Розрахувати кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]} = \frac{6}{(3 - 0,8) \cdot 1,4} = 2, \text{ шт};$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

3. Визначити максимально припустиму відстань між рядами світильників $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p} = \frac{6}{2} = 3, \text{ м};$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

4. Визначити значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)} = \frac{6 \cdot 6}{(3 - 0,8) \cdot (6 + 6)} = 1,36;$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

5. Визначити значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу.

В залежності від виду джерела світла, типу обраного світильника, коефіцієнтів відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення було обрано коефіцієнт використання світлового потоку світильників η , який дорівнює 46%

6. Визначити сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta} = \frac{300 \cdot 6 \cdot 6 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{46\%} = 3615652, \text{ лм};$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z=1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

7. Визначити умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2} = \frac{6 \cdot 6}{3^2} = 4, \text{ шт};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м.

ЛПО (растровий) тип світильника має наступні характеристики:

- Лампа – Т8 (люм)
- Кількість (n) і потужність ламп – 4x18
- Габарити: $A = 645$ мм, $B = 645$ мм, $C = 50$ мм
- Ступінь захисту - IP20
- Електричний захист – Клас 1

8. Розрахувати світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*} = \frac{36156,52}{16} = 2259,78, \text{ лм};$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{\text{св}}^* \cdot n = 4 \cdot 4 = 16, \text{ шт};$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт.

9. Вибрати тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l , і знайти коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l):

Типом лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l є лампа BASIC T8 (L 18W/640) виробництва Osram, світловий потік якої дорівнює 1200 лм.

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l} = \frac{2249,78}{1200} = 1,89$$

10. Визначити оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{\text{св}}$:

$$N_{св} = N_{св}^* \cdot m = 4 \cdot 1,89 = 8, шт;$$

де: $N_{св}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

11. Визначити фактичну кількість ламп у приміщенні $N_{л}$:

$$N_{л} = N_{св} \cdot n = 8 \cdot 4 = 32, шт;$$

де: $N_{св}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

12. Визначити загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{л} \cdot N_{л} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z} = \frac{1200 \cdot 32 \cdot 46\%}{6 \cdot 6 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 318,61, лк;$$

де: $\Phi_{л}$ – фактичний світловий потік обраної стандартної лампи, лм;

$N_{л}$ – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

Отже, виконавши розрахунок, було з'ясовано, що середній задовільний показник штучного освітлення для офісних приміщень дорівнює 318,65 лк.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснюється за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;

- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках.

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу (температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення) відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб – легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;
- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: n+=1500-30000 (шт. на 1см³); n- = 3000-5000 (шт. на

1см³). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечується за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

4.4. Заходи з пожежної безпеки

В останні роки проблема безпеки офісу стала особливо актуальною, відзначають фахівці, у зв'язку зі зростанням випадків пожеж. Відбувається це внаслідок того, що часто протипожежне обладнання не відповідає висунутим вимогам, монтаж здійснюється некваліфікованими фахівцями а також внаслідок незнання співробітниками організацій елементарних правил пожежної безпеки. Багато людей ще не усвідомлюють наслідки пожежі або вважають, що з ними такого не станеться і проводять в своїх компаніях протипожежні заходи лише для «галочки».

В офісі в цілях пожежної безпеки обов'язково повинна бути встановлена пожежна сигналізація, перебувати вогнегасники і план евакуації. Так само обов'язково вести журнал реєстрації протипожежного інструктажу, мати інструкцію про заходи пожежної безпеки, інструкцію про порядок дії персоналу при спрацьовуванні пожежної автоматики. Обов'язково повинен бути призначений відповідальний за пожежну безпеку співробітник, який повинен мати документи, що свідчать про закінчення навчання в навчальному центрі МНС.

Донедавна в Україні діяв ГОСТ 27331-87 «Пожарная техника. Классификация пожаров», проте тепер на зміну йому прийшов ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT)». Навряд чи пожеж від цього поменшає, але «нова» класифікація зможе допомогти правильно вибрати вогнегасну речовину, технічний засіб та/або тактичні прийоми пожежогасіння.

ДСТУ EN 2:2014 у повній відповідності до європейського першоджерела (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004) встановлює класи пожеж залежно від матеріалу, що горить, і не передбачає визначення конкретного класу пожежі, що супроводжується горінням електрообладнання під напругою.

Відповідно до ДСТУ EN 2:2014 в офісних приміщеннях можлива поява пожеж класів А і Е. Пожежа класу А – це пожежа, що супроводжуються горінням твердих матеріалів, зазвичай органічного походження, під час горіння яких, як правило, утворюються тліючі вуглини. Згідно «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677, визначені пожежі класу Е – це горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В.

Для визначення категорії відомчих приміщень та будинків за вибухопожежною та пожежною небезпекою необхідно скористатися національним стандартом України ДСТУ Б В.1.1-36:2016. Загалом, відповідно до справжнього стандарту, за вибухопожежною та пожежною небезпекою приміщення та будинки характеризують за категоріями А, Б, В, Г та Д, а зовнішні установки – за категоріями Аз, Бз, Вз, Гз та Дз. Офісні приміщення, у яких проводить свій робочий час фахівець економіко-гуманітарної сфери, відносяться до категорії Д (знижено пожежонебезпечна). До цієї категорії відносять речовини і/або матеріали, що підпадають під категорії приміщень А, Б і В (крім горючих газів, горючих пилу і/або волокон), а також негорючі речовини і/або матеріали в холодному стані (за температури навколишнього середовища), за умов, що приміщення, в яких знаходяться (зберігаються, переробляються, транспортуються) зазначені вище речовини і/або матеріали, не відносяться до категорій А, Б або В.

За вогнестійкістю будівельні конструкції залежно від нормованих граничних станів та межі вогнестійкості поділяють на класи вогнестійкості відповідно до ДБН В.1.2-7, ДСТУ Б В.1.1-4. Офісні працівники загалом

виконують свою роботу у будівлях з II ступенем вогнестійкості. Будинками з II ступенем вогнестійкості є будинки з несучими та огорожувальними конструкціями з природних або штучних кам'яних матеріалів, бетону, залізобетону із застосуванням листових і плитних негорючих матеріалів, у їх покриттях допускається застосовувати незахищені сталеві конструкції.

Із приміщень, розташованих на другому та більш високих поверхах (висотою не більше 30 м) передбачають евакуаційний (запасний) вихід на зовнішні сталеві сходи. Кількість евакуаційних виходів із приміщень та з кожного поверху будівель потрібно приймати за ДБН В.1.1-7:2016, але не менше двох. Евакуаційні виходи повинні розташовуватись розосереджено. Максимальне видалення від найбільш віддаленого робочого місця до найближчого евакуаційного виходу згідно п. 2.29 СНиП 2.09.02-85 «Производственные здания» для офісу не має перевищувати 50 м.

Усе обладнання силових і освітлювальних мереж офісного приміщення має відповідати вимогам пожежної безпеки, згідно НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок». Мають бути наявні засоби виявлення загорянь і пожеж згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» – автоматичні сигналізатори про пожежу та системи пожежної сигналізації. З огляду на пожежну небезпеку офісного приміщення, необхідно передбачити систему пожежного водопостачання або автоматичного пожежогасіння та первинні засоби пожежогасіння (вогнегасники різних видів) відповідно до вимог «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677.

Отже, забезпечення пожежної безпеки – це один із важливих напрямків щодо охорони життя та здоров'я людей, що працюють у офісних приміщеннях. Основними напрямками забезпечення пожежної безпеки є усунення умов виникнення пожежі та мінімізація її наслідків. Об'єкти

повинні мати системи пожежної безпеки, спрямовані на запобігання пожежі, дії на людей та матеріальні цінності небезпечних факторів пожежі.

4.5. Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях

Організація навчання працюючого та непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях.

В сучасних умовах існування на земній кулі збільшилось техногенне, природне, екологічне навантаження на людину. І це стає запорукою виживання населення у надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру. Кожна держава світу має свою систему по захисту населення та територій в екстремальних умовах. Не винятком є і Україна.

На даний час в Україні створена і функціонує єдина Державна система цивільного захисту. Цій системі державою визначені завдання і функції по захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Одним із головних завдань, яке визначене в Кодексі цивільного захисту України є навчання населення діям при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій. Визначається, як сукупність організаційних і навчально-методичних заходів щодо підвищення теоретичних і практичних знань для населення, набуття й закріплення практичних навичок, необхідних для збереження життя та здоров'я людей в умовах надзвичайної ситуації й під час виконання невідкладних робіт у зоні надзвичайної ситуації або в осередку ураження.

Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється:

- за місцем роботи – працюючого населення;
- за місцем навчання – дітей дошкільного віку, учнів та студентів;
- за місцем проживання – непрацюючого населення.

Навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях є обов'язковим і здійснюється в робочий час за рахунок коштів роботодавця за програмами підготовки населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також

під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Навчання учнів, студентів та дітей дошкільного віку діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час навчально-виховного процесу.

Навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється шляхом проведення інформаційно-просвітницької роботи за місцем проживання та самостійного вивчення загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та інших інформаційно-довідкових матеріалів з питань цивільного захисту, правил пожежної безпеки у побуті та громадських місцях.

Інформаційно-просвітницька робота з питань поведінки в умовах надзвичайних ситуацій організовується місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, в тому числі через утворені при них консультаційні пункти, та передбачає:

- інформування населення про методи реагування у разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- створення в консультаційних пунктах умов для оволодіння громадянами навичками користування найбільш поширеними засобами захисту і надання першої само та взаємодопомоги.

Організація навчання діям у надзвичайних ситуаціях працюючого та непрацюючого населення покладається на ДСНС України, регіональні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які розробляють і затверджують відповідні організаційно-методичні вказівки та програми з підготовки населення до таких дій.

За навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів відповідає МОН України, яке розробляє та затверджує навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, спричинених надзвичайними ситуаціями, з надання домедичної допомоги за погодженням

з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Навчання населення способам захисту у разі виникнення надзвичайних, несприятливих побутових або нестандартних ситуацій та організація тренувань на підприємствах, в установах та організаціях, залежно від ступеня їх участі у виконанні завдань у сфері цивільного захисту, проводиться відповідно до вимог чинного законодавства.

МОН України, як керівний орган функціональної підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту, у мирний час та в особливий період забезпечує навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності).

Для забезпечення належного проведення занять на підприємствах, в установах та організаціях наказом керівника всі працівники розподіляються на навчальні групи, які утворюються у структурних підрозділах підприємств, установ, організацій та створених ними невоєнізованих формуваннях, службах. Керівники навчальних груп із числа інженерно-технічних робітників та інших підготовлених осіб підприємств, установ, організацій призначаються цим же наказом керівника та проходять обов'язкове попереднє навчання і набувають методичних навичок у проведенні занять, консультацій в мережі територіальних курсів.

При проведенні занять враховується вид діяльності та відповідальність кожного працівника відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації аварій (катастроф).

Навчання в групах працівників, які ввійшли до складу НФ, визначається програмою спеціальної підготовки до дій у НС. Заняття проводяться керівниками груп – командирами НФ під керівництвом штатних працівників з питань ЦЗ та начальників спеціалізованих служб ЦЗ безпосередньо на підприємстві, об'єкті у складі навчальних груп. До проведення занять з надання першої медичної допомоги залучаються медичні працівники.

За своїм змістом програми спеціальної підготовки, крім питань загальної складової, забезпечують формування знань і навичок щодо призначення та основних завдань формування, його організаційної структури, табеля оснащення, порядку оповіщення та видачі особовому складу табельного майна, приведенню у готовність формування та прибуття його в район проведення робіт, порядку управління формуваннями в період проведення рятувальних робіт, а також організації комендантської служби.

Начальницький склад і фахівці НФ, які залучаються для проведення робіт з дегазації, дезактивації територій та організовують і проводять хіміко-дозиметричний контроль, додатково проходять обов'язкове навчання на територіальних курсах.

На ОПН, адміністрація яких не уклала договір на обслуговування підприємства, установи, організації з професійними АРС, у встановленому порядку створюються позаштатні об'єктові АРС, спеціалізовані формування.

Навчання працівників підприємств, установ та організацій, які ввійшли до складу таких позаштатних служб, здійснюється за програмою, яка затверджується керівником підприємства, установи, організації за погодженням з керівником професійної аварійно-рятувальної служби, що обслуговує відповідну територію. Програми підготовки розробляються з урахуванням конкретних умов виробництва і відповідним їм чинним нормативним актам у сфері охорони праці, ЦЗ на підставі виробничих завдань та змістовних модулів з попередньої підготовки рятувальників для професійних АРС.

Підготовка працівників позаштатних служб, формувань за загальною складовою здійснюється шляхом курсового навчання за цільовим призначенням терміном один раз на 3 роки в мережі територіальних курсів.

Підготовка за профільною складовою проводиться за угодою на навчально-тренувальній базі професійних АРС, що обслуговують відповідні території. До проведення занять обов'язково залучаються сертифіковані рятувальники відповідних професійних АРС.

Навчання інших працівників на виробництві проводиться за загальною програмою підготовки населення, що передбачає вивчення основних способів захисту населення (сільськогосподарських тварин і рослин) та територій від надзвичайних ситуацій з урахуванням специфіки робочих місць, набуття практичних вмінь щодо використання засобів індивідуального захисту і сприяння проведенню рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації аварійної ситуації на об'єкті, оволодіння відомостями, передбаченими ПЛАС щодо правил поведінки і дій у разі виникнення НС на підприємстві, в установі та організації, навичками з надання першої допомоги потерпілим.

Вивчення тематики програми здійснюється у навчальних групах або індивідуально під керівництвом керівника групи безпосередньо на навчально-виробничій базі (виділених суб'єктом господарювання для професійного навчання і оснащених необхідним інвентарем та навчально-наочними посібниками приміщеннях). До проведення занять з окремих тем програми залучаються штатні працівники з питань цивільного захисту, члени об'єктових комісій з евакуації, НС, начальники спеціалізованих служб ЦЗ (ЦО) та за угодою майстри виробничого навчання територіальних курсів.

При індивідуальному навчанні працівник вивчає тематику програми самостійно та шляхом консультацій у керівників навчальних груп. Індивідуальне навчання обов'язково передбачає наявність у достатньої кількості спеціальної навчальної літератури за тематикою загальної підготовки населення до дій у НС, яка має відповідний гриф МНС (ДСНС).

При проведенні занять з усіх тем програми обов'язково приділяється увага формуванню у людей психологічної готовності до дій у надзвичайних ситуаціях, впевненості у надійності заходів і прийомів захисту від їх наслідків.

З метою планування, обліку та контролю за навчанням персоналу на підприємствах, установах, організаціях ведуться: при організації теоретичного навчання в навчальних групах – розклад занять з

відпрацювання змісту програм, журнали теоретичного навчання встановленої форми; при організації теоретичного навчання за індивідуальною формою – графік консультацій, картка обліку теоретичного навчання для індивідуальних консультацій.

Навчання в формі інструктажів з питань охорони праці передбачає періодичне вивчення працівниками правил поведінки та дій при виникненні аварійних ситуацій, пожеж і стихійного лиха, передбачених планами реагування, локалізації і ліквідації аварій (катастроф), надання першої допомоги потерпілим. Порядок та періодичність проведення інструктажів встановлюється відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою.

На підприємствах, в установах та організаціях для надання допомоги персоналу об'єктів господарювання в отриманні відомостей щодо конкретних дій у надзвичайних ситуаціях та використання колективних і індивідуальних засобів захисту, виходячи з конкретних умов і особливостей виробничої діяльності, в обов'язковому порядку обладнуються інформаційно-довідкові куточки.

Досягнення мети програм спеціальної та загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій не обмежується лише вивченням теоретичного курсу програм – їх мета обов'язково реалізується шляхом практичного відпрацювання дій за планами підготовки та проведення заходів з підготовки органів управління та сил ЦЗ згідно Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту.

На потенційно небезпечних об'єктах протягом кожного року додатково проводяться навчально-тренувальні заняття з усім працюючим персоналом з практичного відпрацювання дій у взаємодії з оперативним складом АРС у можливих ситуаціях, що передбачені ПЛАС.

Просвітницькі заходи з навчання населення за місцем проживання. Пошук шляхів розв'язання проблем з підвищення рівня свідомості та загальної культури населення у питаннях безпеки життєдіяльності, а також нормативно визначена потреба щодо створення для громадян України з боку держави умов для вивчення ними основних способів захисту і дій у надзвичайних ситуаціях, сформували основні методологічні підходи з просвітницько-інформаційної роботи серед населення у сфері цивільного захисту.

Просвітницько-інформаційна робота з населенням за місцем проживання здійснюється методом самостійного вивчення розроблених за змістом загальної програми (розділ обов'язкового мінімуму) посібників, пам'яток у поєднанні з можливістю отримання за місцем проживання необхідних консультацій та інформації в мережі навчально-консультаційних пунктів при житлово-експлуатаційних органах та сільських радах.

Безпосередня відповідальність за організацію проведення консультацій а для населення за місцем проживання покладається: в містах – на керівників житлово-експлуатаційних органів; в сільських районах – на начальників територіальних підсистем цивільного захисту, які очолюють сільські Ради народних депутатів.

Консультації проводяться призначеними інструкторами навчально-консультаційних пунктів, які пройшли попередню підготовку на територіальних курсах, та за сприянням і контролю з боку спеціально призначених осіб з питань цивільного захисту.

Навчально-консультаційні пункти містять мінімально достатні відомості про стан безпеки за місцем проживання з урахуванням ризику виникнення техногенних загроз та стихійного лиха, заходи щодо усунення і мінімізації їх наслідків, способи інформування і оповіщення населення, порядок укриття його в захисних спорудах цивільної оборони, забезпечення засобами індивідуального захисту та дій під час проведення евакуації.

Обладнання навчально-консультаційних пунктів дозволяє мешканцям засвоїти елементарні навички з використання (виготовлення) засобів індивідуального захисту (найпростіших засобів захисту) та надання першої медичної само- та взаємодопомоги.

Методичне керівництво роботою навчально-консультаційних пунктів здійснюють територіальні курси цивільної оборони. Згідно з чинним законодавством, інформацію щодо відомостей, необхідних для виконання правил поведінки і дій при аваріях на об'єктах підвищеної небезпеки, населення отримує через засоби масової інформації від територіальних органів ДСНС та через локальні системи оповіщення потенційно небезпечних об'єктів від відповідних адміністрацій підприємств, установ, організацій.

Пропаганда знань з ЦЗ серед населення організовується безпосередньо начальниками територіальних підсистем ЦЗ всіх рівнів за сприянням профспілкових, громадських організацій, товариств, засобів масової інформації через проведення представницьких заходів (Дня рятівника, виставок, змагань, оглядів-конкурсів тощо), розповсюдженням для самостійного вивчення населенням друкованих матеріалів та створенням відео- та електронної програмної продукції.

На сторінках журналу «Надзвичайна ситуація» постійно друкуються рекомендації щодо дій населення у НС, що дозволяє впровадити систему адресної методичної допомоги населенню та керівникам відповідальним за пропаганду знань із захисту населення і територій від НС.

Таким чином, на вимогу ЄДС Порядок здійснення навчання населення діям у НС, дозволив створити в державі системний підхід з інформування та навчання населення в різних вікових групах, соціальних та професійних колах. Порядком, в залежності від рівня (державного, регіонального, місцевого, об'єктового), передбачено використання певного спектру доступних форм та методів навчання, зокрема: формальна та неформальна освіта в навчальних закладах, навчально-методичних установах та

безпосередньо на виробництві; колективна та індивідуальна форми підготовки; просвітницько-інформаційна робота з населенням.

Разом з тим, як будь яка інша система, ЄДС ЦЗ домінантою у вирішенні проблеми людського чинника ставить підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації професійних кадрів. Внаслідок законодавчого розподілу повноважень та відповідальності між професійними кадрами та керівними кадрами і фахівцями органів влади та адміністративного управління, які задіяні у функціональних та територіальних підсистемах цивільного захисту, ЄДС ЦЗ вимушена реалізовувати дві освітні складові: відомчу – для потреб ДСНС та міжгалузеву – для задоволення потреб центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Сформована міжгалузева система функціонального навчання у сфері цивільного захисту забезпечується на державному, регіональному та місцевому рівнях для усіх верств населення країни, адже ця система забезпечує безпеку найціннішого ресурсу нашої країни – її громадян.

ВИСНОВКИ

Дослідженню афоризмів присвячено велику кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, літературознавців, філософів, риторів, культурологів минулого та сьогодення. Загальний інтерес науковців гуманітарної сфери знання до афористики та афористичних одиниць зумовлений не тільки своєрідністю та оригінальністю форми та змісту цих висловів, але й їх широким застосуванням у різних сферах комунікації та типах дискурсу. Глибина змісту та лаконічність форми афоризмів надає можливість їх авторам позначати важливі ідеї оригінальним способом, сприяє запам'ятовуванню цих висловів, робить їх неабиякими засобами впливу на адресата.

Хоча перші афоризми виникли ще в IV столітті до н.е., їх тлумачення в лінгвістиці ще й дотепер є неоднозначним. Загалом під афоризмами розуміють стислі комунікативно орієнтовані вислови, що мають лаконічну, художньо витончену форму, володіють певним прагматичним потенціалом, слугують засобами ствердження глибокої думки чи загальнозначущої істини.

Амбівалентний характер афоризмів виявляється в тому, що їх відносять до текстів малих форм та окремого літературного жанру. Дистинктивними ознаками, які відрізняють їх від інших, споріднених із ними одиниць (крилатих виразів, фразеологізмів, епіграм, максим, гномів), є наявність автора, дидактичний характер, лаконічність, семантична цілісність, високий ступінь узагальнення, експресивність, естетична та художня вартість. Науковці розрізняють мовні (масові), відомі усім та масово відтворювані афоризми, а також мовленнєві (індивідуальні) афоризми, що вживаються вперше в публічному мовленні та відповідають усім ознакам і характеристикам афоризмів.

У афоризмах віддзеркалюються ціннісні уявлення, настанови та орієнтації їх авторів. Саме тому ці одиниці можуть виступати засобами позначення цінностей та пояснення авторського розуміння їх змісту. Під

цінностями розуміємо абстрактні ідеї, що відображають соціально зумовлені значення матеріальних і духовних явищ, об'єктів, феноменів, важливих для життєдіяльності людини та людських спільнот. На сьогоднішній день у науковій літературі не існує єдиної класифікації цінностей. Система цінностей певної нації чи конкретного народу представлена загальнолюдськими та національними цінностями, що також знаходять своє відображення в афоризмах. Високий ступінь відтворюваності афоризмів сприяє ретрансляції цінностей між поколіннями.

Неабияку роль в актуалізації та поширенні загальнолюдських і національних цінностей відіграє політична афористика. Означене поняття включає в себе афоризми, авторами яких є не тільки політичні діячі, але й філософи, письменники та інші особи, які не мають відношення до сфери політики, не є залученими до політичної діяльності, проте їх афористичні вислови використовуються в політичному дискурсі. Під політичним дискурсом розуміємо різновид дискурсу, що ідентифікує учасників політичного спілкування та визначається тематикою політичної комунікації.

Контекстом використання афоризмів на позначення загальнолюдських і національних цінностей американської спільноти є політичний дискурс сорок третього президента США Джорджа Вокера Буша молодшого. Офіційні промови та виступи політика характеризуються експресивністю та оригінальністю, свідчать про імпульсивність і емоційність його характеру. Своєрідністю невідповідного та імпровізованого мовлення політичного діяча є використання в ньому бушизмів (назва походить від прізвища автора) – помилкових та алогічних слів, фраз, обмовок, граматичних некоректностей. Але подібні одиниці, як правило, не несуть додаткового навантаження у промовах Джорджа Буша молодшого. Експресії, образності, переконливості та впливовості його офіційних промов і виступів сприяло застосування в них афоризмів, що виявляли ціннісні уявлення і переконання авторів афористичних висловів та самого політичного діяча. Авторами таких

афоризмів є відомі історичні, політичні, громадські, релігійні діячі, письменники, філософи, мислителі США та світу.

У своїх політичних промовах Джордж Буш молодший широко використовував афористичні вислови на позначення загальнолюдських цінностей. Ці цінності пов'язані з ідеями гуманізму та полягають у визначенні пріоритетності та захисту людського життя, свободи, самоцінності людини, її права на щастя, розвиток, діяльність та ін. Засобами афоризації у мовленні політичного діяча ставали такі загальнолюдські цінності, як життя, справедливість, рівність, свобода, віра, сім'я. Політичний дискурс Джорджа Вокера Буша є також контекстом застосування афоризмів на позначення таких американських цінностей, як демократія, єдність і різноманітність нації, її свобода та безпека, успіх і можливість реалізувати себе в суспільстві. Використання афоризмів у промовах і виступах політика сприяло їх експресивності, емоційності, авторитетності, переконливості та впливовості.

У своїх ключових промовах та найбільш важливих виступах політик використовував ті афористичні вислови на позначення загальнолюдських і національних цінностей, авторами яких були батьки-засновники США (Бенджамін Франклін, Джордж Вашингтон, Джон Адамс, Томас Пейн, Томас Джефферсон, Джон Джей, Джеймс Медісон, Алекс Гамільтон). Використання цих афоризмів дозволяло Джорджу Вокеру Бушу непрямо вказати на те, що він сповідує та поширює провідні ідеї, думки та погляди своїх видатних співвітчизників, продовжуючи одночасно їх велику справу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні афоризмів, що застосовувалися іншими президентами США у XX-XXI століттях, виявленні афористичного потенціалу президентської риторики інших англomовних країн світу, його порівнянні з українською президентською риторикою.

SUMMARY

Aphorisms have always attracted attention of scholars of humanitarian sphere. Such interest can be explained by the fact of absence of the unified point of view on the nature and essence of aphorisms, their ambivalent character, pragmatic and stylistic potential, as well as wide use in different spheres of communication and types of discourse. Despite the fact that aphorisms used in presidential discourse contribute to its influential and pragmatic potential, they have also not been studied thoroughly yet.

So *the topicality* of the research is stipulated by the growing interest of linguists in aphoristically loaded discourses, insufficient study of aphorisms used for propagation of value-based views and beliefs in political discourse and presidential rhetoric.

The novelty of the research lies in the fact that aphorisms denoting universal human and national American values in political discourse of George Bush junior are studied in it for the first time.

The material of the research is aphoristic expressions chosen from seventy two political speeches of the president George Bush junior (his presidential rhetoric of 2001-2008). The total amount of the speeches is 610 pages.

The object of the MA paper is aphorisms of the political discourse of the president George Bush junior.

The subject matter of the research is aphoristic expressions used for designation of universal human and national American values in presidential speeches of the politician.

The following *methods* have been appeared to be most useful in the research: methods of *description* and *theoretic generalization* – to give general characteristics of key notions of the research paper («aphorisms», «value», «political discourse», etc.); methods of *semantic, contextual, communicative-pragmatic analysis* – to define types of the value-based aphorisms used in the political discourse of George Bush junior and to reveal their pragmatic potential.

The theoretical value of the results contribute to different branches and schools of modern linguistics, such as Rhetoric, Discourse Studies, Pragmalinguistics and Communicative Linguistics.

The practical importance of the results obtained is determined by the possibility of their use in lecture courses in Linguistic and Cultural Studies, half-courses in Discourse Study, Political Linguistics, Theory of Persuasion, Linguistic Axiology, as well as in doing research and compiling of linguistic and cultural dictionaries.

The objective of the paper lies in defining of value-based aphorisms used in the political discourse of George Bush junior and revealing their pragmatic potential.

The objective set foresees the fulfilling of the following *tasks*:

- 1) to give general characteristics and to define lingual status of aphorisms and notions, closely related to them;
- 2) to characterize the notion of value and to reveal the role of political aphorisms in the process of propagation of universal human and national values;
- 3) to describe the political discourse of George Bush junior as a context of the use of aphorisms;
- 4) to define aphorisms used for designation of universal human and national American values in the discourse of George Bush junior and to reveal the pragmatic potential of these expressions in it.

The objective and the tasks set have determined *the structure* of the MA degree paper. It consists of *introduction*, which briefly summarizes the topicality, novelty, object, subject-matter, the material of the research, objective and tasks, practical importance.

Chapter 1 deals with the theoretical material survey on aphorisms, values and political discourse of George Bush junior. General characteristics of aphorisms are given and lingual status of these expressions are defined. Notions closely related to them are also considered. Such notions as value, political aphorisms and political discourse are also clarified in the chapter. Moreover, the political

discourse of George Bush junior as the context of the use of aphorisms is characterized herein.

Chapter 2 dwells on a detailed analysis of aphorisms used for designation of general human values in the political discourse of George Bush junior.

Chapter 3 focuses on the analysis of aphorisms used for designation of national values in the political discourse of George Bush junior. Pragmatic potential of their use in the discourse is also revealed in the chapter.

As a result of the research performed we have come to the following *conclusions*:

1) Aphorisms are ancient laconic forms of expression of the original and complete thought, referred by scholars to a particular literary genre and texts of small form. Aphorisms correlate with other closely related notions: phraseological units, catchy phrases, epigrams, maxims, gnomes. Characteristics of aphorisms that differentiate them from other texts of small form are the following: didactic nature, conciseness, semantic integrity, aesthetic value, expressiveness. Language and speech aphorisms are differentiated by scholars.

2) Aphorisms can codify and denote values, i.e. socially determined meanings of material and spiritual phenomena, objects, subjects, important for human beings and their communities. As value-based expressions they also reveal peculiarities of worldview, attitudes, and beliefs of their authors. Aphorisms can reflect universal and national values being means of their transmission between generations at the same time. Political aphorisms play a significant role in this process.

3) Language and speech aphorisms were widely used in presidential discourse of George W. Bush junior. Speech aphorisms (*bushisms* – got their names from the surname of the politician) were used by him in extempore speeches. Such expressions were false and illogical words and phrases, slips of the tongue, which didn't have any pragmatic loading in the discourse of the politician. Language aphorisms were used by the politician to attract attention to his speeches, to form certain attitude to the information given in them, to propagate certain

values and beliefs, to influence the addressee. Language aphorisms of outstanding and eminent persons of the USA were also used by the politician with the aim of positive self-presentation. The use of language aphorisms contributed to the credibility of the politician. They made his speeches more convincing and eloquent.

4) Aphorisms that denote and codify such universal values as life, justice, equality, freedom, faith, family were widely used in the political discourse of George Bush junior. In his key presidential speeches the politician used those aphorisms denoting universal values, the authors of which were the Founding Fathers of the United States (Benjamin Franklin, George Washington, John Adams, Thomas Paine, Thomas Jefferson, John Jay, James Madison, Alex Hamilton). The use of such aphorisms contributed to emotionality, persuasiveness of his speeches, allowed him to point out that he honored his outstanding compatriots, spread their outstanding ideas and continued their useful work.

5) Freedom, security, equality of opportunities, individualism, democracy, private property, wealth, hard work, unity and diversity of the American nation, its patriotism, and focus on future are considered to be key national values of American society. These values reflect peculiar features of American character and the mentality of American people, as well as historical, sociocultural, economic factors of the formation and development of their nation. The enumerated values are codified in aphorisms created by well-known and outstanding historical, political, religious figures of the country, its philosophers, writers, publicists, statesmen. Aphorisms that denote national values of American society (its democracy, unity and diversity, freedom and security, success and possibility of self-realization) were widely used in the political discourse of George Bush junior. Such aphorisms made his speeches emotional and expressive, persuasive and influential, authoritative, credible and eloquent. The use of aphorisms created by the most outstanding and prominent politicians of the USA (its Founding Fathers in particular) in the discourse of the politician was intentional. With the help of these aphorisms George Bush junior pointed out that he supported and spread ideas

of his great compatriots and continued their useful work in behalf of America and its people.

Aphorisms are widely used by political leaders of the USA and other English-speaking countries. The study of the aphorisms in the political rhetoric of the XX-XXI centuries might be considered as *a perspective* of our further research.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

КРИТИЧНІ ПРАЦІ

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 134 с.
2. Аммер А. В. Вербализация фрагмента концептосферы «морально-этические ценности» в афоризмах и пословицах (на материале английского и русского языков) : автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук: [спец.] «Теория языка» 10.02.19 / Воронеж. гос. ун-т. Воронеж, 2005. 24 с.
3. Анастасьева О. А. Англоязычный афоризм как объект лингвистического анализа // Новітня філологія. №7 (27). Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. С. 161–167.
4. Андреева Г. М. Психология социального познания. М. : Аспект Пресс, 2000. 288 с.
5. Антипова А. П. Структурно-семантические модели афоризмов // Scripta manent. Смоленск, 2003. Вып. 9. С. 118–122.
6. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Сов. энциклопедия, 1990. С. 136–137.
7. Арутюнова Н. Д. Об объекте общей оценки // Вопросы языкознания. 1985. № 3. С. 13–24.
8. Ашукин Н. С., Ашукина М. Г. Крылатые слова. Литературные цитаты. Образные выражения. [4-е изд., доп.]. М. : Художественная литература, 1987. 528 с.
9. Бабенко О. В. Функціонально-прагматичні аспекти афоризмів на матеріалі виступів Гіллари Родхем Клінтон // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2013. № 20. С. 56–59.
10. Бацевич Ф. С. Проблеми і термінологічний апарат сучасної лінгвістичної прагматики // Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». Львів, 2008. № 620. С. 250–253.

11. Беляев И. А. Ценностное содержание целостного мироотношения // Вестник Оренбургского государственного университета. Оренбург, 2004. № 2. С. 9–13.
12. Белова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці // Іноземна філологія. К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2002. Вип. 32–33. С. 11–14.
13. Бидни Д. Понятие ценности в современной антропологии // Аксиология или философское исследование природы ценностей / [ред.-упоряд. М. Марченко]. М. : Наука, 1996. С. 12–45.
14. Борзенко И. М., Кувакин В. А., Кудишина А. А. Основы современного гуманизма: учебное пособие для вузов. М. : Рос. гуманист. о-во, 2002. 389 с.
15. Ваганова Е. Ю. Афоризм как тип текста в аспекте интертекстуальности (на материале немецкого языка) : автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германские языки» / Калининградский гос. ун-т. Калининград, 2002. 20 с.
16. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. М. : Русский язык, 1990. 269 с.
17. Водак Р. Язык. Дискурс. Политика / [пер. с англ. и нем. В. И. Карасика и Н. Н. Трошиной]. Волгоград : Перемена, 1997. 139 с.
18. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт : становление антропоцентрической парадигмы в языкознании // Филологические науки. 2001. № 1. С. 64–72.
19. Воркачев С. Г. Lumen naturale: аксиология интеллекта в языке : монография. Краснодар : Изд. ФГБОУ ВПО «КубГТУ», 2016. 296 с.
20. Воробйова М. В. Алюзія в англomовному публіцистичному дискурсі : структура, семантика, функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук [спец.] : 10.02.04 «Германські мови» / ХДУ. Херсон, 2011. 20 с.

21. Гаврилова Е. Н. Универсальные высказывания и другие обобщающие суждения // Филологические науки : Вопросы теории и практики. Тамбов, 2016. № 3. С. 56–62.
22. Ганеев Б. Т. Противоречия в языке и речи : учеб. пособие для студентов и аспирантов. Уфа : Изд-во БГПУ, 2004. 470 с.
23. Грушевская Т. М. Политический дискурс в аспекте газетного текста. Спб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. 116 с.
24. Дейк ван Т. А. Расизм и язык / [пер. с англ. В. Воропаев]. М. : Изд-во ИНИОН АН СССР, 1989. 76 с.
25. Докучаев И. И. Ценность и экзистенция. Основоположения исторической аксиологии культуры. СПб. : Наука, 2009. 595 с.
26. Душков Б. А. Психология менталитета и нооменталитета : учебное пособие. Екатеринбург : Деловая книга, 2002. 440 с.
27. Дядечко Л. П. Крылатые слова как объект лингвистического описания : история и современность. К. : Освіта, 2002. 293 с.
28. Загнітко А. П. Основи дискурсології. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.
29. Занькова Д. В. Структурно-синтаксичні характеристики англомовних афоризмів // Матеріали VIII Міжнародного науково-практичного семінару «Мовні універсалії у міжкультурній комунікації» (Луцьк, 23 березня 2018 р.). Луцьк : Вежа-Друк, 2018 р. С. 98–100.
30. Занькова Д. В. Фахова компетентність перекладача // Всеукраїнська Інтернет-конференція здобувачів освіти і молодих учених «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів» : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (27 квітня 2018 року, м. Запоріжжя), м. Запоріжжя : Мокшанов В. В., 2017. С. 34–36.
31. Занькова Д. В., Куш Е. О. Афоризми як характерна риса ідиостилю Марка Твена // Тиждень науки : щоріч. наук.-практ. конф., 16–20 квітня 2018 р. : тези доп. / Редкол. : В. В. Наумик (відпов. ред.). Електрон. дані.

Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. с. 1612-1614. 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM).

Назва з тит. екрана.

32. Ивин А. А. Аксиология. М. : Высшая школа, 2006. 390 с.

33. Ишмуратов А. Т. Логико-когнитивный анализ онтологии дискурса. К. : Наукова думка, 1994. 257 с.

34. Калиева А. Т. Этнические ценности как объект социально-гуманитарного познания // Вестник ОГУ. Оренбург, 2009. № 7 (101). С. 170–174.

35. Карасик В. И. Язык социального статуса. М. : Ин-т языкознания РАН; ВГПУ, 1992. 330 с.

36. Карасик В. И. Языковые ключи. М. : Гнозис, 2009. 406 с.

37. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. М. : Наука, 1987. 264 с.

38. Кондаурова Л. Е. Структурно-семантическая организация афоризма как формы малого текста. Горький : Изд-во Горьков. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. Н. А. Добролюбова, 1987. 32 с.

39. Кресіна І. О. Національна свідомість: сутність, основні складові та рівні функціонування. К. : Абрис., 2002. 392 с.

40. Крысько В. Г. Социальная психология : [учеб. пособие]. СПб. : Питер, 2001. 312 с.

41. Крячков Д. А. Языковой афоризм как средство репрезентации говорящего в американском политическом дискурсе (на материале избирательной компании 2000 г.) : автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук: [спец.] 10.02.04 «Германские языки» / Российский университет дружбы народов. Москва, 2004. 20 с.

42. Кузнецов В. Г. Общечеловеческие ценности и их содержание. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1991. 192 с.

43. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. М. : Высшая школа, 1996. 381 с.

44. Куш Е., Занькова Д. Лінгвальний статус англомовного афоризму // Наукові записки. Серія : Філологічні науки. Вип. 164. 2018. Кропивницький : Видавництво «КОД». С. 290–293.
45. Лапин Н. И. Ценности социальных групп и кризис общества // Социальные исследования. М. : Наука, 1991. 132 с.
46. Лаушкина И. П. Авторский афоризм в мемуарно-публицистическом тексте (на материале мемуарных очерков М. Горького) // Русская филология. 2014. № 1–2. С. 104–107.
47. Леонтьев Д. А. Методика изучения ценностных ориентации М. : Смысл, 1992. 17 с.
48. Лінгвокогнітивні аспекти малих текстів : монографія / С. О. Швачко, Т. О. Анохіна, С. В. Баранова [та ін.]. Суми : Вид-во СумДУ, 2008. 178 с.
49. Майерс Д. Социальная психология : [учеб. пособие] / [пер. с англ. В. Гаврилов, С. Шпак, С. Меленевская, Д. Викторова]. СПб. : Питер-пресс, 1997. 684 с.
50. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : Гнозис, 2003. 280 с.
51. Осадчий М. В. Базовые ценности американской культуры. М. : Флинта, 2016. 224 с.
52. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. М. : Рефл-бук, К. : Ваклер, 1999. 352 с.
53. Приходько Г. І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм : [монографія]. Запоріжжя : Кругозір, 2016. 200 с.
54. Разоренов Д. А. Система ценностей и антиценностей в американском политическом сознании // Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки. Тула, 2012. № 18. С. 503–508.
55. Ручка А. А. Ценностный подход в системе социологического знания. К. : Наукова думка, 1987. 134 с.
56. Ткачук Т. Бушизмы. Джордж Буш-младший. Избранные перлы. Ростов-на-Дону : Феникс, 2017. 64 с.

57. Трепакова А. В. Исторические предпосылки формирования американских ценностей // Вестник Московского университета. М. : Издательство Московского университета, 2004. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. № 3. С. 62–68.
58. Тюрина В. А., Научитель Е. Д. Ценностные ориентации. М. : Международное финансовое агенство, 1998. 30 с.
59. Федоренко Н. Т., Сокольская Л. И. Афористика. М. : Наука, 1990. 419 с.
60. Федоренко Н. Т., Сокольская Л. И. Жанровые и видовые особенности афоризмов // Известия АН СССР. Сер. Литературы и языка. М. : Наука, 1985. Т. 44. № 3. С. 245–256.
61. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс // Першоджерела комунікативної філософії. К. : Либідь, 1996. С. 84–91.
62. Хазагеров Г. Г. Политическая риторика. М. : Никколо-Медиа, 2002. 313 с.
63. Хализев В. Е. Теория литературы. М. : Высшая школа, 1999. 398 с.
64. Чудинов А. П. Политическая лингвистика: учебное пособие. [3-е изд., испр.]. М. : Флинта, Наука, 2008. 256 с.
65. Шарапов И. П. Краткая энциклопедия афоризмов. М. : Просвещение, 1990. 182 с.
66. Шестаков В. П. Америка извне и изнутри. Очерки американской культуры и национальный характер. М. : Духовное возрождение, 2016. 208 с.
67. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Волгоград : Перемена, 2000. 367 с.
68. Яковлева И. Ю. Иерархия в англоязычной афористической парадигме : общие положения // Известия Самарского научного центра РАН. Самара, 2014. Т. 16. № 2 (4). С. 977–982.
69. Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс : Мова, культура, влада. К. : Вид-во Нац. акад. наук, 2000. 288 с.

70. Capen P. Random Reflections on American Society, Politics, and the Human Condition. Chicago : Jonson Publishning Company Inc., 2017. 322 p.
71. Chilton P., Shaffner Ch. Discourse and Politics // Discourse Studies : A Multidisciplinary Introduction / [ed. by T.A. van Dijk]. Vol. 2. L. : SAGA Publications, 1998. P. 206–230.
72. Corcoran P. E. Political Language and Rhetoric. St. Lucia, Queensland : University of Queensland Press, 1979. 216 p.
73. Cowie A. P. Phraseology : Theory, Analysis, and Applications. O. : Oxford University Press, 2014. 272 p.
74. Devos D. Rediscovering American Values. N. Y. : Gallery Books, 2013. 186 p.
75. Donaldson A. G. The Making of Modern America: The Nation from 1945 to the Present. N.Y. : Rowman & Littlefield Publishers, 2012. 364 p.
76. Fairclough I., Fairclough N. Political Disourse Analysis : A Method for Advanced Students. L. : Routledge, 2013. 281 p.
77. Geary J. The World in a Phrase: A History of Aphorisms. L. : Bloomsbury Publishing, 2006. 240 p.
78. Grant B. The Aphorism and Other Short Forms (The New Critical Idiom). L. : Routledge, 2016. 161 p.
79. Harris Z. Discourse Analysis // Language. N. Y., 1952. V. 28. № 1. P. 1–30.
80. Kelvin R. Aphorisms : Gifted One-Liners. L. : Austin MacAuley, 2018. 136 p.
81. Kuklick B. A Political History of the USA : One Nation Under God. N. Y. : Harper, 2009. 336 p.
82. Peterson J. In Praise of Phrases. L. : Edward Arnold, 2017. 196 p.
83. Salkie R. Text and Discourse analysis. L. and N. Y. : Routledge, 1995. 116 p.
84. Smith L. A Treasury of English Aphorisms. L. : Palgrave, 1998. 263 p.

85. Smith B. The Rhetoric of Political Institutions. New Directions in Political Communication. N. Y. : Harper, 2001. 254 p.
86. Stephanson A. Manifest Destiny : American Expansionism and the Empire of Right. N. Y. : Hill and Wang, 1995. 216 p.
87. Stone O., Kuznick P. The Untold History of the United States. N. Y. : Gallery Books, 2013. 784 p.
88. Teague G., Beechey A. USA-Culture Smart! : The Essential Guide to Customs & Culture. L. : Kuperaed, 2017. 172 p.
89. The Holy Bible : King James Version / ed. by Anakeim. N.Y. : Foundation Publications, 2010. 896 p.
90. Tocqueville de A., Mansfield C. H., Winthrop D. Democracy in America, 2002. Chicago : University of Chicago Press, 2002. 722 p.
91. Updegrave Mark. K. The Last Republicans: Inside the Extraordinary Relationship Between George H.W. Bush and George W. Bush. N. Y. : Harper, 2017. 496 p.
92. Weisberg J., Ivins M. The Deluxe Election Edition Bushisms: The First Term, in His Own Special Words. N. Y. : Simon & Schuster, Inc., 2011. 96 p.
93. Weisberg J., Trillin C. George W. Bushisms. N. Y. : Simon & Schuster, Inc., 2009. 128 p.

ПЕРЕЛІК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

94. Клюкина Т. П., Клюкина-Витюк М. Ю., Ланчиков В. К. Политика и крылатика. Высказывания видных политических деятелей Великобритании, Ирландии, США и Канады : Англо-русский справочник-пособие. М. : Р. Валент, 2004. 232 с.
95. Ливергант А. Я. Английский афоризм : Коллекция лучших английских афоризмов. М. : АСТ, ЛЮКС, 2005. 476 с.
96. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. К. : Академія, 2007. 752 с.

97. Шендецов В. В. Словарь латинских крылатых выражений и слов. М. : Lingua ACT, Астрель, 2010. 736 с.
98. Baldick C. The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms. О. : Oxford University Press, 2001. 624 p.
99. Gray R. A Treasury of Memorable Quotations. L. : Macmillan Collector's Library, 2003. 416 p.
100. Grimm J., Grimm W. Deutsch Wörterbuch. Leipzig : Hirzel, 1960. 667 S.
101. Kin D. Dictionary of American Maxims. N. Y. : Philosophical Library, 1955. 597 p.
102. Longman Dictionary of Contemporary English / [ed. by S. Bullon]. [4-th ed.]. Harlow : Pearson Education Limited, 2005. 1949 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

103. Golway T., Beeman R. A-Z of the Presidential Speeches in the USA. N. Y. : HarperCollins Publishers, 2012. 412 p.
104. Gore A. A Campaign Speech in Texas. 21.09.2000. URL : <https://vote.smart.org/candidate/speeches/133419/albert-gore#.XAR5RIJ1MdU> (last access : 12. 11. 2018). Title from the screen.
105. Selected Speeches of President George W. Bush 2001-2008 / comp. by Golway T. N. Y. : Harper, 2011. 610 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Стаття на тему «Лінгвальний статус англомовного афоризму»

ISSN 2522-4077 (Print)

ISSN 2522-4085 (Online)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**Серія
Філологічні науки**

Випуск 164

*35-річчю факультету іноземних мов ЦДПУ
присвячується*

**м. Кропивницький
«КОД»
2018**

Наукові записки. - Випуск 164. - Серія:

Філологічні науки - Кропивницький:

Видавництво «КОД», 2018 - 598 с.

ISBN 978-617-653-038-1

До Наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань соціолінгвістики, лінгвокогнітивістики, лінгвоконцептології, лінгвокультурології, етнолінгвістики, тексту та дискурсу, теорії та практики перекладу на матеріалі слов'янських, германських і романських мов.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, студентів філологічних факультетів, учителів-словесників.

Рецензенти:**Іваницька М.Л.**, доктор філологічних наук, професор (м.Київ);**Черноватий Л.М.**, доктор педагогічних наук, професор (м. Харків)**Бялик В.Д.**, доктор філологічних наук, професор (м. Чернівці);**Мізін К.І.**, доктор філологічних наук, професор (м.Переяслав-Хмельницький).**Іноземні рецензенти:****Ріхард Йозеф Бруннер**, доктор філософії habi1, професор (Ульм, Німеччина);**Артур Творек**, доктор філософії habi1, професор (Вроцлав, Польща).**РЕДКОЛЕГІЯ:**

1. **Семенюк Олег** – доктор філологічних наук, професор, ректор Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (головний редактор).
2. **Ключек Григорій** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури ЦДПУ імені Володимира Винниченка (заступник головного редактора).
3. **Гурбанська Антоніна** – доктор філологічних наук, професор, директор Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв.
4. **Ліаді Олександр** – доктор філологічних наук, професор кафедри методик дошкільної та початкової освіти ЦДПУ імені Володимира Винниченка.
5. **Ковтюх Світлана** – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови ЦДПУ імені Володимира Винниченка.
6. **Лучик Василь** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства Національного університету “Києво-Могилянська академія”.
7. **Манакін Володимир** – доктор філологічних наук, професор.
8. **Міщенко Алла** – доктор філологічних наук, доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики ЦДПУ імені Володимира Винниченка.
9. **Михида Сергій** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури та компаративістики, проректор з наукової роботи ЦДПУ імені Володимира Винниченка.
10. **Ожоган Василь** – доктор філологічних наук, професор, віце-президент з науково-педагогічної (навчальної) роботи Національного університету “Києво-Могилянська академія”.
11. **Панченко Володимир** – доктор філологічних наук, професор.
12. **Паращук Валентина** – кандидат філологічних наук, професор кафедри германської філології ЦДПУ імені Володимира Винниченка.
13. **Перзеке Андрій** – доктор філологічних наук, професор центру інноваційних освітніх технологій Псковського обласного інституту підвищення кваліфікації працівників освіти (Росія).
14. **Руснак Ірина** – доктор філологічних наук, завідувач кафедри української літератури та компаративістики Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.
15. **Білоус Олександр** – кандидат філологічних наук, професор, декан факультету іноземних мов ЦДПУ імені Володимира Винниченка (відповідальний за випуск).

Друкується за ухвалою вченої ради

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 6 від 29.01.2018року).

Статті подано в авторській редакції

ISBN 978-617-653-038-1

© Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка, 2018
© Видавництво «КОД», 2018

ПОЛІКРИТИКА ТЕКСТІВ НЕХУДОЖНІХ СТИЛІВ	276
ТОМАШ ГОСКОВЕЦ. ПИСЬМЕННОСТЬ ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА ЛИТОВСКОГО КАК ЕВРОПЕЙСКИЙ ФЕНОМЕН (О КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ ВОСПРИЯТИЯ «ПРАЖСКОЙ» БИБЛИИ ФРАНЦИСКА СКОРИНЫ).....	276
ТЕТЯНА КІБАЛЬНИКОВА. ТИПОЛОГІЯ ТА МАРКУВАННЯ ЦИТАТ У НАУКОВОМУ ТЕКСТІ.....	285
ЕЛІНА КУЩ. ДАРІЯ ЗАНЬКОВА. ЛІНГВАЛЬНИЙ СТАТУС АНГЛОМОВНОГО АФОРИЗМУ.....	290
ОЛЬГА КРИЖАНІВСЬКА. ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЕПІСТОЛЯРНОГО ТЕКСТУ: ПІДПИС (НА ПРИКЛАДІ ЛИСТІВ ГРИГОРІЯ БІЛОУСА).....	293
РАИСА СТЕВАНОВИЧ. МЕХАНИЗМЫ ЭКСПРЕССИВНОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В ЭВРИСТИЧЕСКИХ НАУЧНЫХ ТЕКСТАХ (МЕЖЪЯЗЫКОВОЙ АСПЕКТ).....	299
ОЛЕКСАНДРА ЧЕРНІКОВА. ПРОДУКТИВНІСТЬ КІНОТЕКСТУ ЯК ГЕНЕРАТОРА МЕМІВ (НА ПРИКЛАДІ КІНОФІЛЬМУ 'THE PRINCESS BRIDE').....	304
СВІТЛАНА ШУЛЯК. СВІТОБАЧЕННЯ ЗАМОВЛЯЛЬНИХ ТЕКСТІВ В УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	309
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДИСКУРСОЗНАВСТВА ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ..	314
HILMAR BRUNNER. VOM MYTHOS DER MANIPULATION.....	314
ТЕТЯНА КОЗЛОВА. ІКОНІЧНІСТЬ ЖЕСТОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	317
АННА АГЕЙЧЕВА ОЛЕНА БАЛАЦЬКА. ТИПОВІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ НЕГАТИВНОЇ ОЦІНКИ В КРИТИЧНИХ ЗАУВАЖЕННЯХ В АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ СТАТТЯХ З ЛІНГВІСТИКИ.....	322
IKESA BAYBAKOVA OLEKSAKDRA HASKO. BODY LANGUAGE AS A WINDOW INTO HUMAN MIND.....	325
ЯРОСЛАВА ГНЕЗДІЛОВА. МЕТА-МАРКЕРИ АКАДЕМІЧНОГО ДИСКУРСУ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ РЕФЛЕКСИВНОСТІ.....	329
OLEKA YEMELYANOVA, ANNA MELAI. PECULIARITIES OF PHONOSTYLISTIC DEVICES USAGE IN ENGLISH ADVERTISING DISCOURSE.....	333
МАРГАРИТА ЗАЙЦЕВА. ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСКУРСА ПРОТИВОСТОЯНИЯ.....	336
ОЛЬГА КАЧМАР. СТРАТЕГІЯ СУБ'ЄКТА ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	342
ЮЛІЯ КОНОНЕЦЬ. ТЕХНОЛОГІЇ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ (AUGMENTED REALITY) В АНГЛОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ.....	346
МАРІЯ КУЗНЕЦОВА, АНАСТАСІЯ ШИБЕКО. ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАСОБІВ ТЕКСТОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ TWITTER.....	351
НАТАЛІЯ КУРАВСЬКА. РЕКВЕСТИВ У СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ РЕЧЕННЯ.....	356
ЕЛІНА КУЩ, ВАДИМ ВОЛКОВ. АНГЛОМОВНИЙ МЕДІАДИСКУРС ЯК КОНТЕКСТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ.....	360
ЛЕСЯ ОВСІЄНКО. РЕАЛІЗАЦІЯ МОВИ «VONG» У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ.....	363
ОЛЬГА ПАДАЛКА. РОЛЬ ТЕМПУ ПІД ЧАС АКТУАЛЬНОГО ЧЛЕНУВАННЯ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОМОВИ.....	368
ЛАРИСА ПАВЛОВА, СОФІЯ ПРОКУШЕВА. ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ КРАЇНИ В ТЕКСТАХ РЕКЛАМНОГО МЕДІАДИСКУРСУ.....	372
ІННА ПІРОГ. АРГУМЕНТАЦІЯ, МАНІПУЛЯЦІЯ, СУГЕСТІЯ: ДО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ НІМЕЦЬКОГО МЕДІАДИСКУРСУ).....	378
ТЕТЯНА ПОЛЯКОВА. ІНФОРМАТИВНІСТЬ ЯК ДИФЕРЕНЦІЙНА ОЗНАКА ЖАНРУ ТВІТТІНГ В АНГЛОМОВНІЙ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ.....	382
ОЛЕНА ПОПОВА, МАРИНА ВІНОГРАДОВА, ОКСАНА КУЖЕЛЬ. ДИХОТОМІЯ PERFECT- PRÆTERITUM У НІМЕЦЬКОМУ РЕКЛАМНОМУ ТА КІНО-ДИСКУРСАХ.....	385
ВІКТОРІЯ САМАРІНА. СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ РЕКЛАМИ.....	391
ОКСАНА СЕМИДА. СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОМЕНТАР У СТАТТЯХ НА УКРАЇНСЬКУ ТЕМАТИКУ У ФРАНЦУЗЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....	394
ІРИНА СУЇМА. ЕВРИСТИЧНИЙ РЕСПОНСИВ ЯК ЛІНГВІСТИЧНЕ ЯВИЩЕ.....	399

УДК 811.111:82.0-84

ЛІНГВАЛЬНИЙ СТАТУС АНГЛОМОВНОГО АФОРИЗМУ

Еліна КУЩ, Дарія ЗАНЬКОВА (Запоріжжя, Україна)

Статтю присвячено дослідженню англомовних афоризмів. У статті надається визначення поняття «афоризм», з'ясовуються ключові ознаки та характеристики афоризму як лінгвального явища, встановлюються специфічні риси афоризмів у порівнянні з іншими схожими одиницями, виявляються розбіжності між афоризмами та прислів'ями.

Афоризмом є стислий, змістовно завершений авторський концептуальний вираз, який характеризується естетичною цінністю та здібністю здійснювати певний прагматичний вплив. Ключовими характеристиками афоризмів є лаконічність їх форми, завершеність та глибинність їх змісту, узагальненість суджень, закладених в них, наявність автору. Ознаками афоризмів вважають також їх чіткість і виразність, естетичну досконалість і художність, оригінальність і дидактичний характер.

Маючи деякі спільні риси, афоризми відрізняються від прислів'їв. Афоризми є авторськими виразами, зазвичай закріпленими в писемному мовленні, у той час як прислів'я належать до одиниць народної творчості, автори яких є здебільшого невідомими. На відміну від прислів'їв, англомовні афоризми можуть мати ускладнену синтаксичну форму, бути більш стилістично забарвленими. Вони є також більш різноманітні за тематикою ніж прислів'я.

Ключові слова: автор, афоризм, дидактичний характер, завершеність змісту, концептуальний вираз, лаконічність форми, лінгвальне явище, прагматичний вплив, прислів'я.

Статья посвящена исследованию англоязычных афоризмов. В статье дается определение понятия «афоризм», выясняются ключевые признаки и характеристики афоризма как лингвального явления, устанавливаются специфические черты афоризмов в сравнении с другими похожими единицами, выявляются расхождения между афоризмами и пословицами.

Афоризмом является краткое, завершенное по содержанию авторское концептуальное выражение, которое характеризуется эстетической ценностью и способностью осуществлять прагматическое влияние. Ключевыми характеристиками

афоризмов является лаконичность их формы, завершенность и глубина их смысла, обобщенность суждений, заложенных в них, наличие автора. Признаками афоризмов считаются их четкость и выразительность, эстетическая совершенство, художественность, оригинальность и дидактический характер.

Имея некоторые общие черты, афоризмы отличаются пословиц. Афоризмы являются авторскими выражениями, обычно закрепленными в письменной речи, в то время как пословицы принадлежат к единицам народного творчества, авторы которых по большей части неизвестны. В отличие от пословиц англоязычные афоризмы могут иметь более сложную синтаксическую форму, быть более стилистически окрашенными. Они также более разнообразны по тематике, чем пословицы.

Ключевые слова: автор, афоризм, дидактический характер, завершенность содержания, концептуальное выражение, лаконичность формы, лингвальное явление, прагматическое влияние, пословица.

The article is devoted to the investigation of English aphorisms. The definition of the notion of «aphorism» is given in the article. Key characteristics of the aphorism as a lingual phenomenon are clarified, specific features of aphorisms in comparison with other similar units are determined, divergences between aphorisms and proverbs are also revealed in it.

The aphorism is a short, completed conceptual saying belonging to a certain author. It is characterized by a certain aesthetic value and an ability to exert a pragmatic influence. Key characteristics of aphorisms are the following: laconic brevity of their forms, completeness and deepness of their content, generality of the judgments and opinions coded in them, authorship. Clearness and expressiveness, aesthetic perfection and artistry, originality and didactic character are also considered to be additional characteristics of aphorisms.

Different classifications of aphorisms exist in modern linguistics. Aphorisms are subdivided into logic and existential, serious and non-serious (humorous). Different approaches to the studying of aphorisms exist. Some linguists consider these units to be special types of proverbs. Another linguists view proverbs as special types of aphoristic sayings. Sharing some common characteristics with proverbs according to their content, form and functions aphorisms differ from them. Aphorisms are sayings that have their authors. They are usually fixed in the written language while proverbs originate from oral folk art and their authors are usually unknown. Unlike proverbs English aphorisms can have more complicated syntactic forms. They can also be more stylistically colored than proverbs of the English language. In comparison with proverbs English aphorisms are more diversified thematically.

Key words: author, aphorism, conceptual saying, didactic character, completeness of content, laconic brevity of form, lingual phenomenon, pragmatic effect, proverb.

З давніх-давен афоризми привертали увагу дослідників своїм глибоким змістом, універсальним і образним характером, лаконічністю, дидактичністю. Не втрачається інтерес до афоризмів і нині. Для сучасних дослідників афоризмів актуальними є питання семантичних [4; 13], оцінних [3; 8; 14], стилістичних [1; 4], лінгвокультурних [2; 9; 15] характеристик афоризмів, їх прагматичних та функційних особливостей [9; 16] тощо. Дотепер не має також однозначного трактування статусу афоризму як лінгвальної одиниці.

Мета статті полягає у з'ясуванні лінгвального статусу англomовного афоризму, а **завданнями** статті у зв'язку з цим є визначення ключових ознак та характеристик афоризму як лінгвального явища, встановлення особливостей афоризмів у порівнянні з іншими суміжними із ним одиницями. **Матеріалом** статті слугували теоретичні праці сучасних лінгвістів, присвячені дослідженню афоризму як лінгвального явища.

Слово афоризм з'явилося вперше в назві трактату давньогрецького цілителя, лікаря та філософа Гіпократу (460 р. до н. е. – 370 р. до н. е.), присвяченого питанням лікування. У античні часи афоризм вже розумівся як мудрий та стислий вислів [13, с. 7].

Зазначимо, що й дотепер афоризм визначається дослідниками по-різному. Так, наприклад, Н. Т. Федоренко та Л. І. Сокольська надають таке визначення афоризму: «короткий, глибокий за змістом і закінчений у смисловому плані вираз образного характеру, що належить певному автору та легко запам'ятовується» [15, с. 9]. Під афоризмом розуміють також «вираз, який у лаконічній формі виражає узагальнену та закінчену думку» [12, с. 23], «глибоку повчальну думку» [14, с. 12]. Наявність автору вважається однією з обов'язкових характеристик афоризму більшістю лінгвістів [1; 2; 4; 12; 13; 16; 17]. Іншою обов'язковою ознакою афоризму вважається лаконічність його форми, що поєднується одночасно з глибинною змісту цієї одиниці. Вважається також, що афоризм проголошує певну загальновідому істину та носить дидактичний характер [9, с. 10; 14, с. 16].

Спираючись на визначення поняття «афоризм», запропоновані різними науковцями [1, с. 50; 2, с. 10; 3, с. 64; 5, с. 32; 6, с. 10; 8, с. 63; 9, с. 11-12; 12, с. 23; 16, с. 5], виокремлюємо такі його основні характеристики:

- глибина й оригінальність, в якій виявляється індивідуальність автора афоризму;
- узагальненість судження, що сприяє глибині й істинності афоризму;
- стислість, яка поглиблює зміст афоризму, є спрямованою на його краще запам'ятовування та досягнення певного прагматичного впливу;
- чіткість, точність, виразність;
- закінченість, змістова завершеність;
- естетична досконалість, художність, поєднання мудрості та краси.

Українська лінгвістка Т. О. Буйницька характеризує афоризми як «висловлювання логічного порядку» [1, с. 52]. У зв'язку з цим дослідниця поділяє афоризми на ті, що виявляють найсуттєвішу ознаку чи одну з найважливіших властивостей певної ідеї, універсальної істини; екзистенціальні афоризми, за допомогою яких констатується певна ідея, істина [1, с. 53].

Дослідники поділяють також афоризми на несерйозні (авторські гумористичні висловлювання) та серйозні [3, с. 155]. Несерйозні афоризми мають парадоксальний, гумористичний, непрактичний характер. Такі афоризми одразу привертають увагу адресата, створюючи гумористичний ефект. Серйозні афоризми характеризуються відточеністю, вишуканою формою, мають практичний характер та націлені на дієвість [3, с. 156].

Відмежування афоризмів від інших одиниць мови, що є сталими виразами, являє собою окрему проблему. Лінгвальний статус будь-якої одиниці визначається через її співвідношення з іншими подібними одиницями. Серед паремій найближчим до афоризму є прислів'я. Паремії (від грец. *pareimia* – повчальний вислів) – витвори народної творчості, які відображають народну мудрість, що передається представниками

лінгвокультур із покоління в покоління. Під пареміями розуміють «сталі узагальнюючі вислови, не позбавлені переносного значення та придатні для використання в дидактичних цілях» [11, с. 12]. Одиницями паремійного фонду будь-якої мови є її прислів'я та приказки.

Деякі дослідники вважають, що прислів'я є одним із видів афоризму [8; 11]. Проте відомий англійський пареміолог Арчер Тейлор вважає афоризми одним із видів прислів'їв, які він розподіляє на літературні та народні. Науковець вважає афоризм літературним прислів'ям (*literary proverb*) [18, с. 37].

Іноді афоризми та прислів'я об'єднуються науковцями під загальною назвою «афористика» з її подальшим членуванням на афористику народну (прислів'я та приказки) та книжкову (гноми, сентенції, апофегми, максими). Проте і афоризми, і прислів'я мають чимало спільних рис. Так, наприклад, російська лінгвістка О. О. Дмитрієва виокремлює такі спільні риси прислів'їв і афоризмів:

- за змістом — філософська глибина, дидактичність, претензія на істинність;
- за формою — стислість, закінченість, структурованість у вигляді пропозиції;
- за функцією — автосемантичність, цитатність, широка вживаність [2, с. 24–25].

З. К. Тарланов вважає, що спільність афоризмів і прислів'їв обумовлена наступними факторами: ці одиниці належать до творів малих жанрів; вони призначені для автономного функціонування в певних тематично позначених ситуаціях; включаються в контекст як цілісні одиниці; як правило, не перевищують обсяг висловлювання; реалізують жанрову спрямованість до зразку, еталону; виконують в мові аксіоматичну функцію, що звільняє мовця від докладного обґрунтування висловленої ним думки [10, с. 122]. Саме завдяки цим загальним ознакам деякі афоризми можуть адаптуватися в

народній свідомості та ставати частиною фольклорної картини світу, тобто переходити до розряду прислів'їв.

Незважаючи на перераховані вище загальні ознаки афоризмів і прислів'їв, між цими видами сталих виразів існують досить значні відмінності. Перш за все, афоризми відображають світоглядні позиції та особистість їх авторів. Прислів'я вважаються народними виразами, автори яких є зазвичай невідомими. Афоризми відтворюються в основному в писемному мовленні, тоді як прислів'я – є елементами усної народної творчості.

Афоризми в більшості випадків подані у прозовій формі; вони можуть містити складні синтаксичні конструкції та різноманітні стилістичні фігури, наприклад: *An appeaser is one who feeds a crocodile, hoping it will eat him last (Winston Churchill); When you take stuff from one writer, it's plagiarism; but when you take it from many writers, it's research (Wilson Mizner)*. Складність форми деяких афоризмів пояснюється глибиною думок та філософськими узагальненнями, закладеними в них. Слід також відзначити, що афоризми є більш різноманітними за тематикою ніж паремійні одиниці [10, с. 124].

Отже, афоризмом вважаємо стислий, змістовно завершений авторський концептуальний вираз, який характеризується естетичною цінністю та здатністю здійснювати певний прагматичний вплив. Ключовими ознаками афоризмів, що визначають їх лінгвальний статус є лаконічність їх форми, глибинність та завершеність змісту, узагальненість судження, наявність автору. **Перспективами подальших досліджень** є аналіз комунікативно-прагматичних характеристик англomовних афоризмів як елементів авторського стилю, вивчення особливостей використання цих одиниць у різних типах англomовного дискурсу, порівняння структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних характеристик англomовних та україномовних афоризмів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Буйницька Т. О. Мовностилістична структура афоризмів Е. Канетті / Т. О. Буйницька // Іноземна філологія. Республіканський міжвідомчий збірник. – Львів : Світ, 1996. – С. 50–55.
2. Дмитриева О. А. Культурно-языковые характеристики пословиц и афоризмов (на материале французского и русского языков) : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.20 / О. А. Дмитриева. – Волгоград, 1997. – 189 с.
3. Дмитриева О. А. Типы моральных оценок в текстах пословиц и афоризмов / О. А. Дмитриева // Языковая личность : проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики : сб. науч. тр. – Волгоград, 1999. – С. 154–161.
4. Калашник В. С. Афористическое высказывание как семантический и стилистический компонент речи / В. С. Калашник // Материалы Республиканской научной конференции «Германистика. Риторика. Стилистика». – МГЛУ, 1994. – С. 64–72.
5. Куньч З. Риторичний словник / З. Куньч. – К. : Рідна мова, 1997. – 341 с.
6. Манякина Т. Н. Языково-стилистическая характеристика жанра афоризмов (на материале нем. яз.): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Т. Н. Манякина. – Днепропетровск, 1980. – 230 с.
7. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения / М. В. Никитин. – М. : Высшая школа, 1988. – 168 с.
8. Ольшанский И. Г. Афористика как объект филологических исследований / И. Г. Ольшанский // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – Вып. 559. – 2009. – С. 63–81.
9. Патрушева Е. В. Лингвокультурологический и функционально-прагматический аспекты афоризмов в политическом дискурсе : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / Е. В. Патрушева. – Ставрополь, 2011. – 247 с.
10. Тарланов З. К. Русские пословицы : Синтаксис и поэтика / З. К. Тарланов. – Петрозаводск : Изд-во Петрозаводского ун-та, 1999. – 448 с.

11. Тарланов З. К. Язык. Этнос. Время / З. К. Тарланов. – Петрозаводск : Изд-во Петрозаводского ун-та, 1993. – 222 с.
12. Успенский Л. В. Коротко об афоризмах / Л. В. Успенский // Афоризмы. – Л. : Наука, 1964. – С. 23–24.
13. Федеренко Н. Т. Афоризмы и мысли. Микромир человека глазами афориста / Н. Т. Федоренко. – М. : Прогресс; Литера, 1995. – С. 7–13.
14. Федоренко Н. Т. Афористика / Н. Т. Федоренко, Л. И. Сокольская. – М. : Наука, 1990. – 419 с.
15. Швачко С. О. Статус культурем в текстах малого жанра / С. О. Швачко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2004. – № 636. – С. 148–153.
16. Яковлева И. Ю. Лингвопрагматические характеристики англоязычных афористических высказываний: автореферат дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / И. Ю. Яковлева. – ГОУ ВПО «Поволжская государственная социально-гуманитарная академия». – Самара, 2011. – 20 с.
17. Mautner F. Maxim(e)s, Sentences, Fragmente, Aphorismen / F. Mautner // Der Aphorismus. – Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1976. – S. 399–412.
18. Taylor A. The Proverb / A. Taylor. – С. : Harvard University Press, 1931. – 223 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Еліна Куш – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу Запорізького національного технічного університету.

Наукові інтереси: дискурс-аналіз, когнітивна лінгвістика.

Дарія Занькова – студентка магістратури кафедри теорії та практики перекладу Запорізького національного технічного університету.

Наукові інтереси: афористика, стилістика, прагматика.

Додаток Б**Тези на тему «Структурно-синтаксичні характеристики англомовних
афоризмів»**

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет міжнародних відносин
Кафедра іноземних мов та перекладу
Мовний центр “Світ”

**МОВНІ УНІВЕРСАЛІЇ
У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ**

*Матеріали
VIII Міжнародного науково-практичного семінару
(Луцьк, 23 березня 2018 р.)*

Луцьк
Вежа-Друк
2018

УДК 80(043.2)
М 74

*Рекомендовано до друку рішенням кафедри іноземних мов та перекладу
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 10 від 14 березня 2018 року)*

Редколегія:

Черняк Оксана Павлівна, канд. філол. наук, доц., завідувач кафедри іноземних мов та перекладу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки,

Круглій Олена Ростиславівна, канд. філол. наук, доц. кафедри іноземних мов та перекладу (відповідальній редактор),

Печко Ніна Миколаївна, канд. філол. наук, доц. кафедри іноземних мов та перекладу.

Технічні редактори:

Продоус А. О., старший лаборант кафедри іноземних мов та перекладу,

Коломєєць В.М., старший лаборант кафедри іноземних мов та перекладу.

М 74 Мовні універсали у міжкультурній комунікації : матеріали
VIII Міжнародного науково-практичного семінару (Луцьк,
23 березня 2018 р.). – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 208 с.

До збірки увійшли матеріали Міжнародного науково-практичного семінару “Мовні універсали у міжкультурній комунікації”, присвяченого проблемам міжкультурної комунікації та перекладу, дискурсології й лексикології, методики викладання іноземних мов. Рекомендовано викладачам, аспірантам, студентам старших курсів.

Відповідальність за зміст матеріалів та коректність посилань несуть автори. Редколегією здійснено стилістичне редагування тез.

УДК 80(043.2)

© Колектив авторів

© Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки, 2018

Смольно А. Р.

Мовні аномалії у французькій пісні (на матеріалі творчості Stromae).....	53
--	----

Урда А. Р.

Стереотипи про англійців: правда та міфи.....	57
---	----

Харчук О. Ю.

Вербалізація політики пам'яті в українському та англійському дискурсах.....	60
---	----

Хірочинська О. І.

Особливості фонетичної норми сучасної французької мови.....	64
---	----

Ходаковська О.

Комунікативні стратегії піару в Twitter-дипломатії.....	67
---	----

Цис А. І.

Лінгвальне втілення зміни афективного вектору у соціальній ситу ації “особнстість-школа” (на матеріалі роману А.Гавальди “35 kilos d’espoir”).....	72
--	----

Черняк О. П.

Основні напрямки вивчення невербальної поведінки людини (історичний аспект).....	75
--	----

Martyniuk O.

Les calembours: la question de traduction.....	78
--	----

Khirova Y.

“Language Taboo” in modern English.....	82
---	----

Розділ 3. Тенденції у дослідженні лексичних одиниць**Беспалікова О.**

Невербальні засоби передачі конотативної інформації в електронній комунікації.....	84
--	----

Генсецька Л., Михальчук М.

Англійський молодіжний сленг.....	87
-----------------------------------	----

Дрозд Д. М., Сінченко Є. І.

Французькі лексичні запозичення в галузі модної індустрії: лінгвокультурологічний аспект	91
--	----

Заводська Є. О.

Лінгвістичні особливості англійської СМС-мови.....	96
--	----

Занькова Д. В.

Структурно-синтаксичні характеристики англомовних афоризмів.....	98
--	----

Киричук В., КоролюкД.,

Д. В. Занькова – студентка кафедри
теорії та практики перекладу
Запорізького національного технічного університету
Науковий керівник – Е. О. Куш
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Запорізького національного технічного університету

Структурно-синтаксичні характеристики англомовних афоризмів

Афоризми завжди привертали увагу лінгвістів не тільки своєю лаконічністю, але й глибоким змістом, мовними механізмами його творення, ємністю форми, універсальністю, дидактичністю. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених афоризмам, ще й дотепер у лінгвістиці не існує єдиної думки про лінгвістичний статус афоризму, його сутність його обсягу, ключові структурні та синтаксичні характеристики. **Метою** розвідки є з'ясування структурних і синтаксичних характеристик англомовних афоризмів.

Згідно із дослідженнями В. М. Мошкович та В. В. Мошкович більшість афоризмів англійської мови є простими неускладненими стверджувальними реченнями [2, с. 75], наприклад: *Adversity makes strange bed fellows; Everything takes longer than you think; Fair face may hide a foul heart; Bird may be known by its song.* Хоча існує достатня кількість англомовних афоризмів, актуалізованих заперечними та питальними реченнями (*Never confuse movement with action; How much money is enough?*) такі афористичні одиниці не є поширеними в англійській мові.

Англомовні афоризми можуть бути також простими ускладненими реченням. Найбільш поширеним елементом ускладнення є однорідні члени речення. При цьому однорідними можуть бути і підмет, і присудок, наприклад: *First love is only a little foolishness and a lot of curiosity; Be slow to*

promise and quick to perform; Follow the river and you'll get to the sea; Don't keep a dog and bark yourself.

Елементами ускладнення синтаксичної структури англомовних афоризмів можуть бути також відособлені конструкції з герундієм, дієприкметником, наприклад: *A great social success is a pretty girl playing her card; No man can be a pure specialist without being in the strict sense an idiot.*

Відособлені члени речення уточнюють певну інформацію, закладену в афоризмі, допомагають передати певні відтінки його змісту. За допомогою них відбувається також конкретизація тих чи інших деталей, вони підкреслюють значущість інформації [3, с. 46].

Англомовні афоризми є також складними реченнями: складносурядними, складнопідрядними, безсполучниковими. Найважливішу функцію у складносурядному реченні виконують сполучники та сполучникові слова. Вони також несуть на собі змістове та стилістичне навантаження, зокрема: *Two things are infinite: the universe and human stupidity; and I'm not sure about the universe; Get your facts first, and then you can distort them as much as you please.*

В афоризмах, виражених складними безсполучниковими реченнями, частини речень взаємопов'язані, частина подібних афоризмів зазвичай містить певну додаткову інформацію [1, с. 198], наприклад: *Failure does not mean I have been a fool; It does mean I had enough faith to experiment; Life is not a spectacle or a feast; life is a predicament.*

Форми та типи англомовних афоризмів, виражених складнопідрядним реченнями, є різноманітними. Найбільш поширеними вважаються обставинні підрядні речення, а також підрядні речення часу, умови, порівняння, наслідку. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні структурно-семантичних характеристик англомовних афоризмів.

Література:

1. Крейдлин Г. Е. Структура афоризма / Г.Е. Крейдлин // Проблемы структурной лингвистики. – М. : Просвещение, 1989. – С. 196-206.
2. Мошкович В. М. Структурные характеристики английских афоризмов / В. М. Мошкович, В. В. Мошкович // Вестник Челябинского государственного университета, 2016. – № 7. – С. 174-178.
3. Федоренко Н. Т. Афористика / Н. Т. Федоренко, Л. И. Сокольская. – М. : Наука, 1990. – 419 с.

Додаток В

Тези на тему «Афоризми як характерна риса ідиостилю Марка Твена»

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ТИЖДЕНЬ НАУКИ

**Збірник тез доповідей щорічної
Науково-практичної конференції серед студентів,
Викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів**

16–20 квітня 2018 року

**Електронне видання комбінованого
Використовування на dvd-rom**

м. Запоріжжя

УДК 001
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Запорізького національного технічного університету
(протокол №10 від 29.05.2018 р.)*

Упорядник Висоцька Н. І.

Редакційна колегія:

Наумик В. В., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)

Зайцева В. М., канд. пед. наук, професор

Івченко Л. Й., д-р техн. наук, професор

Луньов А. В., д-р техн. наук, професор

Піза Д. М., д-р техн. наук, професор

Прушківський В. Г., д-р екон. наук, професор

Сажнев В. М., канд. техн. наук, доцент

Висоцька В. І., начальник патентно-інформаційного відділу

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту, представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

Т39 Тиждень науки. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 16–20 квітня 2018 р. [електронний ресурс] / Редкол. : В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. – 1 електрон. опт. диск (dvd-rom); 12 см. – назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-196-2.

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, які проводяться у Запорізькому національному технічному університеті. Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців.

ISBN 978-617-529-196-2.

© Запорізький національний
технічний університет (ЗНТУ), 2018

Кушч Е. О., Занькова Д. В. Афоризми як характерна риса ідиостилю Марка Твена	1612
Лут К. А., Лисенко А. І. Моральний вибір людини в абсурдному світі айріс мердок (за романом «втеча від чарівника»).....	1614
Лут К. А., Рябова К. К. Репрезентація аргументативності у сучасній англійській мові	1616
Лут К. А., Хрисанфова Н. Ю. Екстрагалузові терміни в англомовних текстах з матеріалознавства	1618
Лут К. А., Скоріна С. Д. Полісемія англомовних термінів галузі матеріалознавства і проблеми їх перекладу.....	1619
Лут А. А., Архипов Я. С. Спеціальні та загальнонаукові терміни в англомовних текстах з матеріалознавства	1621
Лут К. А., Синишина П. А. Вияв багатого життєвого досвіду Андре Моруа у «листах до незнайомки».....	1623
Гура Н. П., Маслова А. А. Семантичні особливості новоутворень сфери технологій мобільного зв'язку	1625
Гура Н. П., Фесечко Д. М. Інтертекстуальність роману А. Перес-Реверте «клуб Дюма, або клуб Решільє»	1627
СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВСТВО».....	1629
Бровко Б.А. Охочекомонні полки.....	1629
Чумаченко О.А. Гелікоптеробудування в м. Запоріжжі: від витоків до сьогодення	1630
Сигида Г.А. Купецький побут: загальне й особливе	1632
Коянс А.А. Етнодемографічна характеристика трудової міграції з татарстану на дніпробуді у 1930–1934 рр.	1634
Мозуленко Д.І. Напрямки політики коренізації в її практичному здійсненні на Півдні УСРР	1636
СЕКЦІЯ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО»	1638
Онуфрієнко Г.С. Особливості сфер функціонування галузових термінів.....	1638
Біленко Т.Г. Функціонування термінів у творах українських поетів хіх–хх ст.	1642
Воронюк І.О. Специфіка використання термінолексики в поемі Є.Маланюка «п'ята симфонія»	1644

УДК 821(410.1)+82-84

Куш Е. О.¹, Занькова Д. В.²

¹ канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГФ-313 ЗНТУ

АФОРИЗМИ ЯК ХАРАКТЕРНА РИСА ІДІОСТИЛЮ МАРКА ТВЕНА

Відомий письменник та гуморист Марк Твен (псевдонім Самюеля Лангхорна Клеменса) вважається одним із найвизначніших американських літераторів, чий стиль написання певною мірою вплинув на безліч американських письменників наступних поколінь. У зв'язку з цим Вільям Фолкнер назвав МаркаТвена «батьком американської літератури».

Твори цього письменника викликають інтерес не тільки у вчених-фахівців, а й у простих читачів. Метою цієї розвідки є дослідження ідіостилю Марка Твена, зокрема афористичності як характерної риси його творчості. Ідіостиль являє собою систему змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам певного автора, а втілений в цих творах авторський спосіб мовного вираження стає очевидним через подібні характеристики.

Сам термін «афористичність» можна розуміти по-різному. Афористичність – це, по-перше, використання автором в тексті свого твору різних формул узагальнення (афоризмів, прислів'їв, приказок, цитат); по-друге, манера викладати свою позицію в стислій та лаконічній формі. Афористичний стиль означає компактний, стиснутий і епіграматичний стиль написання .

Стиль написання Марка Твена простий і зрозумілий, надзвичайно реалістичний для того періоду американської історії. Багато цікавих думок, висловлених у своїх творах письменником можна прийняти за прислів'я або приказки, так майстерно автор сумів виразити сутність своїх думок, зокрема: *A lie can travel halfway around the world while the truth is putting on its shoes;*

Never argue with stupid people, they will drag you down to their level and then beat you with experience. Він вміло поєднує мудрість із надзвичайною стислістю. Короткі, яскраві та мудрі висловлювання з творів письменника швидко стали популярними серед читачів.

Велика кількість різноманітних узагальнюючих висловлювань Марка Твена відображають одну з основних рис його стилю: схильність до роздумів, узагальнення, стислість формулювань в передаванні своєї точки зору читачеві в процесі художньої комунікації. Афоризми письменника слугують засобом вербалізації його картини світу та системи його цінностей. Використовуючи у своїх творах подібні форми узагальнення, автор не нав'язує свою точку зору читачеві, а надає йому можливість подумати, проаналізувати сказане.

Марка Твен надає перевагу простоті і прямоті речень, його афоризми вирізняються яскравістю та влучністю. Письменник славиться своїми критичними висловлюваннями стосовно різноманітних аспектів життя американського суспільства, глобальних проблем і турбот усього людства, расової дискримінації, почуттів, людської жадібності, корупції в суспільстві та інших важливих тем. Про це свідчать такі афоризми: *Of all the animals, man is the only one that is cruel. He is the only one that inflicts pain for the pleasure of doing it; If voting made any difference they wouldn't let us do it.*

Сатира, особливо соціальна, також є важливою рисою афористичних висловлювань Марка Твена. Незважаючи на те, що він писав майже 150 років тому, його сатира та гумор все ще залишаються актуальним і знаходять своїх прихильників нині. Так, Марку Твену належать такі гумористичні афоризми, як: *I believe that our Heavenly Father invented man because he was disappointed in the monkey; Let us be thankful to Adam our benefactor. He cut us out of the 'blessing' of idleness and won for us the 'curse' of labor.* Проте, сприймати його як автора здебільш гумористичних афоризмів не можна. Ця думка заснована на враженнях від перших книг молодого автора, які були наповнені простим

та легким гумором. Сам же Твен був переконаний, що в літературі не можна бути тільки гумористом, необхідно «і вчити, і проповідувати».

Оскільки афоризми передбачають здійснення впливу на читача, Марк Твен широко використовує у афоризмах спеціальні художні засоби – стилістичні фігур, які надають тексту емоційності та експресивності, метафоричності та змістовної багатоплановості. У своїх афоризмах письменник широко вживає синоніми, інверсію, анафори, епіфори, художні порівняння, метафори, метонімії, різноманітні образотворчі засоби з розмовної мови і просторіччя, зокрема: *Go to Heaven for the climate, Hell for the company; The secret of getting ahead is getting started. The secret of getting started is breaking your complex overwhelming tasks into small manageable tasks, and then starting on the first one.*

Одже, Марк Твен досить успішно використовував у своїх творах афористичні висловлювання, які вважаються нині характерною рисою його творчості. Афоризми письменника вивчаються літературознавцями та мовознавцями різних країн донині.

Додаток Г**Тези на тему «Фахова компетентність сучасного перекладача»**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
НТУ «ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ВСЕУКРАЇНСЬКА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ

**«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ОСВІТНІ ТА ФАХОВІ ПРОБЛЕМИ
МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

27 квітня 2018 року

м. Запоріжжя
ФОП Мокшанов В.В.
2018 р.

УДК 082.330.11
ББК 92.65.9
С69

Рецензенти:

Каленюк Ірина Сергіївна, доктор економічних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту економічного розвитку ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Якубовський Сергій Олексійович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова.

С69 «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів» : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (27 квітня 2018 року, м. Запоріжжя. – Запоріжжя : Мокшанов В. В., 2017. – 448 с.
ISBN 978-617-7520-36-7

У збірці представлено матеріали учасників Всеукраїнської Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів». Розглянуто проблеми розвитку освітніх і фахових компетентностей молоді в умовах адаптації до європейського простору; визначено сучасні проблеми і тенденції розвитку бізнесу, фінансів, обліку та аудиту в контексті динамічних євроінтеграційних процесів; актуальні питання розвитку теорії та практики публічного управління та менеджменту; теоретико-прикладні проблеми маркетингу і логістики на регіональному та міжнародному рівнях, а також проблемні аспекти і перспективи розвитку гуманітарних наук в умовах європейської інтеграції. Запропоновано шляхи розв'язання соціально-економічних, освітніх і фахових проблем молоді в умовах євроінтеграційних процесів, включаючи забезпечення процесу реформування системи якості освіти та її прикладного спрямування, регулювання зайнятості молоді та створення нових робочих місць, підвищення ролі культури і освіти молоді в процесі формування громадянських компетентностей.

Для наукових співробітників, фахівців органів державного управління та місцевого самоврядування, керівників підприємств різних форм власності, науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти.

УДК 082.330.11
ББК 92.65.9

© Автори статей, 2018
© Запорізький національний технічний університет, 2018
© Видавець Мокшанов В.В., оформлення, 2018

ISBN 978-617-7520-36-7

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ОСВІТА ТА ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

Дика А. М. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> ДО ПИТАННЯ СПРИЯННЯ ФОРМУВАННЮ АДЕКВАТНОЇ САМО- ОЦІНКИ У СТУДЕНТІВ	15
Дьордій Є. А. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІТ-ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ.....	16
Занькова Д. В. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА	18
Костюк М. А. , <i>Київський національний торговельно-економічний універ- ситет</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ	20
Смьордова В. В. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗМІН	21
Ходан В. І. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТРАНСПОРТНОГО ФАКУЛЬ- ТЕТУ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	23
Шайтанова К. Ю. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ	25
Яцків О. А. , <i>Львівський національний університет імені Івана Франка</i> THE CONCEPT OF UKRAINIAN STATEHOOD INNATIONAL REVIVAL PERIOD (FROM THE MIDDLE OF THE 19TH TO EARLY 20TH CENTURIES)	28

СЕКЦІЯ 2.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Андрєєва С. В. , <i>Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»</i> ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЗАЄМОДІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОЛОГІЇ	30
Бударний С. В. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> MORTGAGE SECURITIES	31
Варнавський О. Д. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	33
Водоп'янова Є. О. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> МОДЕЛЬ ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА КАНАДИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	35
Волошина Д. О. , <i>Запорізький національний університет</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УК- РАЇНИ В РАМКАХ СОТ	37
Гавриленко В. Г. , <i>Запорізький національний технічний університет</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	39
Golikov Yegor , <i>NTU Dnipro Polytechnic</i> GLOBALIZATION AND INTERNET	41

Освіта та фахові компетентності молоді

в умовах адаптації до європейського простору

Занькова Д.В., студентка

Запорізький національний університет, Запоріжжя

науковий керівник – к. ф. н., доц. Куц Е.О.

ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

У сучасному світі специфіка міжмовної комунікації та наявність різноманітних форм перекладу спонукають перекладача до розвитку та формування своєї фахової компетентності. На сформованому ринку праці швидко зростає потреба у добре кваліфікованих, компетентних перекладачах, обізнаних у різних сферах. Потреба у таких професіоналах і піднімає питання фахової компетентності сучасного перекладача, робить цю тему актуальною для детального дослідження. За останні десятиліття було здійснено багато розвідок з означеної теми як у нашій країні, так і за її межами [3, 4, 5].

Загалом під фаховою компетенцією розуміють здатність людини виконувати свою роботу належним чином. Фаховою компетенцією вважать також сукупність знань, умінь і навичок, що дозволяють успішно вирішити наявні професійні завдання.

Перші значущі спроби дати визначення поняттю «перекладацька компетенція» і окреслити її складові частини були зроблені дослідниками в 60-70-ті рр. XX століття. Поняття «перекладацька компетенція» ввів у науковий обіг ізраїльський лінгвіст і перекладач Г. Турі [6, с. 12]. Російський філолог Л. К. Латишев розуміє під перекладацькою компетентністю прийняту сукупність знань, умінь і навичок, які дозволяють перекладачеві успішно вирішувати свої професійні завдання [2, с. 19].

В. Н. Комісаров стверджує, що професійна компетентність перекладача не зводиться лише до володіння двома мовами. Білінгвізм професійного

перекладача – це не тільки знання двох мов, а й уміння знаходити й співвідносити комунікативно рівноцінні засоби цих мов з урахуванням особливостей конкретного акту спілкування, а також знання принципів, методів і прийомів, що утворюють таке уміння [1, с. 77]. Науковець включає в поняття перекладацької компетенції мовну, текстоутворювальну, комунікативну та технічну компетенції [1, с. 78]. Неабияке значення мають і особистісні характеристики перекладача, що впливають на рівень його фахової компетенції.

Мовна компетенція передбачає володіння мовою, знання її системи, словникового складу, граматичної будови, норм використання. Під *текстоутворювальною компетенцією* розуміють вміння створювати тексти різного типу відповідно до комунікативного завдання і ситуації спілкування, забезпечувати належну структуру цих текстів, використовувати мовні одиниці за правилами їх побудови в мовах джерела та перекладу, оцінювати місце і співвідношення окремих частин тексту і сприймати текст як зв'язне мовне ціле.

Комунікативна компетенція включає в себе комунікативні здібності, знання, вміння і навички, соціальний досвід в сфері міжособистісного спілкування. *Технічна компетенція* є знанням специфічних перекладацьких стратегій і технік, вмінням їх застосовувати.

Перекладацька компетенція включає в себе знання загальних принципів перекладу, а також навички та вміння його здійснення – як базові (тобто необхідні перекладачу для здійснення усіх видів перекладу), так і ті, яких необхідні лише для перекладу текстів конкретного жанру та стилю. Виокремлюють також і інші види компетенцій – білінгвальну, екстралінгвістичну, інструментальну, дослідницьку, особистісну та стратегічну.

Білінгвальна компетенція включає мовну та мовленнєву (вміння адекватно й доречно використовувати мову у конкретних ситуаціях спілкування) субкомпетенції.

Екстралінгвістична компетенція включає усі фонові (енциклопедичні, тематичні, соціобікультурні) і предметні (сукупність декларативних і процедурних знань предметної області) знання.

Важливим компонентом загальної фахової компетенції є *особистісна компетенція*. Це внутрішні ресурси людини, які сформовані під впливом її характеру та особистих якостей. Переклад є складним видом мисленнєво-мовленнєвої діяльності, здійснення якого передбачає особливу психічну організацію, гнучкість, здатність швидко переключати увагу, переходити від однієї мови до іншої, від однієї культури до іншої, саме тому означена компетенція відіграє дуже важливу роль у перекладацькій діяльності. Під *стратегічною компетенцією* розуміють комплексне вміння перекладати. Подібне вміння ґрунтується на координації решти компетенцій у процесі здійснення перекладацької діяльності.

До перекладацької компетенції доцільно також включити ті субкомпетенції, що мають пряме відношення до процесу перекладу, тобто *інструментальну* (робота з документальними та технологічними ресурсами, що мають відношення до роботи перекладача) та *дослідницьку або пошукову* (здатність швидко знайти якісну інформацію, необхідну для перекладацької діяльності) [3, с. 146]. Очевидним є те, що перекладацька компетенція є результатом довгого професійного навчання та саморозвитку, що ніколи не припиняються.

Таким чином, під фаховою перекладацькою компетентністю в галузі професійно орієнтованого перекладу слід розуміти багатокomпонентну систему субкомпетенцій, що є сукупністю загальних і спеціальних, предметних і фонових знань у конкретній сфері людської діяльності, навичок та умінь, які дають можливість перекладачеві здійснювати свою професійну діяльність. Володіння цією компетенцією дозволяє професійному перекладачу успішно виконувати комунікативне посередництво у різних сферах знань та діяльності.

Література

1. Комиссаров В.Н. Теоретические основы методики обучения переводу / В.Н. Комиссаров. – М. : РЕМА, 1997. – 112 с.
2. Латышев Л.К. Технология перевода: учеб. пособие для студ. лингвист. вузов и фак-тов / Л.К. Латышев. – М. : Академия, 2007. – 320 с.
3. Поворознюк Р.В. Перекладацька компетенція й відтворення медичних текстів / Р.В. Поворознюк // Науковий вісник Міжнародного гуманіторного університету. Сер. : Філологія, 2010. – № 14. – С. 145–149.
4. Lörscher W. Bilingualism and Translation Competence / W. Lörscher // SYNAPS – A Journal of Professional Communication. – Leipzig, 2012. – № 27. – P. 4–15.
5. Orozco M. Measuring Translation Competence Acquisition / M. Orozco, A. H. Albiz // Meta : Translator's Journal. – Montréal : Les Presses de l'Université de Montréal, 2009. – № 47 (3). – P. 375–402.
6. Touri G. In Search of a Theory of Translation / G. Touri. – Tel Aviv : Porter Institute, 1980. – 159 p.